

UNIWERSYTET GDAŃSKI
WYDZIAŁ FILOLOGICZNO-HISTORYCZNY

ALINA BELING

HISTORIA RUCHU ZIELONOŚWIĄTKOWEGO W POLSCE

Praca magisterska napisana
w Katedrze Historii Polski
XIX i XX wieku
pod kierunkiem
prof. dr hab. Tadeusza Stegnera

Gdańsk 1999

Uprzejmie dziękuję

*prof. dr hab. Tadeuszowi Stegnerowi oraz dr
Wojciechowi Gajewskiemu*

*za życzliwą i wszechstronną pomoc udzieloną mi w
trakcie opracowywania tej pracy.*

SPIS TREŚCI

Wstęp.....
I. Ogólne wiadomości o ruchu zielonoświątkowym
1. Kim są zielonoświątkowcy.....
2. Korzenie ruchu zielonoświątkowego
3. Narodziny ruchu zielonoświątkowego
4. Ruch neozielonoświątkowy.....
II. Dwa polskie kościoły zielonoświątkowe w okresie międzywojennym. Wydarzenia w latach 1947-1953
1. Stanowczy chrześcijanie.....
2. Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej
3. Ruch zjednoczeniowy
III. Historia Kościoła Zielonoświątkowego w latach 1953-1988.....
1. Ugrupowanie ewangelicko-baptystyczne.....
2. Kościół zielonoświątkowy w latach 1953-1988.....
3. Polscy zielonoświątkowcy
Zakończenie.....
Aneks	
1. Prawo wewnętrzne Kościoła Zielonoświątkowego w RP
2. Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w RP
Bibliografia
1. Opracowania.....
2. Źródła

WSTĘP

Niniejsza praca ma za zadanie dostarczyć podstawowych wiadomości na temat ruchu zielonoświątkowego. Ma zapoznać z jego historią, wymiarem organizacyjnym i opowiedzieć o jego doktrynie.

W pierwszym rozdziale pracy uznałam za konieczne przedstawienie założeń doktrynalnych zielonoświątkowców, wyjaśniłam genezę tego ruchu (począwszy od relacji Nowego Testamentu do przebudzenia religijnego, które zaistniało na początku XX wieku w Stanach Zjednoczonych i w ciągu kilku lat pojawiło się w większości państw europejskich).

W drugim rozdziale skupiłam się na historii dwóch związków wyznaniowych zrzeszających zielonoświątkowców o różnych tradycjach eklezjalnych w Polsce. Istniały one pod nazwą: Związek Stanowczych Chrześcijan (zarejestrowany w starostwie cieszyńskim w 1910 roku) i Związek Chrześcijan Wiary Ewangelicznej (zorganizowany w 1929 roku na mocy uchwały dotychczas niezależnych zborów na zjeździe w Starej Czołnicy koło Łucka).

Trzeci rozdział omawia historię wyżej wymienionych związków wyznaniowych, które w latach 1953-1988 funkcjonowały w ramach utworzonego z inicjatywy władz państwowych jak i związków wyznaniowych Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. W rozdziale tym przedstawiłam również wydarzenia z roku 1987, które doprowadziły do reorganizacji ZKE, przekształcając poszczególne konfesje składowe ZKE w samodzielne Kościoły, wyłonienie się również Kościoła Zielonoświątkowego.

W Polsce ruch zielonoświątkowy należy do prężnie rozwijających się nurtów protestantyzmu. Nigdy nie osiągnął jednak pełnej jedności organizacyjnej. Jak podaje Z. Pasek w 1991 roku w Polsce zarejestrowanych było 10 związków wyznaniowych należących do tej tradycji religijnej¹. Część z nich starałam się również przedstawić w tym rozdziale.

W zakończeniu mojej pracy omawiam obecny ustrój i działalność Kościoła Zielonoświątkowego. W pracy zamieściłam również aneks, który zawiera: Prawo Wewnętrzne Kościoła Zielonoświątkowego (z 1998 roku) oraz Ustawę z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Literatura naukowa o ruchu zielonoświątkowym jest dość skromna. W literaturze światowej autorem najpoważniejszej monografii ruchu jest zaangażowany weń badacz Walter Hollenwegert². Najpoważniejszym niezielonoświątkowym opracowaniem ruchu jest praca skandynawskiego autora Nilsa Block-Hoell'a³.

W 1988 roku została również wydana książka, która ma charakter encyklopedycznej prezentacji ruchu⁴.

W Polsce nadal brak jest szerszych studiów nad dziejami tego nurtu protestantyzmu.

Autorem większości historycznych opracowań jest Edward Czajko – prezbiter warszawskiego zboru zielonoświątkowego⁵. Opracowania te mają charakter dość jednostronny.

Prace Henryka Tomaszewskiego jedynie w skromnej części odnoszą się do polskiego ruchu zielonoświątkowego skupiając się na innych ewangelicznych ugrupowaniach⁶.

Zbigniew Pasek podjął się próby przedstawienia monografii polskiego ruchu zielonoświątkowego, osobną pracą poświęcił również Związkowi Stanowczych Chrześcijan⁷.

¹ Z. Pasek, Związek Stanowczych Chrześcijan, Studium historii idei religijnych, Kraków 1993, s. 10.

² W. Hollenwegert, *Enthusiastisches Christentum*, Zürich 1969.

³ N. Block-Noell, *The Pentecostal movement*, Oslo 1964.

⁴ S. M. Burgess, G. B. McGee, *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, Grand Rapids 1988.

⁵ E. Czajko, Kościół zielonoświątkowy, *Studia i Dokumenty Ekumeniczne* 1992, nr 2; tenże, Kościół Zielonoświątkowy w Polsce, Warszawa 1991; tenże, Ruch zielonoświątkowy, *Chrześcijanin* 1977, nr 8; tenże, Ruch zielonoświątkowy, *Chrześcijanin* 1983, nr 1; tenże, Ruch zielonoświątkowy, *Kalendarz Chrześcijanina*, Warszawa 1963; tenże, Ruch zielonoświątkowy, *Kalendarz Chrześcijanina*, Warszawa 1977; tenże, *Zielonoświątkowcy*, Warszawa 1995.

⁶ H. R. Tomaszewski, *Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego 1858-1939*, msp CHAT, Warszawa 1978; tenże, *Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego wchodzące w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w latach 1945-1956*, Warszawa 1991.

⁷ Z. Pasek, *Ruch zielonoświątkowy*, Kraków 1992; tenże, *Związek Stanowczych Chrześcijan. Studium historii idei religijnych*, Kraków 1993.

Praca oparta jest w dużej mierze na analizie źródeł. „Głos Prawdy” był miesięcznikiem Stanowczych Chrześcijan z lat 1919-1939. Miesięcznik „Chrześcijanin” został przejęty na podstawie odpowiednich porozumień po Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym przez Kościół Zielonoświątkowy. Pismo założono w 1929 roku (choć kilka pierwszych numerów ukazało się już w 1912 roku). Dotarłam również do „Kalendarzy Chrześcijanina” (1963, 1977), które zostały wydane staraniem Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. Innym źródłem jest również wydane przez Chrześcijańską Wspólnotę Zielonoświątkową (Pięćdziesiątnicy) czasopismo „Droga, Prawda, Życie”.

Wiele cennych informacji dostarcza również praca Andrzeja Wiselki, będąca swego rodzaju pamiętnikiem Stanowczych Chrześcijan. Miał on dostęp do wielu archiwów, dokumentów, pamiętników, do których nie istnieje obecnie możliwość dotarcia⁸. Pomocniczo wykorzystałam również wywiady i informacje uzyskane bezpośrednio od osób, które są związane z ruchem zielonoświątkowym.

⁸ A. Wiselka, Historia duchowego przebudzenia na Śląsku Cieszyńskim, Wola Piotrowa 1984-1986, msp

ROZDZIAŁ I KIM SĄ ZIELONOŚWIĄTKOWCY?

Zielonoświątkowcy odwołują się, do wydarzenia biblijnej Pięćdziesiątnicy – zwanej po polsku Zielonymi Świątkami, stąd w Polsce wyznawcy określani są mianem „zielonoświątkowców”. Odwołują się do zjawisk towarzyszących biblijnej Pięćdziesiątnicy oraz do doświadczeń duchowych Kościoła apostołskiego. Uważają się za rzeczników odnowy elementu charyzmatycznego w Kościele Chrześcijańskim: „A gdy nadszedł czas Zielonych Świąt, byli wszyscy razem na jednym miejscu. I powstał nagle szum z nieba, jakby wiejącego, gwałtownego wiatru, i napełnił cały dom, gdzie siedzieli. I ukazały się języki jakby z ognia, które się rozdzieliły i usiadły na każdym z nich. I napełnieni zostali Duchem Świętym, i zaczęli mówić innymi językami, tak jak im Duch Święty poddawał”⁹.

Zielonoświątkowcy są chrześcijańską wspólnotą, która wierzy w nieomylność całego Pisma Świętego, Biblii jako Słowa Bożego, natchnionego przez Ducha Świętego. Jak dla każdego protestanta także i dla zielonoświątkowców Pismo Święte jest podstawą doktryny religijnej, wskazówką w postępowaniu i „głosem” Boga skierowanym do człowieka. Wierni traktują Biblię jako „jedyną normę wiary i życia”, odrzucają tradycję i plenipotentę instytucji kościelnych do wykładania znaczenia Pisma¹⁰. Innymi słowy zielonoświątkowcy stoją mocno na gruncie reformacyjnej zasady: sola Scriptura (tylko Pismo), sola Fide (tylko wiara), sola Gratia (tylko łaska).

Jeśli chodzi o naukę o Bogu, stoją na gruncie teologii trynitarniej. Wyznawcy Kościoła zielonoświątkowego wierzą, że jest tylko jeden żywy i prawdziwy Bóg. Jest On samoistny i nieskończony w swej istocie i doskonałości. Bóg stworzył niebo i ziemię, świat ludzi i aniołów. Bóg jedyny objawił się jako byt w trzech osobach – Ojca i Syna, i Ducha Świętego – które stanowią jedność w istocie, mocy i wieczności. Jezus Chrystus – w nauce zielonoświątkowców – jest jedynym pośrednikiem zbawienia. Zielonoświątkowcy wierzą w jego boskie Synostwo, Jego poczęcie z Ducha Świętego i narodzenie z Maryi Dziewicy. Jezus Chrystus posiada dwie natury – boską i ludzką, jest Synem Bożym i Synem Człowieczym. On poniósł śmierć na krzyżu za grzech świata i zmartwychwstał w ciele dla usprawiedliwienia wierzących. Po zmartwychwstaniu Jezus Chrystus wstąpił do nieba i zasiadł na prawicy Ojca, skąd przyjdzie powtórnie. Jezus jest jedynym pośrednikiem między Bogiem a człowiekiem. Duch Święty – w nauce zielonoświątkowców jest trzecią, boską osobą Trójcy Świętej. Z jego natchnienia powstało Pismo Święte. Z Ducha Świętego począł się Jezus Chrystus, który również „przez Ducha wiecznego ofiarował samego siebie bez skazy Bogu”. Duch Święty udziela się człowiekowi w odrodzeniu, chrzcie w Duchu, napełnieniu oraz w duchowych darach łaski Bożej¹¹.

Zielonoświątkowcy wierzą, że droga do pojednania z Bogiem – prowadzi przez upamiętnienie i wiarę w ewangelię. Wierzą także w zmartwychwstanie ciała i życie wieczne. Jeśli chodzi o rzeczy doczesne, to wierzą również w uzdrowienie chorych przez wiarę w uzdrawiającą moc Boga¹².

Specyfiką zaś, dobrem własnym Kościoła jest wiara w chrzest Duchem Świętym, w doświadczenie Jego pełni i w dary łaski, dary duchowe, czyli charyzmaty.

Definicja chrztu Duchem Świętym brzmi następująco: „Chrzest Duchem Świętym jest przeżyciem, kiedy Duch Święty jako osoba reprezentująca Ojca i Syna zamieszka w człowieku (ludziach) Mu posłusznych. Znakiem chrztu Duchem Świętym jest przemienione życie, duchowe dary łaski Bożej, w tym natchnione przez Ducha Świętego mówienie innymi językami (glossolalia)”¹³.

⁹ Dzieje Apostolskie 2,1-4.

¹⁰ Zasady Wiary Kościoła Zielonoświątkowego, Warszawa 1991, s.7.

¹¹ Tamże, s. 8-10.

¹² E. Czajko, Zielonoświątkowcy, Warszawa 1995, s. 5.

¹³ Zasady..., s. 11.

Fenomen ten – mówienie językami czyli glossolalia pozostaje nadal, obok doktryny o chrzcie Duchem Świętym wyróżnikiem pentekostalizmu spośród innych ewangelicznych denominacji. Etymologicznie glossolalia składa się z dwóch greckich słów: glossa = język + lalalo = mówię, można przetłumaczyć je po prostu „mówienie językami”¹⁴.

Rozwój i praktyka tego fenomenu w chrześcijaństwie wywodzi się z nowotestamentowych wzmianek w Dziejach Apostolskich i listach apostoła Pawła (np. Dz. Ap. Rozdziały 2,10,19; Rzym. 12,6-8; I Tym. 4,14; II Tym. 1,6; I Kor. 12,1-11; 28-30; 14,1-40.).

Jak wierzą zielonoświątkowcy to sam Bóg zesłał tą niezwykłą formę modlitwy, jaką jest potok niezrozumiałych dźwięków, które wydobywa z siebie wierzący. Zielonoświątkowcy mówią za apostołem Pawłem „modli się duch człowieka, ale jego rozum tego nie pojmuje” (I Kor. 14,14)¹⁵.

John L. Sherrill w swojej popularnej w ruchu zielonoświątkowym książce „Oni mówią innymi językami” tak opisywał swoje pierwsze zetknięcie w 1959r. z modlitwą w językach:

„Wszyscy modlili się cicho. Od czasu do czasu wychwytywałem słowo Jezus. Ale gdy przysłuchałem się uważniej, posłyszałem, że większość nie modli się po angielsku. Wokół nas pulsowały dziwne zlepki dźwięków i nieznanymi informacjami. Każdy modlił się osobno, a jednak powstawało z tego grupowe uwielbienie”¹⁶.

Nurt charyzmatyczny pragnie dawać świadectwo przeżywania charyzmatów, czyli darów szczególnych Ducha Świętego. Główną listę charyzmatów znajdujemy w I Liście do Koryntian 12,8-10: „Jeden bowiem otrzymuje przez Ducha mowę mądrości, drugi przez tego samego Ducha mowę wiedzy, inny wiarę w tym samym Duchu, inny dar uzdrawiania w tym samym Duchu. Jeszcze inny dar czynienia cudów, inny dar proroctwa, inny dar rozróżniania duchów, inny różne rodzaje języków, inny wreszcie dar wykładania języków”¹⁷.

I jeszcze parę słów charakterystyki. Zielonoświątkowcy praktykują chrzest wiary, czyli chrzest dorosłych. Chrzest dokonywany jest zwykle w kościelnych baptysteriach, a także na otwartej przestrzeni: w morzu, jeziorach, rzekach itd. Jest wykonywany w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego przez zanurzenie w wodzie. Zielonoświątkowcy uczą, że chrzest jest przykazaniem Pańskim oraz złożeniem świadectwa przed Bogiem i ludźmi, iż przez wiarę w Jezusa Chrystusa katechumen doświadczył przeżycia zbawienia i odpuszczenia grzechów, i że ślubuje dożgonną wierność Bogu. Wieczerza Pańska, komunika, eucharystia jest obchodzona pod dwiema postaciami: chleba i wina, na pamiątkę śmierci Jezusa Chrystusa poniesionej dla nas i za nas. Obecność Chrystusa w Wieczerzy jest rzeczywista, ale duchowa, nie materialna. Właśnie Chrzest i

Wieczerza Pańska – są uznawane w Kościele Zielonoświątkowym jako sakramenty (przez sakrament zielonoświątkowy rozumieją zewnętrzny wyraz pewnej duchowej rzeczywistości, prawdy: wynikający z wyraźnego nakazu Pana Jezusa, jedyne prawo dawcy, który nakazał ich przestrzegania w Kościele aż do końca świata aż przyjdzie. Mateusz 28, 19-20; I Kor 11,26). Wyznawcy spowiadają się bezpośrednio Bogu, ale rozmowa duszpasterska, połączona często z wyznaniem grzechów, ma również miejsce. Małżeństwo jest zawierane przez ślubowanie i modlitwę nowożeńców oraz modlitwę i błogosławieństwo duchownego. Chorzy bywają namaszczeni olejkami ku uzdrowieniu. Praktykowana jest ordynacja duchownych (diakonów i prezbiterów). Niemowlęta nie są chrzczone lecz podczas zgromadzenia zborowego lub w domu „powierzone Panu” i błogosławione¹⁸.

Znakiem rozpoznawczym ruchu zielonoświątkowego, obok chrztu w Duchu Świętym, jest spontaniczne i żywiołowe nabożeństwo. Nabożeństwo zielonoświątkowe, jak każde nabożeństwo protestanckie, skupione jest wokół głoszenia Pisma Świętego. Kazanie, ewangelizacja i zwiastowanie Słowa Bożego są głównymi wydarzeniami niedzielnego spotkania wiernych.

¹⁴ Słownik wyrazów obcych PWN, s. 255.

¹⁵ R. Ulonska, Dary Ducha Świętego, Kraków 1987, s. 119.

¹⁶ J. L. Sherrill, Oni mówią innymi językami, Warszawa 1990, s. 21.

¹⁷ I Kor. 12,8-10

¹⁸ E. Czajko, Zielonoświątkowcy, ...

Spotkanie modlitewne zielonoświątkowców jest wypełnione żywiołową i spontaniczną modlitwą, wolną od z góry ustalonych formuł. Charakterystycznym rodzajem modlitwy jest tzw. modlitwa wspólna, podczas której wszyscy zgromadzeni modlą się równocześnie na głos, każdy „własnymi słowami”

Atmosferę zielonoświątkowego nabożeństwa budują także „gorące”, rytmiczne pieśni. W USA wiele z nich wyrasta z ducha muzyki. W Polsce tylko nowsze pieśni nawiązują do tej muzycznej tradycji. Podstawowe Śpiewniki to: „Śpiewnik Pielgrzyma”, „Wędrowiec”, „Pieśni Radości”.

Wystrój zborów ma znaczenie mało istotne dla sprawy wiary. Brak obrazów i rzeźb – oznacza wierność Biblii. Umieszczony na ścianie zboru krzyż nie jest przedmiotem kultu, tylko symbolem chrześcijaństwa. Na przedzie sali znajduje się pulpit do wygłaszania kazań, często z otwartą Biblią, a także stół do Eucharystii. Tuż obok jest miejsce dla orkiestry lub chóru. Całą salę wypełniają ławki dla wiernych. Na ścianach wiszą jedynie biblijne wersety. W każdym zborze zwykle funkcjonuje biblioteczka z literaturą religijną, oraz szkołka niedzielna dla dzieci¹⁹.

2. KORZENIE RUCHU ZIELONOŚWIĄTKOWEGO.

Charakterystyczne dla ruchu zielonoświątkowego doświadczenia: chrzest Duchem Świętym i modlitwa językami były znane w chrześcijaństwie od początku jego istnienia.

Pomijając relacje Nowego Testamentu, które znajdują się głównie w listach Pawłowych i w Dziejach Apostolskich studia nad historią Kościoła potwierdzają stałą obecność np. daru języków w dziejach chrześcijaństwa. Po śmierci apostołów, Ireneusz, pisarz z końca drugiego stulecia, mówił o tych, którzy prorokują i mają widzenia. Nawiązywał w swych wypowiedziach do trwającej wciąż nieprzerwanie „służby uzdrowień”. Mówił nadto o ludziach, którzy „za sprawą Ducha mówią wszystkimi rodzajami języków”. Wzmianki o darze języków spotkać można u Tertuliana i Orygenesusa. Także w czasach średniowiecznych wzmianki o tym darze znajdują się w „Summie Teologicznej” św. Tomasza z Akwinu²⁰. Jednakże „z biegiem” czasu dary te zaczynają zanikać w Kościele. Jak pisze Michael Harper: „Kościół zaczął coraz bardziej podejrzliwie traktować to wszystko, czego nie dało się objaśnić w sposób czysto rozumowy. Dla przykładu – „mówienie językami” uważano za dowód opętania człowieka przez jakiegoś demona. Wiemy, że wielu prawdziwych chrześcijan płaciło w średniowieczu właśnie za to życiem”²¹.

Nowe światło na to zagadnienie rzuciła dopiero Reformacja. Wiarę w bezpośrednią Bożą inspirację – jak pisze Zbigniew Pasek – autor monografii „Ruch zielonoświątkowy” podzielał spirytualistyczny nurt radykalnej reformacji. Prorocy z Zwickau: Mikołaj Storch i Tomasz Münzer wierzyli w objawienie Boga w snach, prorocत्वach i mówienie językami. Dar języków pojawił się wśród kwaków i w późnym jansenizmie. W XVIII wieku za poprzedników zielonoświątkowców należy uznać Braci Morawskich, którzy w 1727 roku przeżyli „chrzest Duchem Świętym”²².

Wśród poprzedników pentekostalizmu można wymienić twórcę pietyzmu, Jakuba Filipa Spenera (1635-1705). Niemiecki pietyzm – pisze Zbigniew Pasek był reakcją na skostnienie luteranckiej ortodoksji w stuleciu po reformacji. Nie chcąc opuszczać Kościoła ewangelickiego Spener, poczynając od lat siedemdziesiątych XVIII wieku, zakładał przy parafiach tzw. „collegia pietatis”, w których regularnemu czytaniu Biblii towarzyszyły modlitwy, praca

¹⁹ Z. Pasek, Ruch zielonoświątkowy, Kraków 1992, s.85-97.

²⁰ Z. Pasek, dz. cyt., s.14.

²¹ M. Harper, Tak jak na początku. Z dziejów przebudzenia pentekostalnego w XX wieku, b.m i r.w., s.17.

²² Z. Pasek, dz. cyt., s.25.

charytatywna wśród najuboższych, świadome dążenie do aktu nawrócenia, do „odrodzenia” wewnętrznego, do przełomu polegającego na świadomym przyjęciu w wieku dojrzałym tego, co w luteranizmie i katolicyzmie dawał chrzest i bierzmowanie (w luteranizmie odpowiednio – konfirmacja), czyli łaskę i dary Ducha Świętego, umacniające chrześcijanina do świadczenia i służby²³.

Innym poprzednikiem pentekostalizmu był John Wesley założyciel metodyzmu, który w 1738 roku „przeżył swe nawrócenie”. Później wymagał od innych metodystów, by podobnie do niego, potrafili dokładnie określić moment tego przeżycia. Następnie Wesley precyzyjnie odróżniał dwa momenty – najważniejszy, na którym koncentruje się jego uwaga – czyli poprzedzone walką pokutną nawrócenie. A także drugie, tzw. drugie błogosławieństwo, czyli jakby dopełnienie się procesu uświęcenia ludzkiego życia, który rozpoczyna się wraz z nawróceniem²⁴.

Bezpośrednim poprzednikiem ruchu zielonoświątkowego i jednym z jego głównych korzeni, był *ruch uświęceniowy* (ang. The Holiness Movement), który na swój sposób akcentował sprawę tzw. drugiego błogosławieństwa (ang. second blessing) czyli chrztu Duchem Świętym. Główny wpływ na *ruch uświęceniowy* wywarli tacy mężowie Kościoła jak: Asa Mahan (1799-1872), Dwight L. Moody (1837-1899), Charles G. Finney (1792-1872), Robert P. Smith (1827-1899). Pragnęli oni ożywić wesleyańskie rozumienie dwóch kolejnych i odrębnych przełomowych doświadczeń religijnych w życiu człowieka. Pierwsze z tych doświadczeń nazywali odrodzeniem (ang. regeneration), drugie zaś chrztem w Duchu Świętym (ang. baptism with the Holy Spirit)²⁵.

Opisy doświadczeń przekazane przez Moody’ego czy Finneya, choć nie ma w nich wzmianki o zjawisku mówienia językami, są prawie identyczne ze świadectwami zielonoświątkowców. Oto opowieść Moody’ego:

„Błogosławieństwo przyszło na mnie nagle, jak błyskawica. Doszedłem do takiego stanu, iż myślałem, że umrę, jeśli nie otrzymam tej mocy. Przypomniałem sobie, jak chodziłem po ulicach Nowego Jorku. Nie miałem zainteresowania dla żadnych spraw i wydawało mi się, jakbym w ogóle nie był na świecie. I oto nadszedł dzień, pamiętny dzień. Nie mogę go opisać, nie często powołuję się nań. To przeżycie jest zbyt święte, abym mógł je nazwać. Było to właśnie na ulicy, gdy mi się zdało, że moc Boża zstąpiła na mnie w cudowny sposób, i prosiłem Boga, aby ręka Jego pozostała nade mną. Byłem pełen odczucia dobroci Bożej i wydało mi się, że mógłbym cały świat pomieścić w sercu. Wziąłem te same kazania, które wygłaszałem poprzednio bez żadnej mocy; była to ta sama, stara prawda, ale z nową mocą. Wielu uległo głębokiemu wrażeniu i nawróciło się. Wydarzenie to miało miejsce wiele lat po moim nawróceniu. I odtąd, gdybyście mi dali cały świat, nie byłby dla mnie niczym więcej, jak małym pyłkiem na wadze”²⁶.

Podobne świadectwo znajdujemy w pismach Finneya:

„Pewnego wieczoru, siadając przy kominku, otrzymałem niespodziewanie potężny chrzest Duchem Świętym. Duch Święty zstąpił na mnie tak, że przeniknął duszę i ciało. Czułem jakby prąd elektryczny przechodził przeze mnie. Wydawało mi się, że ogarniają mnie fale, fale miłości. Czułem tchnienie Boże.

Żadne słowa nie są w stanie wyrazić cudownej miłości, która rozlała się w moim sercu. Płakałem w głos z radości i umiłowania.

Kiedy się następnego dnia obudziłem, znowu dożyłem napełnienia Duchem Świętym o podobnym nasileniu, jak w dniu wczorajszym. Klęknąłem na łóżku i płakałem z radości, wylewając swe serce przed Panem... W tym momencie moje serce owiewała taka pełnia wewnętrznego pokoju i radości, że nigdy w późniejszym życiu nie miałem żadnej wątpliwości co do treści mego przeżycia, że to sam Duch Boży napełnił moje serce i duszę”²⁷

²³ Tamże, s.17.

²⁴ Tamże, s.18-19.

²⁵ E. Czajko, Kościół Zielonoświątkowy, Studia i Dokumenty Ekumeniczne 1992, nr 2, s.13.

²⁶ Tamże.

²⁷ C. G. Finney, Duchowe przebudzenie, Gdańsk 1996, s.11.

3. NARODZINY RUCHU ZIELONOSWIĄTKOWEGO

Brak zgody wśród historyków zielonoświątkowych na temat: gdzie (tzn. w którym miejscu Stanów Zjednoczonych), kiedy i pod czyim przewodnictwem powstał ruch zielonoświątkowy. Zasadniczo spór dotyczy dwóch dat. A więc czy ruch zielonoświątkowy powstał w 1901 roku w Topeka, Kansas czy też w 1906 roku w Los Angeles?

Można by również postawić pytanie: dlaczego Ameryka stała się „matką” przebudzenia zielonoświątkowego? Nie jest możliwe na łamach tej pracy dokonać głębszej analizy tego problemu. Pragnę jednak podać kilka powodów, które mogą rzucić trochę światła i podać krótkie wyjaśnienie.

Ruchy przebudzeniowe były zawsze w mniejszym lub większym stopniu związane z sytuacją czasową, w której powstawały. Dlatego też należy badać te ruchy na tle historycznym, oraz wziąć pod uwagę te czynniki, które odegrały rozstrzygającą rolę dla powstania i rozwoju ruchu przebudzeniowego.

Cechą, która była charakterystyczną dla religijnego życia Ameryki to duża ilość Kościołów i związków wyznaniowych, które były akceptowane i popierane przez amerykańską demokrację. Stany Zjednoczone nigdy nie miały własnego „Kościoła państwowego” i historia Kościoła amerykańskiego jest w rzeczywistości historią wolnych Kościołów i wolnych związków wyznaniowych. Dlatego też pojęcie „una sancta ecclesia” jest zupełnie obce Amerykanom.

Kościoły w Stanach Zjednoczonych funkcjonowały jako denominacje, czyli niezależne od państwa związki wyznaniowe. Wiadomo, iż wielu uciskanych obcokrajowców emigrowało do Stanów Zjednoczonych, by tam w „wolności” praktykować religijne przekonania.

Obok religijnych czynników istotną rolę odgrywały również społeczne i ekonomiczne uwarunkowania. XIX wiek zapoczątkował nowy etap w historii Ameryki. Nowe odkrycia i wynalazki, ruch społeczny i długi „pokój polityczny”, stworzyły „optymistyczną sytuację”, która oddziaływała również na opinie religijne i etyczne. Tak to optymizm stał się dobrym podłożem do rozwoju przebudzenia zielonoświątkowego w Stanach Zjednoczonych²⁸.

Z drugiej jednak strony należy wspomnieć o sytuacji protestantyzmu amerykańskiego, która u schyłku XIX wieku nie przedstawiła się pomyślnie. Clifton Olmstead charakteryzuje ją następująco: „Nigdy przedtem w Stanach Zjednoczonych poszczególne kościoły nie były silniejsze pod względem liczby wyznawców, a słabsze pod względem swej „siły duchowej”. Wiązało się to z ekspansją pozytywizmu, scjentyzmu, darwinizmu, laicyzmu, z liberalizacją teologii, ze sformalizowaniem życia religijnego”²⁹. Kościoły amerykańskie bogaciły się materialnie i „instytucjonalizowały” się, ale świeciły raczej pustkami. W miejsce dawnych drewnianych i skromnych kaplic wznoszono coraz wspanialsze murowane świątynie. Forma zaczynała zdecydowanie górować nad treścią.

Reakcją na ów niepokojący stan rzeczy stało się „ożywienie zielonoświątkowe”. Jego rzecznicy pragnęli „ogrzać ludzkim ciepłem” owe „zimne” sformalizowane świątynie, dowartościować chrześcijaństwo emocjonalnie, pozyskać czy odzyskać je na nowo dla „wyrzuconych z siodła” niższych klas społecznych³⁰.

Charles Parham i jego szkoła w Topeka odegrały istotną rolę w przebudzeniu zielonoświątkowym w Stanach Zjednoczonych. Charles Parham urodził się 4 czerwca 1873 roku w Muscatine, w stanie Iowa. Mając 15 lat został świeckim kaznodzieją Kościoła Kongregacyjnego,

Później przyłączył się do metodystów, by następnie znaleźć się w szeregach *ruchu uświęceniowego*. Parham wierzył, że „chociaż wielu ludzi doznało rzeczywistych przeżyć w zakresie uświęcenia, to jednak należy oczekiwać wielkiego rozlania się mocy”.

²⁸ A. Lindberg, *Väckelse frikyrklighet pingströrelse, Södertäye* 1985, s.134135.

²⁹ A. Tokarczyk, *Protestantyzm, Warszawa* 1990, s. 255.

³⁰ Tamże, s. 256.

W październiku 1900 roku Parham otworzył szkołę biblijną w Topeka. W szkole tej nie obowiązywały żadne opłaty. Pod koniec grudnia 1900 roku Charles Parham musiał udać się do Kansas City. Przed wyjazdem polecił swoim słuchaczom, by indywidualnie studiowali Pismo Święte i badali, czy nie ma jakiegoś szczególnego dowodu na to, że istnieją biblijne oznaki chrztu w Duchu Świętym. Kiedy Parham powrócił do szkoły, stwierdził, że panuje w niej atmosfera pełna podniecenia. Oto po przestudiowaniu Nowego Testamentu słuchacze Parhama doszli do wniosku, że odpowiedzią na pytanie o oznakę chrztu w Duchu Świętym jest: „Mówienie językami, kiedy Duch do tego pobudza”³¹.

31 grudnia 1900 roku na wieczornym nabożeństwie zgromadzeni zaczęli się modlić, aby pozwolono im doświadczyć chrztu w Duchu, tak jak się to stało w Dniu Pięćdziesiąticy. W trakcie modlitwy jedna ze studentek – Agnieszka Ozman – przypomniała sobie, że trzykrotnie przy takich okazjach kładło się w Nowym Testamencie ręce na głowie tego, kto pragnął doznać tego rodzaju błogosławieństwa. I sama poprosiła Charlesa Parhama, aby położył swe ręce na jej głowie. Gdy to uczynił „zstała na nią chwała” ona zaś przemówiła nieznanym językiem. Więcej osób, nie wyłączając samego Charlesa Parhama doznało podobnych przeżyć w Szkole Biblijnej w Topeka³².

Większość jednak badaczy ruchu zielonoświątkowego jest zdania, że dopiero przeżycia Ducha Świętego w starej metodystycznej kaplicy przy Azusa Street 312 w Los Angeles w 1906 roku zwróciły na siebie wzrok całego świata, i że tutaj należy szukać początków klasycznego pentekostalizmu. Badacze ci powiadają także, że jeśli należy łączyć początek ruchu zielonoświątkowego z jakąś postacią, to jest nią niewątpliwie William James Seymour (1870-1922), który stał wówczas na czele misji przy Azusa Street.

W. J. Seymour był synem byłych niewolników z Centerville w Luizjanie. Seymour sam nauczył się czytać i pisać i przez pewien czas studiował w Szkole Biblijnej Charlesa Focha Parhama w Topeka w Kansas. Parham, wykluczył Seymoura ze swoich kursów biblijnych. Pozwolono mu tylko słuchać wykładów na zewnątrz sali, przez uchylone drzwi. Mimo to Seymour przyjął doktrynę Parhama o chrzcie przez Ducha Świętego i zaczął nauczać w Kościele ruchu „świętości” w Los Angeles. Korzenie duchowości Seymoura tkwiły w jego przeszłości. Przyznawał się on do swego czarnego dziedzictwa, wprowadzając do swojej liturgii murzyńskie spirituals i muzykę murzyńską – w okresie, gdy tą muzykę uważano za coś gorszego i nie pasującą do nabożeństw chrześcijańskich. Jednocześnie wytrwale zaświadczał własnym życiem jak rozumie zesłanie Ducha Świętego.

Dla Williama J. Seymoura Pięćdziesiątnica znaczyła coś więcej niż mówienie językami. Znaczyła dla niego bowiem miłość w miejsce nienawiści, pojednanie w Chrystusie ras, klas społecznych i płci. W przebudzeniu w Los Angeles biali biskupi i czarni robotnicy, mężczyźni i kobiety, Azjaci i Meksykanie, biali profesorowie i murzyńskie praczki – wszyscy byli sobie równi. Nic dziwnego przeto, że prasa zarówno religijna jak i świecka opisywała nadzwyczajne wydarzenia w szczegółach³³.

Pentekostalizm szybko stał się ruchem międzynarodowym. Zaczął rozwijać się dynamicznie, gdyż coraz liczniejsi jego misjonarze docierali do Europy, Ameryki Łacińskiej. „Chrześcijaństwo entuzjastyczne” – bo i tak można by określić ruch zielonoświątkowy – dotarło przed wybuchem pierwszej wojny światowej na Bliski Wschód, do Afryki i do Australii. W 1906r. zaczęto interesować się „glossolalią” w Indiach, w dwa lata później – w Chinach³⁴.

Powszechnie uważa się, że apostołem ruchu zielonoświątkowego w Europie był Thomas Ball Barrat. Jest bowiem faktem, że działalność Barrata miała podstawowe znaczenie dla uformowania się ruchu w Europie.

T. B. Barrat urodził się w niewielkim miasteczku Albaston, w hrabstwie Cornwall, w Anglii, dnia 22 lipca 1862 roku. Jego rodzice, Aleksander i Maria, byli gorliwymi metodystami.

³¹ M. Harper, dz. cyt., s.25.

³² Tamże, s.26.

³³ W. J. Hollenweger, Po dwudziestu latach badań nad religią zielonoświątkowców, Studia i Dokumenty Ekumeniczne, 1986, nr 4, s. 37.

³⁴ A. Tokarczyk, dz. cyt., s. 259.

Ojciec jego pracował w przedsiębiorstwie górniczym i w 1867 roku został dyrektorem małej kopalni siarki w Hardamger w Norwegii, gdzie też osiedlił się ze swoją rodziną. Od jedenastego do szesnastego roku życia uczęszczał do szkoły: Wesleyan College w Taunton, którą ukończył w czerwcu 1878 roku. Następnie pobierał lekcje u malarza Olafa Dahla w Bergen i kompozycji muzycznej u słynnego kompozytora norweskiego Edwarda Griega. W wieku lat 17 rozpoczął prowadzenie zgromadzeń religijnych, podczas których czytał słuchaczom D. L. Moody'ego, a rok później zaczął wygłaszać własne kazania. W 1882 roku po odbyciu egzaminów przed Konferencją Kwartalną został świeckim kaznodzieją episkopalnego Kościoła Metodystycznego w Norwegii. Od roku 1885 był kaznodzieją w II Zborze metodystycznym w Oslo, a następnie w 1889 roku został ordynowany na diakona i powołany na stanowisko pastora III Zboru Metodystów w Oslo. W 1891 roku przyjął ordynację na prezbitera i był w latach 1892-1898 superintendentem okręgu Kościelnego w Oslo³⁵.

W okresie następnych trzech lat pełnił funkcję pastora I Zboru w Oslo i jednocześnie kierownika służby charytatywnej Kościoła. Znany był jako utalentowany mówca, który potrafił zgromadzać duże audytoria. Niektóre jednak jego przedsięwzięcia, było ich wiele, były zbyt kosztowne dla Zboru i dlatego poważnie zwiększyły się długi jego kongregacji w okresie jego pasterzowania. W 1902 roku został założycielem i superintendentem Misji Miejskiej w Oslo, a od 1904 roku redaktorem jej organu prasowego pod nazwą „Byposten”.

T. B. Barrat w okresie podróży do Stanów Zjednoczonych wszedł w kontakt z przebudzeniem zielonoświątkowym i w ostatnich miesiącach 1906 roku stał się zielonoświątkowcem doświadczony przezycia chrztu Duchem Świętym. Latem 1907 roku przestał być duchownym Episkopalnego Kościoła Metodystycznego w Norwegii, ale pozostał jego członkiem do 1916 roku, kiedy to zorganizował swój własny zbor w Oslo, choć już w 1913 roku został „ochrzczony chrztem wiary”. Od 1916 roku aż do śmierci 29 stycznia 1940 roku był pastorem Zboru „Filadelfia” w Oslo, redaktorem pisma zielonoświątkowego pt.: „Korsets Seir” (Zwycięstwo Krzyża) oraz dyrektorem towarzystwa wydawniczego Zboru „Filadelfia”. Napisał około 60 książek i broszur³⁶.

Barrat, jak pisze E. Czajko, prowadził „zdyscyplinowane życie”. „Będąc jeszcze młodym pastorem, jako przedstawiciel organizacji trzeźwości, został wybrany członkiem Rady Miejskiej w Oslo. Pozostał absolutnym abstynentem do końca życia, a od 1906 roku nie pił nawet kawy ani herbaty. Był ciągle pełen nowych idei, energiczny, optymistyczny, ale brak mu było poczucia proporcji i krytycznego wartościowania. Był człowiekiem wysokiej moralności i nawet niezielonoświątkowi obserwatorzy wspominają o jego atrakcyjnej osobowości, przyjemnym sposobie bycia i darze krasomówczym”³⁷.

Norweski ruch zielonoświątkowy, którego przywódcą był Thomas B. Barrat, odegrał wybitną rolę w rozwoju ruchu w innych krajach Europy. Stało się to za pomocą trzech następujących sposobów:

Po pierwsze, sensacyjne publikacje prasowe o nowym ożywieniu religijnym w Oslo były przedrukowywane w prasie innych krajów i ściągały dziennikarzy i innych obserwatorów do stolicy Norwegii. Niektórzy spośród tych dziennikarzy i obserwatorów stawali się zielonoświątkowcami podczas pobytu w Norwegii, a następnie świadectwo zielonoświątkowe nieśli do swoich krajów. Dotyczy to w szczególności Niemiec, Anglii i Szwecji. Po drugie Barrat i jego współpracownicy nieśli sami poselstwo o nowych przeżyciach do krajów sąsiednich. W ten sposób właśnie ruch zielonoświątkowy zapuścił swe korzenie w Danii, Finlandii i Szwajcarii. Po trzecie Barrat rozsyłał literaturę zielonoświątkową drukowaną w wielu językach, a także swoje pismo „Korsets Seir”. Wydawał, poza norweskim, w języku fińskim, rosyjskim, niemieckim i hiszpańskim. Organizował także szereg konferencji europejskiego ruchu zielonoświątkowego oraz prowadził wiele kampanii przebudzeniowych na terenie Europy³⁸.

³⁵ E. Czajko, Ruch zielonoświątkowy, Chrześcijanin 1977, nr 8, s.34.

³⁶ Tamże.

³⁷ E. Czajko, Kościół..., s.16.

³⁸ Tamże.

Do Szwecji ruch zielonoświątkowy wprowadził znany kaznodzieja Lewi Pethrus (1884-1974). Jego rodzice, ojciec Johan i matka Kristina, byli baptystami i Lewi Pethrus został członkiem tego Kościoła w piętnastym roku swego życia. Ojciec był robotnikiem w fabryce i Lewi podjął tę samą pracę w wieku 14 lat, najpierw w Szwecji, a następnie w Norwegii.

W latach 1902-1904 brał aktywny udział w pracy ewangelizacyjnej w Norwegii i Szwecji. Przez 5 lat był pastorem małego Zboru Baptystów w Lidköping, a od 1911 roku pastorem Zboru Filadelfia. W 1907 roku miało miejsce spotkanie L. Pethrusa z T. B. Barratem. Pethrus po spotkaniu z przywódcą ruchu zielonoświątkowego w Norwegii i przyjął jego naukę o chrzcie Duchem Świętym i stał się odąd niekwestionowanym przywódcą ruchu zielonoświątkowego w tym kraju. Instytucjonalny porządek wyznacza rok 1913, kiedy to wykluczono go ze szwedzkiej Unii Baptystów wraz z prowadzonym przez niego zborom „Filadelfia”. Oficjalnie wykluczono go za to, że praktykował w zborze tzw. otwartą komunie, to znaczy dopuszczał do udziału w Wieczerzy Pańskiej wszystkich ochrzczonych chrześcijan bez względu na ich denominacyjną przynależność. Faktycznie zaś został ekskomunikowany za to, że Zbór „Filadelfia” przyjął całkowicie charakter zielonoświątkowy³⁹.

W przeciwieństwie do Barrata był zdecydowanym rzecznikiem rozmów i zbliżenia z innymi chrześcijańskimi Kościołami, co ujawniało się szczególnie w jego aplauzie dla ruchu charyzmatycznego w Kościołach tradycyjnych. Jak pisze Edward Czajko – przez prawie całe swoje życie skupiał na sobie uwagę opinii publicznej. W 1964 roku założył nową partię polityczną Kristen Demokratisk Samling (KSD) – Partię Chrześcijańsko-Demokratyczną. W ciągu wielu lat starał się on wywierać wpływ na życie społeczne i polityczne kraju, by zahamować proces zeświecczenia i zwiększyć chrześcijańskie oddziaływanie w dziedzinie prawodawstwa, szkolnictwa i życia codziennego⁴⁰.

W Niemczech na czele zielonoświątkowców stanął Jonathan Paul. Urodził się 29 maja 1853 roku w małym miasteczku Gartz, położonym na terenie Pomorza. Ojciec jego początkowo był nauczycielem w szkole, potem zaś zajął się służbą kaznodziejską w Kościele ewangelickim. Jonathan bardzo wcześnie postanowił iść śladami ojca i zostać kaznodzieją. Po ukończeniu gimnazjum w Szczecinie, rozpoczął studia teologiczne w Greifswald. Studia te kontynuował następnie w Lipsku. Po zdaniu egzaminów rozpoczął pracę duszpasterską. Prowadząc ją w Ravenstein, po pewnym czasie postanowił ją pozostawić i oddać się całkowicie pracy ewangelizacyjnej. Pragnieniem jego było, aby pracować jako wolny ewangelista w ramach Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Andrzej Kominek pisze, iż: „Przeżycia napełnienia Duchem Świętym, które miało miejsce w jego życiu, a także nowe światło na problem uświęcenia, było aktem bezpośredniej działalności Ducha Świętego na życie Paula. Często był on przestrzegany przed książkami amerykańskimi i angielskimi traktującymi te problemy, dlatego też wystrzegał się ich. Do głębokiego poznania uświęcenia doszedł na podstawie własnych doświadczeń i przeżyć z Bogiem”⁴¹.

Z kolei Zbigniew Pasek, pisze o Jonathanie Paulu:

„Jonathan Paul po wizycie w Norwegii (1907) i spotkaniu z Barratem uznał przeżycie chrztu Duchem Świętym za szczyt głoszonego już przez siebie od dawna procesu uświęcenia. Osiągnięcie jak najdalej idących postępów na drodze do uświęcenia życia chrześcijanina było od dawna celem jego pracy ewangelizacyjnej. Na wielki opór ze strony pastorów ściślejsz związanych z Kościołem luterańskim napotkała jego nauka o tzw. „czystym sercu” („Lehre vom reinen Herz”), która była artykulacją tych idei żywo obecnych w ruchu społecznoświadczeniowym na wschodnich terenach Niemiec”⁴².

W Anglii grunt dla zielonoświątkowego ożywienia przygotowało przebudzenie walijskie z lat 1904-1905 (młodym przywódcą tego ruchu był Evan Roberts). Główną postacią ruchu zielonoświątkowego w Anglii był Aleksander Boddy. M. Harper pisze, iż przed uzyskaniem święceń (w 1880r.), był radcą prawnym i akwizytorem, pisał również książki podróźnicze. W 1884 roku jako wikary przybył do parafii Wszystkich Świętych w Sunderland. W dwa lata

³⁹ E. Czajko, Lewi Pethrus, Kalendarz Chrześcijanina, Warszawa 1977, s.250.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ A. Kominek, Jonathan Paul, Kalendarz Chrześcijanina, Warszawa 1977, s.246.

⁴² Z. Pasek, dz. cyt., s.23.

później objął funkcję pastora i pozostał na tym stanowisku aż do 1922 roku, kiedy to udał się do Piddington i tam przebywał aż do śmierci. Duże wrażenie wywarły na nim wieści o wydarzeniach przy Azusa Street w Ameryce, oraz o działalności T. B. Barrata w Norwegii. W 1907 roku wyruszył w podróż do Norwegii, gdzie spotkał się z kaznodzieją metodystycznym. W końcu sierpnia sam T. B. Barrat przybył do Sunderland. W trakcie zorganizowanych zebrań modlitewnych członkowie Kościoła Wszystkich Świętych napełnieni zostali Duchem Świętym, tak jak apostołowie w Dniu Pięćdziesiątnicy.

Zaczęli „mówić innymi językami w miarę tego jak Duch ich pobudzał”. Wieść o tym zdarzeniu rozeszła się szerokim echem. Stało się to między innymi za pośrednictwem prasy krajowej, która pisała m.in.: „Dziwne sceny ożywienia religijnego – dziecko pastora mówi po chińsku”. Boddy nigdy nie opuścił Kościoła Anglikańskiego⁴³.

4. RUCH NEOZIELONOŚWIĄTKOWY

Ruch neozielonoświątkowy narodził się w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku. W tym okresie w różnych Kościołach tradycyjnych – wierni przeżywają zielonoświątkowe doświadczenie chrztu Duchem, podejmując praktykę darów charyzmatycznych, nie opuszczając swych rodzinnych kongregacji. Starali się wykorzystać nowe religijne doświadczenie dla ożywienia wiary własnych Kościołów i uzgodnić je z dotychczasowymi przekonaniami religijnymi⁴⁴.

Jednym z pierwszych przejawów narodzin ruchu neozielonoświątkowego, jak twierdzi Zbigniew Pasek, było powstanie w 1953 roku Międzynarodowej Społeczności Biznesmenów Pełnej Ewangelii (The Full Gospel Business Men's Fellowship) założonej przez Ormianina Demosa Shakariana. W swojej spisanej przez Johna i Elisabeth Sherrilów książce pt.: „Najszczęśliwsi na świecie” zamieścił Shakarian wyjaśnienie tej nazwy:

„Pełna Ewangelia – znaczyłoby to, że żadna z prawd biblijnych nie może być przez nas pominięta: uzdrowienia, mówienie innymi językami, uwolnienie od mocy demonów; każdy z nas mógłby mówić o wszystkich swoich przeżyciach jakie by one nie były.

Biznesmeni – laicy, zwykli ludzie (Autor pod słowem „biznesmeni” rozumie tu wszystkich pracujących ludzi w różnych dziedzinach, głoszących ewangelię nie dlatego, że jest to ich zawodem).

Społeczność – specyficzna więź łącząca ludzi, którzy pragną przebywać razem bez ustalania jakiś sztywnych przepisów, norm i zasad zgromadzania się.

Międzynarodowa – Cały świat, wszelkie ciała...”⁴⁵.

Grupy należące do Społeczności unikały dążenia do uzyskania znacznej liczebności, dzieliły się, gdy ich liczba przekraczała trzysta, czterysta osób. Kierownictwo wspólnot spoczywało całkowicie w rękach ludzi świeckich i oni prowadzili spotkania zapraszając na nie zielonoświątkowych kaznodziejów i ewangelistów.

Niektóre grupy spotykały się co tydzień, inne co dwa tygodnie, a jeszcze inne – co miesiąc. Niektóre są bardziej spontaniczne, inne bardziej powściągliwe, niektóre kładą nacisk na nauczanie, inne na uzdrowienia, ewangelizację, czy pracę wśród młodzieży – wspominał założyciel⁴⁶.

Wkrótce do tak luźnie działających wspólnot zaczęli zgłaszać się przedstawiciele innych Kościołów. „Jesienią 1956 roku po raz pierwszy dostrzeżliśmy jak zaczęły łamać się bariery

⁴³ M. Harper, dz. cyt., s.38-45.

⁴⁴ Z. Pasek, dz. cyt., s.24.

⁴⁵ J. E. Sherrill, Najszczęśliwsi na świecie, b.m i r.w., s.128.

⁴⁶ Tamże, s.152.

między zielonoświątkowcami a innymi denominacjami chrześcijańskimi. Już od kilku lat ludzie w różnych Kościołach doznawali pełni Ducha. Mieli później dwie możliwości: pozostać w swoim Kościele i nic nie mówić o tym nowym wymiarze życia, lub odejść do jakiejś zielonoświątkowej grupy”⁴⁷. Ci chrześcijanie, jak pisze Zbigniew Pasek, którzy przyjmując nowe zielonoświątkowe doświadczenie, pozostali w swych kongregacjach są twórcami nowego zjawiska zwanego ruchem neozielonoświątkowym.

Duchowny anglikański – Michael Harper, jeden z głównych ewangelistów neopentekostalizmu w swojej książce: „Tak jak na początku. Z dziejów przebudzenia pentekostalnego w XX wieku” W części II pt.: „Drugi powiew” opisywał szczegóły powstania ruchu neopentekostalnego. Decydujące znaczenie miała według niego działalność takich postaci jak: David Du Plessis, Demos Shakarian i Dennis J. Bennet.

W Kościele Katolickim Odnowa w Duchu Świętym (taką nazwę przyjął rozwijający się w tym Kościele ruch neozielonoświątkowy) zaczęła się, gdy w 1966 roku grupa młodych akademików z Uniwersytetu Katolickiego w Pittsburgu w Stanach Zjednoczonych zaczęła brać udział w zielonoświątkowych spotkaniach modlitewnych. Przeżyli oni ogromne ożywienie wiary. Wkrótce potem podobne zjawiska: entuzjazm religijny, radość ze spotkania na modlitwie, prorocтво podtrzymujące na duchu zgromadzonych, uzdrowienia, wielka gorliwość w studiowaniu Pisma Świętego, we wspólnym rozważaniu – zaczęła się szerzyć na uniwersytetach katolickich, w środowiskach studiujących, inteligenckich. Głównym ośrodkiem stał się Uniwersytet w Norte Dame w South Bend (Stany Zjednoczone)⁴⁸. Doszło tam do pierwszych przeżyć chrztu Duchem Świętym. W ich wyniku powstały charyzmatyczne wspólnoty modlitewne, które podjęły zielonoświątkową religijność, a więc modliły się językami, prosiły o uzdrowienie, prorokowały, a świeccy nakładali ręce na proszących o chrzest Duchem Świętym. Jednocześnie deklarowano wierność Kościołowi Rzymskokatolickiemu. Powstał też zespół informacyjno–organizacyjno-koordynujący, opracowujący potrzebne materiały formacyjne. Powołano Międzynarodowe Biuro Odnowy Charyzmatycznej (ICCRO – The International Catholic Charismatic Renewal Office) i organ prasowy „Pastoral Newsletter”⁴⁹.

W. J. Hollenweger ustosunkowując się do zagadnienia pozostawiania charyzmatyków w ich rodzinnych Kościołach tak pisze: „Charyzmatycy początkowo akceptowali teologię zielonoświątkową wraz z ich doświadczeniami. Wywołało to konflikt z ich własną tradycją. Obecnie podejmuje się wielkie wysiłki mające na celu interpretowanie duchowości zielonoświątkowej w kategoriach własnych tradycji wyznaniowych charyzmatyków. Świadczy o tym przeszło setka oficjalnych dokumentów kościelnych, które Kilian Mc Donnell zebrał w mającej wielką wartość informacyjną pracy „Presence, Power, Praise” (Obecność, Potęga, Chwała”). Ogólnie biorąc tok argumentacji jest następujący: odkąd staliśmy się charyzmatykami, lepiej rozumiemy własną tradycję (katolicką, reformowaną, anglikańską, luterzańską). Nie ma potrzeby krytycznej analizy stanowiska naszego Kościoła w sprawach teologii. Istnieje jednak potrzeba udowodnienia, że jesteśmy nadal wiernymi wyznawcami swojej religii. Duchowość charyzmatyczna nie powoduje, użyjmy tu porównania muzycznego, zmiany żadnych z naszych melodii, ale powoduje zmianę rytmu, a niekiedy także tonacji. Nie zmienia naszych Kościołów, lecz je rozświetla. Nie zmienia służby duchowej, ale zwiększa jej wiarygodność. Nie zmienia naszego zaangażowania ekumenicznego, ale je ożywia”⁵⁰.

⁴⁷ Tamże, s.156.

⁴⁸ B. Dembowski, *Odnowa w Duchu Świętym. Problem pastoralny*, *Ateneum Kapłańskie* 1995, z.1, s.95.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ W. J. Hollenweger, dz. cyt., s.40.

ROZDZIAŁ II
DWA POLSKIE KOŚCIOŁY ZIELONOŚWIĄTKOWE W OKRESIE
MIĘDZYWOJENNYM.
WYDARZENIA W LATACH 1947-1953

1. STANOWCZY CHRZEŚCIJANIE

Pierwszymi zielonoświątkowcami na ziemiach polskich byli Niemcy. W latach narodzin i kształtowania się europejskiego ruchu zielonoświątkowego tj. po 1907 roku Polska była nadal podzielona przez zabory⁵¹.

Najwcześniej idee zielonoświątkowców przyjęła wschodnia część Cesarstwa Niemieckiego, czyli Śląsk, Pomorze i Prusy Wschodnie, a także Poznańskie i Pomorze Gdańskie. To tutaj skupiały się najradykalniejsze elementy ruchu społecznościowego, neopietystycznego (niemieckie *Gemeinschaftsbewegung*), ruchu, który poprzedzał i ostatecznie wyłonił z siebie niemiecki pentekostalizm⁵². Jego kaznodzieje po rozłamie w 1909 roku zorganizowali zielonoświątkowe kościoły Niemiec.

Analiza, której dokonał Zbigniew Pasek, wczesnych roczników miesięcznika „Pfingstgrüsse”, głównego organu prasowego niemieckich zielonoświątkowców z lat 1909 (rok założenia pisma) –1916 pozwala zrekonstruować obraz rodzącego się ruchu na tych terenach. W niemal każdym numerze zamieszczano zawiadomienia o odbywających się konferencjach, zjazdach i powstających nowych ośrodkach, które publikowano dla nawiązania międzyzborowych kontaktów. Głównym znakiem założenia zielonoświątkowego zboru w danym miejscu były zazwyczaj ogłoszenia o odbywającej się konferencji lub o ewangelizacyjnym spotkaniu z udziałem zainteresowanych miejscowych jak również zaproszonych przyjezdnych kaznodziei ze starszych ośrodków⁵³.

Już po pierwszej wojnie wśród zielonoświątkowców w Wielkopolsce zarysował się rozłam na dwie grupy: jedna umiarkowana, wyznająca zasady społecznościowe o odcieniu zielonoświątkowym, pozostająca w łączności z kościołem ewangelicko-unijnym, i radykalna

⁵¹ E. Czajko, Zbór „Betania” w Szczecinie na tle dziejów ruchu zielonoświątkowego w Polsce, b. m i r.w., s.8.

⁵² Tamże, s.9.

⁵³ Z. Pasek, Związek Stanowczych Chrześcijan. Studium historii idei religijnych, Kraków 1993, s.21.

na czele z Ottem Kurzwegiem z Kopaszyna. „Otto Kurzweg ze swymi zwolennikami uprawiał podczas zebrań modlitewnych obłądne praktyki, jak na przykład wirowanie bez przerwy aż do nieprzytomności i wsłuchiwanie się następnie, jakie dźwięki wydaje omdlony. Podczas takich zebrań dopuszczano się również czynów niemoralnych, traktując je jako obrzędy religijne”. Władze świeckie wkroczyły, rozwiązując zrzeszenia zielonoświątkowców, pozostające pod wpływem Otto Kurzwega⁵⁴. Pozostałe grupy zielonoświątkowców (odłam umiarkowany) połączyły się w jedno stowarzyszenie w 1919 roku po nazwą „Pfingstgemeinschaft in Mroczka und Umgegend”, a pastorem jego był Paweł Wolter. Stowarzyszenie to działało w łączności z kościołem ewangelicko-unijnym, jako jedna z jego organizacji⁵⁵.

Znakomitą ilustracją dla rodzącego się na ziemiach polskich ruchu zielonoświątkowego jest biografia niemieckiego zielonoświątkowca – Gerharda Krügera (1914-1987), który po 1918 roku pozostał w granicach Polski⁵⁶.

Jego rodzinną miejscowością był Przesłęk, jedna z niewielu miejscowości, która dwa lata po wojnie w wyniku plebiscytu przeszła do Polski. Sam Krüger wywodził się z domu zaangażowanego w ruch społecznoświatki (świadczą o tym zamieszczone opisy organizowanych zebrań domowych, godzin biblijnych, podczas których oczekiwano od chrześcijan przeżycia nawrócenia). Wspomina, że swoje własne nawrócenie przeżył tuż po maturze zaproszony na ewangelizację do niewielkiego zboru zielonoświątkowego w Przesłęku (przemawiał na niej wydelegowany misjonarz Assemblies of Got – Gustaw Schmidt)⁵⁷. W zborze tym wkrótce przyjął chrzest. Dar języków i chrzest Duchem Świętym „otrzymał” jednak dopiero podczas dalszej nauki religijnej i farmacji w Instytucie Biblijnym w Gdańsku. Krüger opisał również prowadzoną w latach trzydziestych pracę kaznodziejską w Zagórowie i jego okolicach. Rejon, o którym pisał, znajduje się około 120 kilometrów na południowy wschód od Poznania w kierunku Łodzi, gdzie osiedliło się jak pisał „jakieś 150 lat temu wielu emigrantów niemieckich”⁵⁸. W latach 1934-1935 większość z nich „nawróciła się” i przyjęła doktrynę zielonoświątkową.

Na czas nauki ich miejscowego opiekuna, niejakiego Lifke (pojechał do zielonoświątkowej szkoły w Gdańsku), opiekę nad nimi z polecenia Gustawa Schmidta powierzono Krügerowi. Wspomina on o masowo przeżywanym chrzcie Duchem Świętym i o praktyce modlitwy w językach⁵⁹.

Warto odnotować, że pracą misyjną objęto także pobliskich robotników z fabrycznych środowisk Łodzi. Po ukończeniu polskiej szkoły średniej Krüger znał także bardzo dobrze język polski. W polskojęzycznym piśmie Chrześcijan Wiary Ewangelicznej „Przystęp” publikował w latach trzydziestych pieśni religijne i wiersze swego autorstwa. W Łodzi Krüger kolportował wśród robotników religijne zielonoświątkowe ulotki. Pisze: „Wychodziłem ku bramie fabrycznej, by się spotkać z robotnikami. Rozdawałem im broszurki chrześcijańskie w języku polskim”⁶⁰. Nie pisał jednak szerzej o efektach swej pracy. Jako dwujęzyczny kaznodzieja był w okresie międzywojennym do dyspozycji zwierzchnika Chrześcijan Wiary Ewangelicznej – Artura Bergholca, który powierzał mu rozmaite zlecenia i prace o charakterze misyjnym. Jego pamiętnik nie wspomina o żadnych kontaktach ze Stanowczymi Chrześcijanami. Wymienił jedynie gminy zielonoświątkowców funkcjonujące na wschodzie, które odwiedzał i którym służył posługą religijną.

Pierwszy rdzennie polski ruch zielonoświątkowy narodził się także poprzez kontakty z gruntem niemieckim, stało się to jeszcze w pierwszym dziesięcioleciu XX wieku na terenach Śląska Cieszyńskiego.

Związek Stanowczych Chrześcijan był pierwszą polską zielonoświątkową denominacją na ziemiach polskich powstałą w 1910 roku.

⁵⁴ S. Grelewski, Sekty religijne w Polsce współczesnej, Sandomierz 1937, s. 174.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ G. Krüger, Przeżywać Bożą łaskę, Szczecin 1991.

⁵⁷ Tamże, s.17-19.

⁵⁸ Tamże, s. 15.

⁵⁹ Tamże, s. 51.

⁶⁰ Tamże, s.54.

Dla omówienia genezy Związku Stanowczych Chrześcijan niezbędne jest przedstawienie, jak to czyni w swojej pracy Zbigniew Pasek, trzech podstawowych czynników determinujących powstanie tej oryginalnej i nietypowej dla ruchu zielonoświątkowego religijności.

Uwzględniając chronologię, w pierwszej kolejności wymienia Zbigniew Pasek: ewangelicką tradycję Śląska Cieszyńskiego (z której wywodzą się członkowie Stanowczych Chrześcijan).

Następnie wymienia neopietyzm, który u schyłku XIX wieku na terenach Niemiec i Śląska przeżywał czasy swojej świetności.

Bezpośrednim impulsem do założenia Związku Stanowczych Chrześcijan były wieści z Niemiec o podziale w tamtejszych grupach neopietystów, w wyniku którego przyjęto zielonoświątkowe idee religijne⁶¹.

Wskreszenie idei pietystycznych, społecznościowych na Śląsku Cieszyńskim na przełomie XIX i XX wieku dokonało się za sprawą dwóch ewangelickich księży: Jana Pindora (1852-1924) i Karola Kulisza (1873-1940). Pindor był początkowo pastorem zboru w Trzyńcu. Zbierając fundusze na budowę kościoła podróżował po krajach zachodnich. W czasie jednej z takich podróży spotkał się z ewangelistą Moody'im. Przebywając 1894 roku w Stanach Zjednoczonych spotkał się z ewangelistą Torrey'em w Chicago. Spotkanie to wywarło duży wpływ na niego i po powrocie do kraju zaczął tłumaczyć na język polski dzieła Tomasza z Kempis i Spurgeona. Współpracował on także z Londyńskim Towarzystwem Traktatowym wydając literaturę religijną. Kontaktował się w Anglii i Ameryce z przedstawicielami ruchu uświęceniowego.

Właściwym twórcą Społeczności Chrześcijańskiej (z której w późniejszym okresie wyłonił się Związek Stanowczych Chrześcijan w Cieszynie) był ksiądz Karol Kulisz. Młodszy od Pindora i związany raczej ze środowiskami niemieckimi niż anglosaskimi, był od 1899 roku wikariuszem w Ligotce Kameralnej. W 1903 roku – jak podaje Andrzej Wiselka – brał udział w konferencji Społeczności Niemieckiej we Wrocławiu. Zwrócił się on do uczestników z prośbą o zorganizowanie pomocy dla ludności polskiej na Śląsku. Na skutek jego prośby zostało zorganizowane Towarzystwo Misyjne dla Południowo-Wschodniej Europy. Pierwszymi kaznodziejami, którzy odwiedzili Cieszyn (1904-1905) byli Paweł Wisswede i Marcin Urban⁶². „Pod wpływem głoszonego Słowa kilka osób przeżyło duchowe nawrócenie i podjęło także postanowienie, aby oprócz uczestnictwa w nabożeństwach i kościele parafialnym, zgromadzać się dodatkowo w celu pogłębienia swej wiary i dożycia głębszego poznania Boga. Pierwsze spotkania tej grupy, którą nazwano Społecznością Chrześcijańską, odbywały się – za zezwoleniem księdza Pindora – w budynku parafialnym przy Placu Kościelnym w Cieszynie”⁶³.

Właściwe narodziny Społeczności Chrześcijańskiej jako organizacji wiążą się ze zebraniem w dniu 18 lutego 1906 roku w mieszkaniu nauczyciela Hławiczki (zebrało się tam około 20 najaktywniejszych działaczy). Dokonano wyboru Zarządu Społeczności oraz przewodniczącego - został nim Franciszek Tyrlik (szewc z Cieszyna). Odtąd zebrania grupy zainteresowanej takimi formami religijnej działalności odbywały się regularnie⁶⁴.

Spotkania Społeczności Chrześcijańskiej rozpoczęły się od około 15 osób, potem liczba uczestników stopniowo wzrastała. W zgromadzeniach brali udział także księża, m.in. ksiądz Sikora, ksiądz Buzek, ksiądz Kotula, ksiądz Lasota. Rozważano tam poszczególne wersety Słowa Bożego oraz gorliwie modlono się o „nawrócenie duchowe innych osób”. Społeczność często organizowała ewangelizację, zazwyczaj w dużej sali Domu Polskiego lub też w auli Domu Śląskiego w Cieszynie. Podczas ewangelizacji wzywano do „nawrócenia się i oddania swego życia Bogu”. Wynikiem tego były liczne odpowiedzi na to wezwanie⁶⁵.

⁶¹ Z. Pasek, dz. cyt., s.46.

⁶² A. Wiselka, Historia duchowego przebudzenia na Śląsku Cieszyńskim, Wola Piotrowa 1984-1986, m.s.p, s.15.

⁶³ M. Suski, Pierwszy Zbór w Cieszynie, Chrześcijanin 1975, nr 4, s.11.

⁶⁴ A. Wiselka, dz. cyt., s.16.

⁶⁵ M. Suski, dz. cyt., s.11.

Charakterystyka cieszyńskiej Społeczności Chrześcijańskiej jest ważna z tego względu, gdyż to ona właśnie była religijnym podłożem, na którym wyrósł pierwszy polski związek religijny zaliczany do tradycji zielonoświątkowej.

Około 1910 roku kilkunastoosobowa grupa należąca do Społeczności Chrześcijańskiej udała się na Dolny Śląsk (Racibórz, Kędzierzyn) w celu odwiedzenia podobnych grup społecznościowych zborów niemieckich. Stykają się tam oni z ruchem charyzmatycznym, w którym działał pastor Jonathan Paul, założyciel i przywódca powstałego w Niemczech ruchu zielonoświątkowego⁶⁶. Po I wojnie światowej kilkakrotnie odwiedzał on społeczność, która zawiązała się na terenie Śląska Cieszyńskiego.

Gdy w 1907 roku doszło w Niemczech do wydarzeń w Kassel znaczna część zaangażowanych w ruch neopietystycznym kaznodziei stanęła na nieprzejednane wrogim stanowisku względem wszystkich fenomenów wiążących się z ruchem zielonoświątkowym.

W 1909 roku miało miejsce w Berlinie bardzo ważne wydarzenie, które niesie za sobą poważne konsekwencje dla całego ruchu przebudzeniowego w Niemczech jak i w innych państwach. Podczas posiedzenia pastorów i kaznodziei w dniu 15 września 1909 roku uchwalono tzw. „Oświadczenie Berlińskie” potępiające ruch zielonoświątkowy. Podczas tego posiedzenia wzbroniono podejmowania jakiegokolwiek dyskusji z ruchem zielonoświątkowym i postanowiono, że nie będzie tolerowane nawet stanowisko neutralne wobec tego ruchu. Pomimo wielokrotnych próśb Paula i jego współpracowników „Oświadczenia Berlińskiego” nie cofnięto, co ostatecznie spowodowało rozbitcie kilkusetosobnej społeczności chrześcijańskiej na dwa odłamy, jeden z nich dał początek zborom zielonoświątkowym, którego ośrodkiem stała się miejscowość Mülheim w Zagłębiu Ruhry. Tak więc „Berliner Erklärung” stało się bezpośrednią przyczyną rozłamu i wyłonienia ruchu zielonoświątkowego jako odrębnej kościelnej organizacji⁶⁷.

W identyczny sposób jak w Niemczech doszło na Śląsku Cieszyńskim do wykluczenia ze Społeczności Chrześcijańskiej grupy osób, które przyjęły za autentyczne i nie pochodzące od szatana (takiego zwrotu użyto w „Oświadczeniu Berlińskim”) fenomeny: daru języków, prorokowania i uzdrawiania.

Jak to wcześniej zostało przedstawione część osób ze Społeczności Chrześcijańskiej odwiedziła podobne grupy społecznościowe niemieckich zborów na Dolnym Śląsku. Podczas tego pobytu osoby z cieszyńskiej grupy przeżywają chrzest w Duchu Świętym, po którym z wielkim ożywieniem świadczą o Jezusie Chrystusie. Po powrocie na Śląsk Cieszyński składają oni na zgromadzeniach Społeczności świadectwa o swoich przeżyciach z Bogiem, zachęcając innych do starań o podobne przeżycia. Świadectwa te jednak spotykają się z niezrozumieniem w pewnej części społeczności, która stawia zarzut, że przeżycia napełnienia Duchem Świętym są niezdrowe duchowo, i że należy odłączyć się od ruchu charyzmatycznego (zielonoświątkowego)⁶⁸.

Wobec pozostania przy swoich przekonaniach i nauce piętnastoosobowa grupa głosząca naukę o potrzebie głębszych przeżyć duchowych została wyłączona ze Społeczności Chrześcijańskiej działającej przy parafii ewangelicko – augsburskiej w Cieszynie. W grupie tej znalazły się, jak podaje A. Wiselka, następujące osoby: Jan Kajfosz z Trzyńca z żoną Heleną, jego brat Józef Kajfosz z Nieborów z żoną Anną, Paweł Wawrosz z żoną Anną z Ropicy, Jan Brózda z Tyry, Jan Filipek z Ropicy, Anna Kotas z Ropicy, Anna Gogółka z Ropicy, Maria i Paweł Kupka z Cieszyna, Maria Śliwka z Błogowic (późniejsza żona Karola Śniegonia), Anna Temel z Końskiej⁶⁹. Wszyscy mężczyźni pracowali w Hucie w Trzyńcu np. Jan Kajfosz (ur. 1881 roku) był tam majstrem, a jego brat Józef (ur. 1884 roku) tokarzem. Huta w Trzyńcu była także miejscem pracy zawodowej wielu późniejszych przywódców ruchu.

Warto też zauważyć, że już w latach 1905-1907 znalazł się w Społeczności człowiek – Paweł Wojnar, który „nawrócił się” pod koniec 1904 roku w koszarach w Cieszynie. Ponieważ świadczył w swych przemówieniach o zupełnym wykupieniu z niewoli grzechu i o

⁶⁶ Postać Jonathana Paula i jego działalność jest opisana w I rozdziale.

⁶⁷ A. Kominek, Jonathan Paul, Kalendarz Chrześcijanina, Warszawa 1977, s.248.

⁶⁸ M. Suski, dz. cyt., s.12.

⁶⁹ A. Wiselka, dz. cyt., s.24.

poświęceniu „popadł w podejrzenie”, iż musiał zetknąć się z pismami Jonathana Paula. Z artykułu „Wiatr wieje, gdzie chce” wynika, iż pismo J. Paula („Die Heiligung”) otrzymał dopiero w 1908 roku. Posądzony przez swych współbraci o szerzenie błędnych nauk „musiał tłumaczyć się i został wykluczony ze Społeczności” (1907 roku.)⁷⁰.

W celu prowadzenia dalszej działalności wyłączona ze Społeczności Chrześcijańskiej grupa złożyła prośbę w Starostwie Cieszyńskim o zezwolenie na utworzenie samodzielnego związku. Decyzją z dnia 15 lipca 1910 roku Starostwo w Cieszynie wyraziło zgodę (powziętą na podstawie ustawy austriackiej 15 listopada 1867 roku) i dokonało legalizacji związku wyznaniowego pod nazwą „Bund für Entschiedenes Christentum” – Związku dla Stanowczego Chrześcijaństwa w Cieszynie. Prezesem Związku został Jan Kajfosz z Trzyńca⁷¹. Pierwsze zgromadzenia Związku zaczęły się odbywać u Józefa Kajfosa w Nieborach. Następnie zgromadzenia odbywały się w domu rodziny Zielonków w dzisiejszym Czeskim Cieszynie. Wraz ze wzrostem liczby członków Związku organizowano nowe miejsca zgromadzeń, nabożeństwa zaczęły się odbywać w Żukowie Dolnym w domu Górniaków, w Tyrze w domu Brózdów, w Milkowie w domu Kantorów, w Ustroniu w domu Matyszów, w Wiśle-Malince w domu Byrtków, później w domu Cieślańców–Malinczanów, w Wiśle-Głębcach w domu Kędziorów, w Jaworzu w domu Winklerów, a przeniesiono do Wapnicy do domu Kominków, w Hażlachu w domu Brojaczów, w Suchej w domu Żwaków⁷².

W zarejestrowanym 15 lipca 1910 roku Statucie, właściwie brak doktrynalnej deklaracji religijnej. Wyraźnie nawiązuje się natomiast do neopietystycznego działania na polu charytatywnej pomocy bliźniemu:

1. „Celem związku jest humanitarność, budzenie i wykonywanie miłosierdzia chrześcijańskiego, pielęgnowania wstrzemięźliwości, ratowania ludzi upadłych i pijaków z ich duchowej i cielesnej nędzy, opieka nad chorymi, sierotami, pielęgnowanie chrześcijańskiej społeczności”.

2. „Polityka i wyznaniowe spory są ze Związku bezwarunkowo wykluczone, owszem obowiązkiem jego jest łagodzenie tychże sporów”⁷³. Ciekawe jest, że wszyscy członkowie Związku należeli nadal (formalnie) do Kościoła Ewangelickiego, brali tam śluby, chrzcili w nim swoje dzieci. Sytuacja taka trwała aż do momentu wejścia Stanowczych do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, w którym obowiązywała formuła chrztu wiary, chrztu dorosłych. Będąc w okresie do 1947 roku, formalnie członkami Kościoła ewangelickiego nie korzystali z jego bezpośredniej duszpasterskiej opieki. Mieli prowadzone przez starszych braci ze zborów osobne nabożeństwa (konsekwentnie przestrzegano zasady powszechnego kapłaństwa), na których czytano Pismo Święte, modlono się, śpiewano pieśni z własnych śpiewników, dzielono się swymi refleksjami i przeżyciami w sprawach wiary. Formacja religijna Związku była ściśle związana z umiarkowanym skrzydłem niemieckiego ruchu zielonoświątkowego Mülheimer Richtung (o którym wspomniałam już wcześniej), którego wielu kaznodziei odwiedzało do drugiej wojny światowej Śląsk Cieszyński (m.in. Eugen Edel, Emil Humburg, Jonathan Paul).

„Umiarkowany” charakter centrali w Mülheim polegał m.in. na tym, jak pisze Zbigniew Pasek, że w przeciwieństwie do klasycznych zielonoświątkowców ze Stanów Zjednoczonych, nie uważano daru języków za niezbędny i nieodłączny znak doświadczenia chrztu Duchem Świętym. Nie oznacza to jednak, że dary Ducha Świętego takie jak glossalia, prorokowanie czy uzdrawianie nie zostały tam przyjęte. Były one praktykowane, lecz nie były wymagane. Można odnaleźć liczne świadectwa o praktyce fenomenów zielonoświątkowych wśród Stanowczych. Przykładem może służyć postać Karola Śniegonia, urodzonego 31 stycznia 1892 roku w Cieszynie. Przeżył on podczas pobytu w Nowej Soli w 1912 roku nawrót, potem chrzest w Duchu Świętym ze znamieniem innych języków, a następnie otrzymał dar

⁷⁰ Wiatr wieje, gdzie chce, Głos Prawdy 1931, nr 9-10, s.2

⁷¹ A. Wiselka, dz. cyt., s.25.

⁷² Relacja z rozmowy z Andrzejem Byrtem z dnia 2. II. 1999r. (w posiadaniu autora).

⁷³ Statut z 1910 roku, w: Z. Pasek, dzieło cyt., s.149.

proroctwa. Karol Śniegoń w 1913 roku przyłączył się do Związku Stanowczych Chrześcijan⁷⁴.

Lata 1910-1920 są okresem - jak pisze w swojej pracy doktorskiej Zbigniew Pasek – gdy tworzyły się organizacyjne podstawy dla dalszej działalności Stanowczych. Powstała wówczas większość zborów oraz wypracowano instytucjonalną i religijną samodzielność w łonie Kościoła Ewangelickiego. Jak podaje A. Wiselka, 1 czerwca 1913 roku powstał Związek Młodzieży Stanowczego Chrześcijaństwa, który miał dwa pododdziały: Związek Młodzieńców i Związek Dziewcząt. „Celem Związku było niesienie świadectwa wśród ginącej młodzieży w swym otoczeniu. Związek stał się samodzielną organizacją, która była wspierana przez starszych”⁷⁵. Jak podają źródła w 1917 roku nastąpił okres krytyczny w łonie kierownictwa Związku. Jan Kajfosz – pierwszy prezes Związku, opuścił Związek i przeszedł ponownie do Społeczności Chrześcijańskiej, w której działał do końca życia. Po jego odejściu prezesem Związku został Karol Kaleta z Gródka⁷⁶.

W 1919 roku po zakończeniu działań wojennych przystąpiono do wydawania własnego miesięcznika „Głos Prawdy”. Pierwszy ukazał się w czerwcu 1919 roku a ostatni w sierpniu 1939 roku. Redaktorem naczelnym był początkowo Karol Śniegoń, a od 1927 roku Karol Kaleta. Gazetka mimo niewielkiego nakładu przyczyniła się do nawiązania kontaktów z zielonoświątkowcami z kresów, do których również sporadycznie docierała, oraz ewangelicznych chrześcijan z Polski centralnej z Warszawy, Łodzi, Lublina.

W okresie międzywojennym wydawano własny śpiewnik. Pierwszy z 1919 roku nosił tytuł „Pieśni Pielgrzyma” (zawierał około 100 pieśni). Drugi, znacznie szerszy, zatytułowany był „Śpiewnik Pielgrzyma”⁷⁷.

Tak jak już wcześniej zostało zaznaczone utrzymywano więzi z niemieckim ruchem zielonoświątkowym. Umożliwiały to: dobra znajomość języka niemieckiego wśród Cieszyniaków oraz inicjatywy samych Niemców, dbających o formację duchową gmin, za które czuli się odpowiedzialni. Po pierwszej wojnie światowej nawiązano także kontakty ze zbozem ewangelicznych chrześcijan w Warszawie, któremu jak pisze Czajko „dobrze usłużyli przede wszystkim w początkowym okresie jego działalności”. W tym samym okresie bracia ze Związku, głównie Paweł Wojnar z Żukowa i Adolf Małysz z Ustronia odwiedzali zbory ewangeliczne na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej. W 1917 roku także poprzez usługę Pawła Wojnara powstał Zbór w Lublinie. Poza tym można stwierdzić, że Związek Stanowczych Chrześcijan prowadził pracę ewangelizacyjną w zasadzie wyłącznie na terenie Śląska Cieszyńskiego⁷⁸.

W 1920 roku miało miejsce ważne dla Związku Stanowczych Chrześcijan wydarzenie. Rada ambasadorów w Spa podzieliła Śląsk Cieszyński wzdłuż Olzy, przyznając Czechosłowacji niezwykle ważną linię kolejową Karwina – Trzyniec łączącą Czechy ze Słowacją wraz z hutą w Trzyńcu i Zagłębiem Karwińskim. Znaczne skupiska ludności polskiej znalazły się poza granicami Polski. Podzielony również został sam Cieszyn. Związek Stanowczych Chrześcijan musiał dostosować się do nowego podziału politycznego. W zasadzie zachowano jedność organizacyjną, lecz wybrano dwu przedstawicieli reprezentujących Stanowczych wobec dwu różnych władz państwowych. W Polsce został nim Karol Śniegoń, a w Czechosłowacji Karol Kaleta z Gródka.

W omawianym okresie kolejnymi przewodniczącymi Związku w Polsce byli:

Karol Śniegoń 1920 - 1927

Karol Kupka 1927 - 1931

Adolf Małysz 1931 - 1935

Karol Śniegoń 1937 - 1938

Paweł Wojnar 1939 - 1945 (zarządzał całością Związku)

⁷⁴ R. J. Wojnarowie, Karol Śniegoń, Kalendarz Chrześcijanina, Warszawa 1977, s.253-255.

⁷⁵ A. Wiselka, dz. cyt., s.120.

⁷⁶ E. Czajko, 60 lat pracy Stanowczych Chrześcijan w Cieszyńskim, Chrześcijanin 1970, nr 6, s.36-37.

⁷⁷ Relacja z rozmowy z Andrzejem Byrtem z dnia 2. II. 1999r. (w posiadaniu autora).

⁷⁸ E. Czajko, 60 lat..., s.37.

Karol Śniegoń 1945–1947 (do wejścia do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego)⁷⁹.

Podzieleni granicą Stanowczy posiadali dwu przedstawicieli wobec dwu władz państwowych choć czuli się nadal organizacyjną jednością. Wszystkie walne zebrania odbywali wspólnie, posiadali pieczętkę w języku polskim z czeskim nagłówkiem i jedno pismo.

W 1938 roku wojska Rzeczypospolitej Polskiej zajęły tereny Zaolzia jednocząc cały Śląsk Cieszyński. Stanowczy dokonali reorganizacji wybierając, w nowej sytuacji politycznej i wobec zmiany administracyjnej nowe władze.

Śląsk Cieszyński po zajęciu go przez wojska niemieckie w 1939 roku został wcielony do III Rzeszy. Odtąd na jego terenie obowiązywało ustawodawstwo niemieckie i tym samym władze okupacyjne za legalne uznawały jedynie te kościoły, które posiadały rejestrację i uznanie w Niemczech. Podczas okupacji niemieckiej zbory należące do Związku Stanowczych Chrześcijan zostały rozwiązane decyzją władz okupacyjnych⁸⁰.

Był to ciężki okres w życiu społeczności. W związku z zakazem organizowania nabożeństw zahamowany został rozwój duchowy wielu członków, a także przyływ nowych dusz (osób). Praca duchowa ograniczała się często do indywidualnych kontaktów i odwiedzin, jak i do domowych nabożeństw. Wielu zginęło w obozach koncentracyjnych, czy też zostało wywiezionych na przymusowe roboty do Niemiec⁸¹.

Po zakończeniu działań wojennych Stanowczy Chrześcijanie na Zaolziu – znowu zostają podzieleni granicą. Ci, którzy pozostali w Polsce przystępują do ruchu zjednoczeniowego z innymi ewangelicznymi społecznościami. Już w 1947 roku przystępują do utworzonego Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego (wraz z Wolnymi Chrześcijanami i Ewangelicznymi Chrześcijanami).

Ciekawy jest także stosunek Stanowczych do Kościoła Rzymskokatolickiego. Jako protestanci byli oni doktrynalnie oddaleni od tego wyznania. Stąd w publikacjach choć nie występuje agresywność, to uważali oni właściwie rzymskich katolików za ludzi niewierzących. Niewierzących, czyli mówiąc ich językiem, nienawróconych, nie uznających Chrystusa za osobistego Zbawiciela. Brak owego świadomego nawrócenia dojrzałego człowieka do Boga i przyjęcia w indywidualnym doświadczeniu faktu odkupienia jednostki przez Chrystusa, dyskryminował w ich oczach zarówno katolików jak i ewangelików, którzy tego nie przeżyli jako chrześcijanie⁸².

2. KOŚCIÓŁ CHRZEŚCIJAN WIARY EWANGELICZNEJ

Obok Stanowczych Chrześcijan – z Śląska Cieszyńskiego – drugim nurtem polskiego ruchu zielonoświątkowego były zbory z terenów centralnej i wschodniej Polski. 1929 rok – to zjazd w Starej Czołnicy, na którym doszło do formalnego zjednoczenia działających dotąd samodzielnie zborów z Polski centralnej i z kresów. Powstały Kościół nosił nazwę: Związek Zborów Chrześcijan Wiary Ewangelicznej – i był największym liczebnie zielonoświątkowym Kościołem na ziemiach polskich w tym okresie⁸³.

Geneza obu połączonych w Starej Czołnicy ośrodków ruchu zielonoświątkowego z kresów i Polski centralnej była odmienna.

⁷⁹ Z. Pasek, dz. cyt., s.72.

⁸⁰ A. Kominek, Ruch Stanowczych Chrześcijan, Chrześcijanin 1977, nr 8, s.37.

⁸¹ M. Suski, dz. cyt., s.12.

⁸² Z. Pasek, dz. cyt., s.89.

⁸³ Z. Pasek, Ruch zielonoświątkowy, Kraków 1992, s.154.

Odrodzona Polska w swych granicach pozostawiała znaczne skupiska ludności niemieckiej na terenach województw: poznańskiego, pomorskiego i Śląska, wśród których znajdowały się niemieckojęzyczne zbory zielonoświątkowe. Aktywny udział w krzewieniu ewangelicznego protestantyzmu miały różne anglosaskie organizacje prowadzące charytatywną działalność w Polsce po I wojnie światowej. W 1921 popierany przez różne misyjne organizacje Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii William Felter utworzył w Warszawie American British Relief Commission. Gdy w 1923 roku władze polskie postanowiły zlikwidować zagraniczne misje, wtedy to American British Relief Commission przekształciła się na Stowarzyszenie Wzajemnej pomocy Ewangelicznych Chrześcijan⁸⁴. Stowarzyszenie to, przewidziane statutowo jako instytucja charytatywna, stało się faktycznie jednym z ośrodków ruchu ewangelicznych chrześcijan. Już William Felter – jak pisze Stefan Grelewski wraz ze swymi współpracownikami zwoływał zjazdy, konferencje i różnego rodzaju zebrania baptystów i ewangelicznych chrześcijan, bez względu na to do jakie organizacji należeli.

W Łodzi i okolicach działalność Feltera wspomagał Gustaw Herbert Schmidt (1891 – 1958) dyrektor wschodnio – europejskiej misji zielonoświątkowej, której siedziba znajdowała się w Gdańsku a centrala w Chicago. Gustaw Herbert Schmidt i William Felter utworzyli szereg drobnych organizacji religijnych. Wkrótce William Felter zajął się wyłącznie misją, którą założył w Warszawie, a organizacja łódzka przyjęła charakter organizacji (zboru) zielonoświątkowców . Od 1928 roku Artur Bergholc, wychowanek Szkoły Biblijnej Zielonoświątkowców w Londynie przyłączył się do organizacji Łódzkiej. W kręgu ich pracy znaleźli się przede wszystkim luteranie i baptysci z wieloprzemysłowych środowisk Łodzi. Powstała tam centrala zaczęła koordynować z czasem działalność pozostałych ponemieckich zborów z poznańskiego wraz z nawróconymi Polakami tych terenów⁸⁵.

Ewangeliczne ruchy sztundystów (zapoczątkowane jeszcze przez niemieckich protestantów osadzonych na Ukrainie przez carycę Katarzynę) i paszkowców (od nazwiska Wasilija Aleksandrowicza Paszkowa, który dał początek „Wolnym Chrześcijanom” w Rosji) – jak podaje Zbigniew Pasek były gruntem, na którym wyrósł kresowy ruch zielonoświątkowy. W bogatej religijnej mozaice i przede wszystkim na prawosławnym tle wyznaniowym wyrastały poszczególne wspólnoty wierzące w chrzest Duchem Świętym⁸⁶.

Praktykę chrztu Duchem Świętym przynieśli na te ziemie reemigranci z Ameryki, wracając w swe rodzinne strony po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku.

Stefan Gralewski pisze między innymi o D. Harasiewicz, zwolenniku zasad zielonoświątkowych, który przy pomocy swojego brata, również zielonoświątkowca z Ameryki wybudował Dom Modlitwy w Krzemieńcu. Początkowo związany był ze szkołą w Gdańsku i Gustawem Schmidtem, później rozpoczął działalność samodzielną. Ośrodek w Krzemieńcu, który powstał dzięki ich działalności nie wszedł ostatecznie do ruchu Chrześcijan Wiary Ewangelicznej i wydawał osobne piśmiennictwo zatytułowane „Budowniczy Cerkwi Bożej”⁸⁷. Z drugiej strony w latach dwudziestych ruch zielonoświątkowy na kresach wschodnich szerzył ukraiński ruch zielonoświątkowy (poprzez Odessę). W 1926 roku powstał „Wszuchukraiński Związek Chrześcijan Wiary Ewangelicznej”, na którego czele stał przybyły z Ameryki I. E. Woronajew⁸⁸. Proces powstania ruchu Chrześcijan Wiary Ewangelicznej na polskich kresach opisał Zbigniew Pasek w swojej pracy doktorskiej na podstawie wiadomości podanych przez Artura Bergholca w pierwszym numerze polskojęzycznego czasopisma „Przystęp”: „Miejscami zdawało się, że ludzie wywędrowali przed wojną do Ameryki, tamże się nawrócili. Cudowne, przewspaniałe objawienie Boże w tej części świata, nie mogły ich zatrzymać w tym bogatym kraju, i gdy droga ich do rodzinnej ziemi była wolna, spieszyli do ojczyzny, aby zwiastować swym rodakom zbawienie w Jezusie”. Sam Bergholc stał na

⁸⁴ S. Grelewski, dz. cyt., s.141.

⁸⁵ Tamże, s.176.

⁸⁶ Z. Pasek, Ruch..., s.155.

⁸⁷ S. Grelewski, dz. cyt., s.182.

⁸⁸ Z. Pasek, Ruch..., s.155.

czele zielonoświątkowych zborów z Polski centralnej i na rodzący się na kresach ruch – jak pisze Zbigniew Pasek mógł spoglądać z pewnym dystansem. Tamtejsza religijność była bardzo podatna na entuzjastyczne i skrajne formy religijności zakorzenione w duchowości prawosławnych sekt. W latach dwudziestych brak było systematycznej religijnej formacji wielu żywiołowo powstających zielonoświątkowych ośrodków na tych terenach i dochodziło tam do powstania takich form pobożności, które nie były do zaakceptowania dla społecznościowych zborów Polski centralnej⁸⁹. Przed wybuchem II wojny światowej na wschodnich terenach Rzeczypospolitej działali tacy kaznodzieje Chrześcijan Wiary Ewangelicznej jak: Grzegorz Kraskowski, Stanisław Niedźwiecki, Jan Pariko, Józef Czereki, Grzegorz Fedeszyn, oraz D. Komasa, P. Ilczuk, T. Nahorny⁹⁰.

Tak jak widać na podstawie przedstawionych przeze mnie informacji na ruch zielonoświątkowy, który rozwijał się w Polsce centralnej znaczny wpływ miały misje, organizacje zagraniczne i zamieszkujący tam także niemieccy ewangelicy. Natomiast ruch zielonoświątkowy na kresach wschodnich rozwijał się - jak to już zostało zaznaczone - za pośrednictwem reemigrantów wracających do ojczyzny, jak i ukraińskiego ruchu zielonoświątkowego. Jak pisze Stefan Grelewski na tereny kresów wschodnich – misja wschodnio-europejska wysyłała także szereg współpracowników. Rekrutowali się oni na ogół z elementu miejscowego, ale przeszli przeszkolenie bądź to w Instytucie Biblijnym w Gdańsku, który został utworzony w 1930 roku, bądź też na licznie urządzonych kursach biblijnych⁹¹.

Do formalnego zjednoczenia doszło podczas zjazdu w Starej Czołnicy (Powiat łucki, województwo wołyńskie) w maju 1929 roku. Powstały Kościół przyjął nazwę Związek Zborów Chrześcijan Wiary Ewangelicznej (za wzorem ukraińskim). Zwrot „związek zborów” podkreślał, że nowy Kościół był organizacją konsekwentnie przestrzegającą zasad kongregacjonalizmu (autonomia poszczególnych zborów). Na czele zarządu stanął Artur Bergholc z Łodzi (który aktywnie uczestniczył w przygotowaniu uni). Łódź stała się siedzibą władz naczelnych. Według Statutu Związek miał prawo urządzać zgromadzenia i zjazdy, powoływać przedstawicieli zborów, budować domy modlitwy i instytucje filantropijne. Wszelkie sprawy dotyczące poszczególnych zborów miały być załatwiane na zgromadzeniach członków. Natomiast kwestie związane z całością Związku – miały być rozstrzygane na zjazdach. Funkcje kierownicze Związku pełnili – prócz zjazdów przedstawicieli – rada związku i komisja rewizyjna. Według statutu Związek fundusze swe czerpał ze składek zborów, dobrowolnych ofiar⁹².

Od początku swego istnienia Chrześcijanie Wiary Ewangelicznej wydawali w Gdańsku (od 1929 roku) miesięcznik w języku rosyjskim o nazwie „Primiritiel” pod redakcją Gustawa Herberta Schmidta. W 1936 roku rozpoczęto wydawanie dwu kwartalników: w Łodzi w języku polskim „Przystęp” pod redakcją Artura Bergholca i w Tarnopolu w języku ukraińskim „Ewangeliskij Hołos” pod redakcją Grzegorza Fedyszyna. Niemcy nadal korzystali z zielonoświątkowej prasy z Niemiec. Pismo „Przystęp” jak pisze St. Grelewski w podtytule informowało o głównym celu jaki przyświecał jego redaktorom. Miało być ono „Poświęcone ku zbudowaniu Chrześcijan Wiary Ewangelicznej”. Prócz religijnych rozważań każdy numer zawierał zwykle kącik dla dzieci, jakiś tekst poetycki, wiadomości z pracy ewangelizacyjnej Kościoła, a czasami różne przekłady (Charles Finney, D. Gee). Nakład pierwszego numeru wynosił 367 egzemplarzy, drugiego już 953. Często podejmowano problemy odnoszące się wprost do doktryny zielonoświątkowców. Szeroko informowano o aktualnych problemach organizacyjnych, życiu religijnym samych Chrześcijan Wiary Ewangelicznej (np. o ilości ochrzczonych, nowych zborach, trudnościach w pracy misyjnej). Dodać należy, że przed II wojną światową Chrześcijanie Wiary Ewangelicznej utrzymywali ożywione kontakty z amerykańskimi Assemblies of God oraz ze Szwajcarską Misją Zielonoświątkową⁹³. Misja

⁸⁹ Z. Pasek, Związek..., s.36.

⁹⁰ E. Czajko, Ruch zielonoświątkowy, Chrześcijanin 1983, nr 1, s.19.

⁹¹ S. Grelewski, dz. cyt., s.179.

⁹² Tamże.

⁹³ Z. Pasek, Związek..., s.37.

Wschodnio-Europejska utrzymywała w Gdańsku Instytut Biblijny (powstały 2 marca 1930 roku), w którym kształcili się studenci z Rumunii, Bułgarii, Węgier, Jugosławii, Estonii, Niemiec i polski. Kierownikiem instytutu był Gustaw Schmidt. Gdański Instytut wychował szereg dobrych duszpasterzy i ewangelistów. Okazał się wielką pomocą Kościołowi w skryształowaniu nauki. Współpracując wydatnie z instytutem zdołano wyświetlić wiele niejasności typowych dla każdego młodego ruchu ⁹⁴.

Henryk Tomaszewski – w swojej pracy doktorskiej na podstawie przejranych dokumentów podaje informacje o zjazdach organizowanych przez Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej.

Pierwszy zjazd, który odbył się w 1931 roku podjął następującą rezolucję: „Naszą działalnością misyjną jest wyłącznie tylko głoszenie Ewangelii przez naszych kaznodziei w naszych Domach Modlitwy i na nabożeństwach odprawianych przez naszych ewangelistów w różnych miejscowościach kraju.” ⁹⁵

Trzeci z kolei zjazd sprawozdawczo – wyborczy, który odbył się w dniach 23 i 25 maja 1933 roku w Sielcu. W zjeździe tym uczestniczyło zaledwie 12 delegatów oraz goście z kraju i zagranicy (m.in. Paul, Peterson). Ze sprawozdań Komitetu wynikało, że rozwój utworzonej w 1929 roku Społeczności przebiegał pomyślnie, a funkcję prezesa Związku sprawował nadal Artur Bergholc ⁹⁶. W dniach od 4 do 6 marca 1935 roku w Kiwercach (powiat łucki) przedstawiciele zborów zielonoświątkowych spotkali się na szóstym zjeździe swojego Związku. Przewodniczył obradom Artur Bergholc. Przybyło 114 delegatów, ponadto obecni byli przedstawiciele amerykańskich zborów zielonoświątkowych w osobach: P.Petersona, Gustawa Herberta Schmidta i G.Kindermana. Z ważniejszych uchwał zatwierdzonych na zjeździe należy wspomnieć o zmianie statutu. W punkcie dotyczącym powołania dwóch wiceprezesów zamiast jednego, jak dotychczas. Ponadto delegaci zobowiązali członków Komitetu Związku do częstszego niż dotąd zwoływania zjazdów rejonowych, oraz uchwalili, aby w jak najkrótszym czasie otwarty został dom sierot w Baranowiczach.

Na uwagę zasługuje fakt, że poza zajmowaniem się sprawami czysto organizacyjnymi delegaci uczestniczyli w wykładach biblijnych, prowadzonych przez pastora Gustawa Herberta Schmidta.

W 1937 roku w dniach 24 do 25 września w Łodzi zebrał się siódmy zjazd Związku Zborów Chrześcijan Wiary Ewangelicznej. Ze złożonego sprawozdania wynikało, że pod względem liczebnym Związek stale wzrastał. ⁹⁷

H.Tomaszewski podaje, iż na podstawie zachowanych materiałów źródłowych nie można stwierdzić, czy przed 1939 rokiem odbył się jeszcze ogólnopolski zjazd Związku. Natomiast na pewno odbywały się zjazdy regionalne.

W dniach 6 do 12 czerwca 1939 roku zebrał się w Sztokholmie ogólnoeuropejski zjazd „Wierzących spod znaku Zesłania Ducha Świętego” z udziałem trzyosobowej delegacji z Polski (Artur Bergholc, J.Pańko, A.Cizuk). Jest prawdopodobne, że fakt zwołania tej zagranicznej konferencji spowodował przesunięcie terminu polskiego zjazdu, którego zrealizowanie udaremnił we wrześniu najazd Niemców na nasz kraj. Zresztą Komitet Związku Zborów Chrześcijan Wiary Ewangelicznej organizował ogólnopolskie zjazdy nieregularnie, częściej natomiast zwoływał zjazdy okręgowe.

Należy też wspomnieć – o czym również pisze H.Tomaszewski, iż młodzież zielonoświątkowa urządziła swoje zjazdy okręgowe, podczas których omawiała przede wszystkim możliwości rozszerzenia własnej pracy. Na wykładach i godzinach biblijnych jakie

⁹⁴ W. Gajewski, Instytut Biblijny przy Misji wschodnioeuropejskiej w Gdańsku w okresie międzywojennym, w: Protestantyzm i protestanci na Pomorzu, pod red. J. Iluka, Gdańsk, Koszalin 1997, s. 241-251.

⁹⁵ R. H. Tomaszewski, Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego 1858-1939, Warszawa 1978, m.s.p. ChAT, t.I, s.225.

⁹⁶ Tamże.

⁹⁷ Tamże, s.227.

towarzyszyły takiemu spotkaniu zwracano szczególną uwagę na zagadnienia związane z chrztem Duchem Świętym⁹⁸.

Okres okupacji niemieckiej był także dla Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej trudnym okresem. Kościół został zdelegalizowany. Samodzielnie przetrwały ten czas jedynie zbory Zachodniej Białorusi, natomiast zbory Zachodniej Ukrainy przyłączyły się częściowo do metodystów a częściowo do baptystów⁹⁹.

Na wschodzie najliczniejsze zbory Chrześcijan Wiary Ewangelicznej znajdowały się na terenie województw wołyńskiego i tarnopolskiego. Mniejsze skupiska znajdowały się w województwach: wileńskim, nowogrodzkim, poleskim, lwowskim, stanisławowskim i lubelskim.

Po wojnie tylko część wiernych wyemigrowała na ziemie Zachodnie i Północne. Znaczna większość wiernych tego Kościoła pozostała jednak w ZSRR mimo, iż stalinowskie represje wobec nich po zakończeniu wojny nie ustały. W 1945 roku (24-25 sierpień) powstał „Wszechrosyjski Związek Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów w ZSRR” – najliczniejszy Kościół protestancki ZSRR, do którego weszła większość ewangelicznych denominacji w komunistycznej Rosji. Około jedna trzecia wszystkich zborów Chrześcijan Wiary Ewangelicznej na terenie ZSRR weszła do tego Kościoła, a pozostałe dwie trzecie – jak podaje Zbigniew Pasek prowadziło swą pracę nielegalnie, narażając się na stałe prześladowania¹⁰⁰.

W Polsce Ludowej początkowo nie ograniczano ich działalności. Po wojnie pierwszy zjazd zwołano do Bytomia już w 1945 roku, a następny powołujący Zarząd Kościoła do Łodzi. Na jego czele stanął Józef Czerski. Na zjeździe tym opracowano też nowy Statut. Czołowymi działaczami Chrześcijan Wiary Ewangelicznej w tym okresie byli: Kazimierz Czepieluk, Franciszek Januszewicz, Stefan Osada, Teodor Maksymowicz, Aleksander Rapanowicz, Walenty Dawidów i od 1947 roku Sergiusz Waszkiewicz.

Po wstępnej zgodzie na działalność władze powstrzymały się jednak z rejestracją Kościoła. Przedłożony w 1946 roku Statut nie został zatwierdzony, a w wyniku rozmów i długiej korespondencji przedłożono nowy, poprawiony tekst, datowany na 16 lutego 1948 roku. Pomimo, iż Statut zawierał deklarację o niezależności organizacyjnej Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej od zachodnich central, nadal nie zostali uznani¹⁰¹. Wiadomo, że było to związane z prowadzoną już wówczas polityką władz dążącą do skumulowania w jedną całość wszystkich drobnych grup religijnych. Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej nie wszedł jednak w 1947 roku do utworzonego Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego – o czym szerzej w dalszej części pracy.

Na podstawie zebranego przeze mnie materiału widać, iż poglądy zielonoświątkowe dotarły do Polski z dwóch kierunków. Z Niemiec na teren Śląska Cieszyńskiego, gdzie nurt charyzmatyczny, zielonoświątkowy stanowiły Zbory Stanowczych Chrześcijan (powstałe w 1910 roku). Drugi nurt zielonoświątkowy dotarł do Polski za pośrednictwem amerykańskich reemigrantów jak i ukraińskiego ruchu zielonoświątkowego i rozwijał się na terenach Polski wschodniej i centralnej. W 1929 roku zbory te jednoczą się, przyjmując nazwę: Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej.

Okres wojny i okupacji był trudnym okresem zarówno dla Stanowczych Chrześcijan i Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej. Działalność ich została zahamowana, przeżyli w tym czasie wiele trudności. Po II wojnie światowej zostali z Polski usunięci niemieccy zielonoświątkowcy wyrzucani przez Armię Czerwoną i nowe władze polskie. Także wielu polskich zielonoświątkowców z Kościoła Stanowczych Chrześcijan, (na Zaolziu) znalazło się ponownie w Czechosłowacji. Duża część wyznawców Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej na wschodzie znalazła się w granicach ZSRR.

W początkowym okresie – po wojnie władza ludowa stwarzała pozory swobód wyznaniowych, które jednakże z biegiem czasu były ograniczone. Wśród ugrupowań

⁹⁸ Tamże, s.229.

⁹⁹ E. Czajko, Ruch..., s.89.

¹⁰⁰ Z. Pasek, Związek..., s.38.

¹⁰¹ Z. Pasek, Związek..., s.39.

ewangelicznych powstaje myśl o zjednoczeniu, które znajduje szczerą aprobatę ze strony władzy państwowej. I tak w 1947 roku dochodzi do utworzenia Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego (do którego wszedł Związek Stanowczych Chrześcijan, Wolni Chrześcijanie jak i Ewangeliczni Chrześcijanie). Lata 1950-1953 są trudnym okresem dla wielu wyznań w Polsce, w tym także dla wiernych Kościoła Zielonoświątkowego. W 1953 roku do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego weszli Chrześcijanie Wiary Ewangelicznej i Kościół Chrystusowy. Te pięć związków stanowiło część składową Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego aż do 1 lutego 1988 roku.

3. RUCH ZJEDNOCZENIOWY

Po złamaniu organizacji politycznych i okiełzaniu samorządności społecznej i gospodarczej, w polu bezpośredniego ataku nowych władz znalazło się życie duchowe narodu. Ambicją władz komunistycznych stało się wychowanie „nowego człowieka” – ateisty. Agresywna polityka antykościelna zmierzała do rozpracowania Kościołów jako głównych przeciwników nowej władzy. Dążeniem ekipy rządzącej było zdobycie kontroli nad poszczególnymi wyznaniem w Polsce, maksymalne połączenie pokrewnych denominacji.

Jak wykazał Henryk Tomaszewski – właśnie władze państwowe były w znacznej mierze inicjatorem zjednoczenia, które miało miejsce w latach 1947-1953 i doprowadziło ostatecznie do powstania Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego.

Rozpatrując powojenny ruch zjednoczeniowy, należałoby również wskazać na jego początki, które upatrywać należy we współpracy zborów ewangelicznych, wynikłej z przymusowego współżycia w okresie okupacji niemieckiej w Polsce. Przyczyną był fakt, iż okupanci niemieccy nie tolerowali mniejszych ugrupowań religijnych, które miały zaprzestać swej działalności.

W związku z tym baptyści niemieccy pragnąc ratować swoich współwyznawców w Polsce, doprowadzili do utworzenia podobnie jak w Niemczech – Związku Wolnokościelnych Gmin Ewangelicznych (baptystów). Związek utworzono w 1940 roku, a władze okupacyjne zalegalizowały go w 1943 roku. Przystąpienie do Związku Ewangelicznych Chrześcijan, Wolnych Chrześcijan, Zwolenników Nauki Pierwotnych Chrześcijan, Kościoła Chrystusowego, na czele którego stali przeważnie polscy baptyści, umożliwiło zborom legalne istnienie, i nie pociągnęło za sobą żadnych zobowiązań. W ten sposób szereg zborów przetrwało okupację, mając możliwość zgromadzania się na nabożeństwa i prowadząc skromną działalność, oczywiście bacznie śledzoną przez gestapo i nie wolną od represji i prześladowań¹⁰².

Zaraz po ustaniu działań wojennych na naszych ziemiach w maju 1945 roku został zwołany sobór do Warszawy, z inicjatywy baptystów. Celem soboru było utworzenie społeczności kościelnej grupującej różne odłamy ewangeliczne, ale nie zielonoświątkowe. Miała to być próba dobrowolnego przedłużenia współpracy nawiązanej w czasie okupacji. W wyniku obrad został powołany do życia Polski Kościół Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów. Poza baptystami weszli w jego skład: Wolni Chrześcijanie, Darbiści, Kościół Chrystusowy i Ewangeliczni Chrześcijanie¹⁰³.

Ministerstwo Administracji Publicznej uznało decyzją z dnia 4 maja 1946 Polski Kościół Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów za publiczno-prawny związek religijny¹⁰⁴.

A. Kircun i Stanisław Krakiewicz jako przedstawiciele Polskiego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów przyczynili się do powstania dnia 14 października

¹⁰² Dziesięciolecie, Chrześcijanin 1957, nr 1, s.3.

¹⁰³ Tamże.

¹⁰⁴ R. H. Tomaszewski, Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego wchodzące w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w latach 1945-1953, Warszawa 1991, s.49.

1945 roku „Rady Ekumenicznej w Polsce”. Zadaniem Rady Ekumenicznej było: „szerzenie w społeczeństwie idei braterstwa i lojalnej współpracy w imię Chrystusa. Celem tej pracy i współpracy jest duchowe i moralne odrodzenie narodu polskiego, utrwalenie i pogłębienie demokracji (...) dążenie do ustanowienia sprawiedliwości socjalnej, wolności duchowej i pełnego równouprawnienia obywatelskiego.”¹⁰⁵ Działalność przedstawicieli Kościoła w Chrześcijańskiej Radzie Ekumenicznej nie wpływała ujemnie na rozwój utworzonego w 1945 roku Związku. Pozycja, jaką Kościół zdobywał, zyskiwała zaufanie innych Kościołów – I tak – jak podaje Henryk Tomaszewski – w posiedzeniu Rady Naczelnej Polskiego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów, które odbyło się w dniach 15 i 17 stycznia 1946 roku, uczestniczył przedstawiciel społeczności zielonoświątkowej, K.Czepieluk. Przeprowadził on sondaż wśród członków Rady Naczelnej na temat ewentualnego wejścia społeczności zielonoświątkowej do Polskiego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów. Rada Naczelna Polskiego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów zajęła następujące stanowisko: „postanowiono zakomunikować, że jesteśmy zgodni wejść w kontakt w celu złączenia się z braćmi zielonoświątkowymi. Bracia zechcą jednak zwołać zjazd, wybrać przedstawicieli do pertraktacji, a na następnym Synodzie sprawa będzie rozpatrywana.” Pomiędzy tymi kościołami nie istniała w tym okresie żadna współpraca, a kontakty ograniczały się przede wszystkim do podziału darów, otrzymywanych z zagranicy¹⁰⁶.

Pomimo licznych zabiegów ze strony Rady Naczelnej Polskiego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów, eksperyment połączenia i współpracy kilku ewangeliczno-baptystycznych ugrupowań, nie wytrzymał próby czasu i po niespełna dwóch latach unia przestała istnieć. Wszystkie ugrupowania wystąpiły z tej społeczności, a baptyści pozostali sami, zatrzymując w spuściźnie wspólnie uzyskaną legalizację.(24 kwietnia 1946 roku nastąpiło także skrócenie nazwy na „Polski Kościół Chrześcijan Baptystów”)¹⁰⁷.

Idea połączenia różnych ewangelicznych społeczności w jedną organizację obejmującą również nurt zielonoświątkowy zaczęła nabierać życia pod koniec 1946 roku. W dniach 1 – 2 listopada 1946 roku w Ustroniu na Śląsku Cieszyńskim odbyła się zwołana przez Stanowczych Chrześcijan Konferencja Braterska, w której wzięli udział przedstawiciele wszystkich ugrupowań ewangelicznych w Polsce. Franciszek Więckiewicz z ugrupowania Ewangelicznych Chrześcijan przedstawił na niej „Projekt Unii Wyznań Ewangelicznych w Polsce”¹⁰⁸. Przewidywał on federację zachowujących autonomię denominacji. Każda z nich miała mieć po trzech przedstawicieli w Komitecie Unii i z góry zobowiązała się nie podlegać „dyrektywom misji zagranicznych”, co było ustępstwem wobec polityki władz państwowych dążącym do unifikacji życia religijnego wolnokościelnych społeczności, jak i do maksymalnego odcięcia ich od źródeł finansowania z Zachodu, które były podstawą ich niezależności od państwa¹⁰⁹.

Planom zjednoczenia nadano szerszy kontekst religijny, który pojawił się wraz z „Posłannictwem” jakie zgromadzeni usłyszeli z ust jednego z braci 2 listopada. W relacji z konferencji jaką zamieścił „Chrześcijanin” znajdujemy dosłowny tekst wygłoszonego prorocтва: „...Skierujcie serca do Tego, który was ożywił ku żywotowi wiecznemu, a uczynię was ludem jednym, którego moce piekielne nie przemogą”¹¹⁰.

15 i 16 lutego 1947 roku odbyła się kolejna konferencja, na której utworzono „Unię Kościołów Ewangelicznych w Polsce”, w skład której weszły: Związek Zborów Ewangelicznych Chrześcijan, Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, Kościół Chrystusowy, Wolni Chrześcijanie (jako zrzeszenie religijne Zwolenników Nauki Pierwotnych Chrześcijan), Stanowczy Chrześcijanie. Utworzona Unia pozostawiała pełną swobodę działania w ramach własnej autonomii, nazwę oraz prawa statutowe poszczególnym

¹⁰⁵ Tamże, s.53.

¹⁰⁶ Tamże, s.54.

¹⁰⁷ Dziesięciolecie, ...

¹⁰⁸ Z. A. Repesz, Zjednoczony Kościół Ewangeliczny, Chrześcijanin 1948, nr 1, s.18.

¹⁰⁹ Z. Pasek, Związek..., s.94.

¹¹⁰ Z. A. Repesz, dz. cyt., s.18.

Kościółom wchodzącym w jej skład. Zrzeszone Kościoły zobowiązały się do współpracy na polu religijnym, kulturalno-oświatowym, jak również wspólnej reprezentacji na zewnątrz. Uczestnicy Konferencji wybrali „Tymczasowy Komitet Unii Wyznań Ewangelicznych w Polsce” ze Stanisławem Krakiewiczem – prezesem i Ludwik Szenderowskim – sekretarzem. Zaplanowano na 25-26 maja 1947 roku zjazd zjednoczeniowy w Ustroniu ¹¹¹.

Zjazd zwany też Konferencją Braterską odbył się w przewidywanym terminie, ale wzięły w nim udział jedynie Kościoły Ewangelicznych Chrześcijan, Wolnych Chrześcijan i Stanowczych Chrześcijan. Dwie pozostałe denominacje nie podjęły inicjatywy i wycofały się z całego przedsięwzięcia „pod wpływem przyczyn zewnętrznych, działających poza Komitetem”. Dla komentującego to wydarzenie Zdzisława Repesza było to „bolesne potwierdzenie słabości wiary wśród żywych chrześcijan”. Dodać przy tym należy, że kilkakrotnie zaproszenia do współpracy baptystów, spotkało się ze zdecydowaną odmową z ich strony ¹¹².

Ostatecznie powołano jednak do życia Zjednoczony Kościół Ewangeliczny i zatwierdzono projekt jego statutu. W tzw. „Okólniku nr 1” ze stycznia 1948 roku połączone grupy deklarowały, że będą „dążyć do zupełnego zlania się w jedno, ale do momentu, w którym Sam Pan tego nie uczyni, poszczególne ugrupowania wchodzące w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego rządzić się będą wewnątrz samodzielnie, zachowując nadal swoje zwyczaje, ustrój itp., na zewnątrz zaś występując jako jedność”. Franciszek Więckiewicz i Karol Śniegoń zostali wiceprezesami, a prezesem wybrano inicjatora zjednoczenia Stanisława Krakiewicza ¹¹³.

Starano się jak najszybciej uregulować stan prawny Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego tak, by zapewnić mu normalne funkcjonowanie. Podczas kolejnych wizyt w Ministerstwie Administracji Publicznej, w Departamencie Wyznaniowym negocjowano warunki rejestracji. Pod koniec 1948 roku stan prawny miał się następująco: „Przedstawiciele Kościoła spotkali się z życzliwym i pełnym zrozumienia stanowiskiem w stosunku do przedstawionych potrzeb i życzeń. Opracowano następnie Statuty trzech naszych ugrupowań i Kościoła, i złożono w Ministerstwie Administracji Publicznej celem zatwierdzenia. W wyniku dalszych rozmów przeprowadzonych w Departamencie Wyznaniowym, Ministerstwo Administracji Publicznej zezwoliło na pełną działalność religijną Kościoła na podstawie złożonego Statutu, z tym, że ustawowe uznanie dokonane zostanie w terminie późniejszym, po przeprowadzeniu szeregu dalszych formalności” ¹¹⁴.

W 1948 roku pertraktacje dotyczyły przede wszystkim owych „formalności” czyli sprawy usunięcia ze Statutu przepisów zezwalających na działalność o charakterze pozareligijnym i na powiązania z zagranicą, które podawano jako przyczyny opóźnienia rejestracji. Władze dodały również do projektu Statutu szereg punktów ograniczających i kontrolujących życie wewnętrzne Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. Jak wykazał Henryk Tomaszewski, zwlekano z rejestracją, gdyż rozwój sytuacji politycznej w kraju (zjazd zjednoczeniowy PPS i PPR, wygrane wybory z 1947 roku) sprawił, że władze poczuły się pewniej. Nie musiano już przestrzegać propagowanego sloganu o tolerancji religijnej „ludowej władzy” ¹¹⁵.

19 września 1950 roku został utworzony Urząd do Spraw Wyznań (w miejsce zlikwidowanego Ministerstwa Administracji Publicznej), któremu przysługiwały szerokie uprawnienia nadzorcze także nad stowarzyszeniami. Należy dodać, że wszystkie zrzeszone w Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym Kościoły działały na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych jako stowarzyszenia ¹¹⁶.

Brak legalizacji nie zahamował jednak prowadzonej przez Kościół działalności, choć oczywiście był pretekstem dla wielu ograniczeń i trudności czynionych ze strony Państwa.

¹¹¹ H. R. Tomaszewski, Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego wchodzące..., s.67.

¹¹² Z. A. Repesz, dz. cyt., s.18-19.

¹¹³ R. H. Tomaszewski, Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego wchodzące..., s.70.

¹¹⁴ Z. A. Repesz, dz. cyt., s.19.

¹¹⁵ R. H. Tomaszewski, Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego wchodzące..., s.75.

¹¹⁶ Z. Pasek, Związek..., s.100.

Mimo licznych przeciwności już w styczniu 1948 roku Zarządowi Kościoła udało się zorganizować w Warszawie przy ul. Poznańskiej 13 m 5 Szkołę Biblijną, pod kierownictwem Józefa Mrózka juniora, w której na pierwszym kursie kształciło się 14 słuchaczy. Głównym zadaniem szkoły było „studiowanie Pisma Świętego, pogłębianie życia duchowego oraz przygotowywanie słuchaczy do samodzielnej pracy w Winnicy Pańskiej” Szkoła miała charakter międzywyznaniowy, a o prawo do uczenia się w niej mogli ubiegać się członkowie społeczności ewangelicko-baptystycznych¹¹⁷.

Poza działalnością ewangelizacyjną i misyjną, w miarę możliwości finansowych Kościół prowadził także działalność charytatywną. Dnia 19 grudnia 1948 roku Zarząd Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego otworzył w Tułowicach (województwo śląsko-dąbrowskie) dom starców.

W Kościele prowadzono również działania na rzecz dzieci i młodzieży. Praca z dziećmi w zasadzie ograniczała się do nauki w Szkołach Niedzielných (istniejących przy każdym zborze) oraz koloni letnich, organizowanych w latach 1947-1950 przez lokalne zbory. W zborach Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego od 1947 roku prowadzona była praca wśród młodzieży, poprzez istniejące przy zborach „Koła Młodzieżowe”. Jak podaje w swojej pracy H. Tomaszewski – prośby o założenie organizacji pod nazwą „Związek Młodzieży Chrześcijańskiej” jak i zgody na wyjazd przedstawicieli młodzieży Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego na organizowany w czasie wakacji przez młodzież chrześcijańską Europy Zachodniej – zostały odrzucone. Warto także zauważyć, że wszelkie poczynania młodzieży ze Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego znajdowały się pod dokładną obserwacją pracowników Urzędu Bezpieczeństwa, głównie z powodu faktu prowadzenia korespondencji z młodzieżą chrześcijańską z Europy Zachodniej i USA¹¹⁸.

Po dłuższej przerwie, w październiku 1948 roku ukazał się pierwszy numer miesięcznika „Chrześcijanin”, pod kierownictwem nowego redaktora naczelnego, którym został Zdzisław Repesz. Wydawcy pragnęli, aby czasopismo „...było wyrazem chrześcijańskiej społeczności oraz wyrażało i realizowało pełną treść zawartą w swej nazwie ...” W „Chrześcijaninie” zamieszczano artykuły o tematyce religijnej i informacje na temat pracy Kościoła.

Inną formą działalności były, organizowane raz w roku Międzynarodowe Zjazdy, na które Zarząd Kościoła otrzymywał zezwolenia (nie zawsze na regionalne) z Departamentu Wyznaniowego Ministerstwa Administracji Publicznej¹¹⁹.

W dniach 15 i 17 maja 1948 roku odbył się zjazd Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Wiśle-Malince. Członkowie Najwyższej Rady Kościoła złożyli sprawozdania oraz przedyskutowali sprawy dotyczące m.in. koloni letnich dla dzieci, domu starców, sierocińca, szkoły biblijnej, wydawnictwa oraz usprawnienia pracy młodzieżowej. Uczestnicy Konferencji stwierdzili, że rok 1947 był rokiem „harmonijnej współpracy i pobłogosławiony został wielkim postępowaniem w zacieśnianiu więzów braterstwa i miłości między naszymi ugrupowaniami”. Delegaci uchwalili również następującą rezolucję: „Zebrani na Konferencji Braterskiej w Wiśle-Malince, Bracia delegaci zborów wchodzących w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego jednomyślnie postanawiają, aby Najwyższa Rada Kościelna wystąpiła do Braci Stanowczych i Wolnych Chrześcijan na Zaolziu z wezwaniem i prośbą o przystąpienie na tamtejszym terenie do tego samego dzieła zjednoczenia, jakieśmy z pomocą Bożą rozpoczęli u nas w Polsce.”¹²⁰

Historia Stanowczych Chrześcijan, którzy po II wojnie światowej ponownie znaleźli się po stronie czechosłowackiej dostarcza również wiele informacji. Należy podkreślić, że nadal utrzymywała się federacyjna forma Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, która każdemu z ugrupowań dawała całkowitą samodzielność, przy pełnej równości praw, bez względu na ilość członków. Dlatego też każde z ugrupowań delegowało jednakową ilość

¹¹⁷ R. H. Tomaszewski, Wyznania typu ewangelicko-baptystycznego wchodzące..., s.76.

¹¹⁸ Tamże, s.77-78.

¹¹⁹ Tamże, s.78.

¹²⁰ Odezwa do Braci na Zaolziu, Chrześcijanin 1948, nr 1, s.23.

przedstawiciele do wszystkich Komisji działających w Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym oraz do naczelnych władz. „Przyjeliśmy mianowicie”- czytamy w sprawozdaniu - „zasadę, że dopóki sam Pan Jezus Chrystus nie uczyni z nas całkowicie jednoty, poszczególne ugrupowania wchodzące w skład Kościoła są samodzielne, zachowując swój samorząd, ustrój i zwyczaje. Nie chcemy żadnego procesu przyspieszać, pozostawiając tę sprawę działaniu Ducha Świętego.”¹²¹

W następnym roku, w dniach 4-6 czerwca w Warszawie w Kościele Ewangelicko-Reformowanym odbyła się Konferencja Braterska Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. Delegaci zborów omówili działalność zarówno Najwyższej Rady Kościoła, jak i wszystkich zborów wchodzących w skład Kościoła. Poruszono również sprawę Szkółek Niedzielných, Szkoły Biblijnej, oraz problemy jakie napotkała redakcja przy wydawaniu miesięcznika „Chrześcijanin”. Delegaci zborów wybrali na rok 1949/1950 nowy skład Rady Kościoła:

Prezes Rady – Franciszek Więckiewicz

Wiceprezesi – Stanisław Krakiewicz i Karol Śniegoń

I Sekretarz – Józef Mrózek junior

II Sekretarz – Zdzisław Repesz

Skarbnik – Gustaw Stephan¹²².

Zarząd Kościoła przestrzegał dotychczas autonomii poszczególnych ugrupowań wchodzących w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. Zbory pracowały samodzielnie, spontanicznie współpracując z innymi społecznościami. Trudności finansowe z jakimi borykały się zbory i Zarząd Kościoła, nie przeszkadzał jednak w prowadzeniu działalności misyjnej, charytatywnej i religijno-oświatowej. Organizowane od 1947 roku zjazdy ogólnopolskie i regionalne (o których już wspomniałam) pogłębiały więzi pomiędzy poszczególnymi zborami. Sytuacja polityczna jaka zaistniała w Polsce pod koniec lat czterdziestych, nie pozwalała na realizację planów podejmowanych na poszczególnych Konferencjach Braterskich.

Schyłek lat czterdziestych był, jak powszechnie wiadomo, początkiem zimnej wojny. Ten fakt stał się pretekstem dla Związku Radzieckiego do rozpracowania Kościołów jako głównych przeciwników nowej władzy oraz siatki szpiegowskiej imperializmu, w wyzwolonych przez Armię Czerwoną krajach. W przeprowadzonych w tym czasie perfidnych procesach tzw. władza ludowa, poza kontaktami z zachodem, kłamliwie zarzucała również oskarżonym współpracę z okupantem niemieckim¹²³.

Jednym z pierwszych krajów, w którym rozpoczęły się procesy duchownych o szpiegostwo, była Bułgaria. W dniu 25 lutego 1949 roku rozpoczął się w Sofii wielki proces przeciwko piętnastu pastorom Kościoła Ewangelicznego, oskarżonym o współpracę z wywiadem anglo-amerykańskim.

Po aresztowaniach duchowieństwa rzymskokatolickiego i protestanckiego w innych krajach wyzwolonych przez Armię Czerwoną, również i do Polski docierają instrukcje z Moskwy. W 1949 roku rozpoczęły się aresztowania zarówno wśród duchowieństwa rzymskokatolickiego jak i protestanckiego od 1950 roku. Zarzuty były identyczne jak w Bułgarii, Czechosłowacji.

Warto też dodać, że przedstawiciele PZPR na zjeździe zjednoczeniowym w 1948 roku składali wspaniałe deklaracje, dotyczące ochrony wolności sumienia i swobód religijnych: „Kto chce wierzyć i praktykować, ten będzie wierzył i praktykował. W tym wypadku państwo spełnia i będzie spełniało funkcje ochrony wolności sumienia zarówno człowieka wierzącego, jak i niewierzącego”. Oświadczenie takie nie było niczym innym, jak tylko sposobem na odwrócenie uwagi społeczeństwa od wcześniej przygotowywanych przez władze komunistyczne działań według moskiewskiego scenariusza. Ówczesny Prezydent Rzeczypospolitej Bolesław Bierut, równocześnie przywódca PZPR, również zabierał głos w tej sprawie. Na posiedzeniu plenum KC PZPR w dniu 20 kwietnia 1949 roku powiedział m.in.: „Poszanowanie uczuć religijnych i kultu religijnego jest naszą niezłomną zasadą, której ściśle

¹²¹ Z. A. Repesz, dz. cyt., s.22.

¹²² Konferencja delegatów Zborów Kościoła, Chrześcijanin 1949, nr 5-6, s.13-14.

¹²³ R. H. Tomaszewski, Wyznania typu ewangelicko-baptystycznego wchodzące..., s.82.

będziemy przestrzegać... W Polsce nikt nie doznaje przeszkód w wyznawaniu religii, uprawianiu praktyk religijnych i uczestniczeniu w religijnych obrzędach. Państwo Ludowe daje wierzącym obywatelom możliwość zaspakajania ich potrzeb religijnych, zarówno przez odbudowę kościołów, jak i przez ochronę wierzących oraz lojalnego duchowieństwa. Opowiadania o rzekomych prześladowaniach religijnych w Polsce są bezpodstawnym kłamstwem, są chwytem politycznym wrogich narodowi polskiemu sił, które chciałyby dla swoich politycznych celów wykorzystać uczucia religijne wierzących obywateli. Politycy, dla których solą w oku jest wzrastająca siła naszej ludowej Ojczyzny, chcieliby tę siłę osłabić przez skłócenie obywateli naszego kraju, przez rozerwanie jedności narodu, przez przeciwstawienie ludzi wierzących – niewierzącym”¹²⁴. Treść tego przemówienia nie przedstawiała oczywiście rzeczywistej polityki wyznaniowej realizowanej w Polsce.

Pomimo wszystkich składanych obietnic pracownicy Urzędu Bezpieczeństwa rozpoczęli od 19 września 1950 roku aresztowanie duchownych i pracowników świeckich Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, Kościoła Chrystusowego i Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej. Większość zatrzymań miała miejsce w nocy z 19/20 września. Aresztowanych umieszczono w aresztach i więzieniach, gdzie traktowani byli jako wrogowie ludu. Najgorzej odnoszono się do byłych członków zarządów Kościołów, jako głównych szpiegów imperializmu anglo-amerykańskiego oraz prowadzących działalność antypaństwową¹²⁵.

Przedstawiciele wyżej wymienionych Kościołów posiadali znaczną grupę współwyznawców na zachodzie, przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych, które po zakończeniu II wojny światowej bardzo ofiarnie pomagały społeczeństwu polskiemu. Tak więc preteksty podane przez scenariusz moskiewski doskonale nadawały się jako zarzuty, które mogłyby być wytyczone przeciwko wyżej wymienionym Kościołom.

Urząd Bezpieczeństwa Publicznego zamknął obiekty sakralne Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, Kościoła Chrystusowego, Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, a także inne obiekty administrowane przez te Kościoły. W Lidzbarku Warmińskim pracownicy Urzędu Bezpieczeństwa zamknęli dom dziecka i Seminarium Teologiczne Zjednoczonego Kościoła Chrystusowego. W Tułowicach zamknięto dom starców, a w Warszawie Szkołę Biblijną Zjednoczonego Kościoła Wiary Ewangelicznej. Podobny los spotkał wydawnictwa Kościelne.

W 1951 roku obiekty sakralne pozostawały nadal zapieczętowane. Duchowni, którzy opuścili więzienie wcześniej, byli zastraszani przez pracowników Urzędu Bezpieczeństwa, a na wielu z nich nałożono obowiązek meldowania się dwa lub trzy razy w tygodniu w komisariatach milicji. Ta opieka ze strony Urzędu Bezpieczeństwa była prowadzona celowo, aby duchownym utrudnić prowadzenie pracy ewangelizacyjnej, a przede wszystkim duszpasterskiej. W wielu kaplicach, w których pracownicy Urzędu Bezpieczeństwa zrobili dokładne rewizje, należało w zasadzie na nowo organizować życie religijne. Przedstawiciele władzy ludowej z reguły konfiskowali wyposażenie kaplic, literaturę religijną, oraz inne dowody rzeczowe przydatne w czasie śledztwa. Odebranie skonfiskowanych przedmiotów było rzeczą wręcz niemożliwą. Zarządy Kościołów w latach 1954-1956 czyniły wielokrotnie próby, mające na celu odzyskanie odebranych przedmiotów, ale działania w tym kierunku przynosiły znikome efekty.

Tak więc deklaracje o wolności religijnej składane wcześniej przez Bolesława Bieruta i innych przedstawicieli władzy ludowej pozostawały tylko na papierze. Początek lat pięćdziesiątych w Polsce to nasilające się represje, prowadzone pod nadzorem Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego i przy dużej pomocy utworzonego w 1950 roku Urzędu do Spraw Wyznań.

Praca w zborach Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, Zjednoczonego Kościoła Chrystusowego, Zjednoczonego Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej w 1951 roku ograniczała się w zasadzie tylko do organizowania nabożeństw domowych oraz w kaplicach, które były już otwarte. Nie prowadzono w tym okresie pracy na zewnątrz zboru

¹²⁴ Tamże, s.86.

¹²⁵ Tamże, s.116.

(ewangelizacje, chrzty), ani działalności wydawniczej, ponieważ władze wyznaniowe, wspólnie z Urzędem Bezpieczeństwa, zakazały prowadzenia takiej działalności. W nabożeństwach organizowanych w obiektach sakralnych bardzo często uczestniczyli przedstawiciele referatów wyznaniowych lub osoby specjalnie oddelegowane. Przedstawiciele władz wyznaniowych oraz pracownicy Urzędu Bezpieczeństwa stosowali metodę zastraszania zarówno duchownych jak i członków tej społeczności¹²⁶.

Niestety niewiele można odnaleźć informacji na temat tych bolesnych wydarzeń w literaturze chrześcijańskiej. Okres ten był niejako pomijany. Ewentualne informacje są bardzo ogólne, nie oddające w pełni rzeczywistości tamtych miesięcy. Stanisław Krakiewicz pisze m.in.: „Po okresie pomyślnie rozwijającej się pracy spotkało naszą społeczność bolesne doświadczenie, które przyszło na nas z zewnątrz i trwało mniej więcej dwa lata. Było to doświadczenie wiary dla wszystkich członków naszej społeczności kościelnej. I trzeba to mocno podkreślić, że życie duchowe tych ludzi, którzy opierali się wyłącznie na łasce naszego Zbawiciela i Pana, Jezusa Chrystusa, nie doznało uszczerbku. Praca została sztucznie zahamowana, lecz nie ustała.”¹²⁷

Henryk Tomaszewski podaje również informacje dotyczące aresztowania samego Stanisława Krakiewicza: „...pierwszego prezesa Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, który w chwili aresztowania pełnił funkcję wiceprezesa Rady Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego.” Podobnie jak pozostali aresztowani Stanisław Krakiewicz został oskarżony o szpiegostwo i działalność antypaństwową. Śledztwo w tej sprawie trwało od 19 września 1950 roku do 15 listopada 1951 roku. Akt oskarżenia z 3 grudnia 1951 roku z pewnością najlepiej oddaje sytuację, jaka panowała wówczas w Polsce Ludowej, a proces duchownych to jedna z powielanych wielokrotnie prowokacji, dużo wcześniej przygotowywanych przez NKWD, oczywiście wspólnie z Ministerstwem Bezpieczeństwa Publicznego, przy wydatnym poparciu ze strony przedstawicieli PZPR, jak również ówczesnego kierownictwa Urzędu do Spraw Wyznań. Uzasadnienie wyroku zawierające kilka stron maszynopisu, w dużym streszczeniu przedstawia się następująco: „W 1932 roku oskarżony Krakiewicz w Warszawie otrzymał od Götzego broszurkę pt.: „Co nas czeka”, którą po przeczytaniu przechowywał w swojej biblioteczce do dnia zatrzymania, tj. 19 września 1950 roku. W broszurce tej pt.: „Bolszewizm i Komunizm” w oszczerczy sposób przedstawia się stosunki panujące w Związku Radzieckim w latach dwudziestych na odcinku wychowania młodzieży i sytuacji polityczno-gospodarczej. W 1946 roku oskarżony Krakiewicz nawiązał ponownie kontakty z przedstawicielami zagranicznych misji należących do pokrewnych sekt, a to z Leas'em i Fugowskim, z którymi przeprowadzał rozmowy na temat sytuacji gospodarczej w Polsce. Latem 1946 roku w Warszawie oskarżony Krakiewicz przyjął od Lease sto dolarów papierowych jako zapomogę, które w czerwcu 1950 roku sprzedał nieustalonej osobie w Warszawie za dwa miliony złotych, a pieniądze oskarżony Krakiewicz zużył na finansowanie obrońcy w procesie swojej krewnej...”¹²⁸.

Wszystkim aresztowanym duchownym wytaczano procesy, nikomu z nich jednak nie udowodniono działalności antypaństwowej. Pomimo braku dowodów pracownicy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego nie spieszyli się z uwalnianiem aresztowanych duchownych, w stosunku do najbardziej niebezpiecznych stosowali środek zapobiegawczy – areszt tymczasowy. Aresztowani, którzy w więzieniu zachorowali, byli zwalniani już w pierwszej połowie 1951 roku; także osoby, które zgodziły się na warunki proponowane przez Urząd Bezpieczeństwa lub lojalność względem władz, szybko opuszczały więzienie, z reguły jako chore. Pozostali byli zwalniani nie wcześniej niż w pierwszej połowie 1952 roku, a wielu z nich opuściło mury więzienne dopiero w 1953 roku. Przetrzymani w więzieniach duchowni w czasie przesłuchań byli bici i torturowani zarówno przez oficerów śledczych jak

¹²⁶ Tamże, s.125.

¹²⁷ S. Krakiewicz, 25-lecie Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Polsce, Chrzęścjanin 1972, nr 11, s.11.

¹²⁸ R. H. Tomaszewski, Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego wchodzące..., s.118-119.

również personel pomocniczy. W praktykach tych przodowało więzienie w Warszawie przy ul. Rakowieckiej¹²⁹.

Wydarzenia, które miały miejsce w Związku Radzieckim – jak już wcześniej wykazałam - bardzo często znajdowały odzwierciedlenie w Polsce.

W dniach 26-29 października 1944 roku odbył się w Moskwie zjazd, na którym przedstawiciele społeczności ewangeliczno-baptystycznych postanowili utworzyć wspólny Kościół, który dnia 1 stycznia 1946 roku przyjął nazwę „Wszechzwiązkowa Rada Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów”. Najprawdopodobniej organizatorzy zjazdu nie zdawali sobie sprawy, że utworzenie wspomnianego związku dokonano się pod naciskiem władzy radzieckiej, a przede wszystkim NKWD. Położenie Kościołów w Związku Radzieckim po zakończeniu II wojny światowej nie ulegało zasadniczej zmianie. W dalszym ciągu władza radziecka prześladowała chrześcijan, stosując metody wypróbowane od lat, tzn. wysyłając chrześcijan do obozów pracy o zaostrzonym rygorze.

Moskiewski wzorzec wykorzystywano później w Polsce Ludowej. Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego wraz z Urzędem do Spraw Wyznań, rozpoczęło działania w kierunku „skomasowania pokrewnych wyznań”. Jak pisze Henryk Tomaszewski w sprawozdaniu, które zostało opracowane na początku 1952 roku najprawdopodobniej dla Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego czytamy m.in.: „Obserwując od dłuższego czasu ruchy odśrodkowe wśród drobnych odłamów wyznaniowych, powodujące niepożądane zwiększanie się organizacji konfesyjnie niczym nie różniących się, Urząd do Spraw Wyznań postanowił zahamować te ruchy przez zapoczątkowanie ruchu dośrodkowego, zmierzające do scalenia pokrewnych odłamów, jak to miało miejsce w Związku Radzieckim, a to w celu lepszego nadzoru nad ich działalnością i oderwanie ich od wpływów zaplecza amerykańskiego”¹³⁰.

Jak podają źródła już w 1950 roku „naciskani” przez Urząd do Spraw Wyznań Chrześcijanie Wiary Ewangelicznej wystąpili z propozycją przyłączenia się do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. Pomimo rozmów w lutym i w kwietniu próba ta spełzła na niczym. Kolejną podjęto dopiero z końcem 1952 roku¹³¹.

30 listopada 1952 roku odbyła się w Warszawie przy ul. Puławskiej 114 I Konferencja Porozumiewawcza 14 przedstawicieli: Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, Zjednoczonego Kościoła Chrystusowego. Konferencja była poświęcona w całości sprawie zjednoczenia ugrupowań ewangelicznych w Polsce, podkreślono konieczność zjednoczenia, omówiono możliwości i warunki zjednoczenia oraz poruszono zagadnienie nazwy Kościoła. Wielu mówców stanęło na stanowisku pozostawienia dotychczasowej nazwy : „Zjednoczony Kościół Ewangeliczny”. Inni uczestnicy Konferencji wypowiedzieli się za nazwą "Kościół Ewangeliczny", a jeszcze inni „Kościół Chrystusowy”

II Konferencja Porozumiewawcza odbyła się również w Warszawie w dniu 8 marca 1953 roku. W Konferencji wzięło udział 29 uczestników reprezentujących pięć ugrupowań ewangelicznych. Przewodniczący Konferencji (Paweł Bajeński) podał do wiadomości uczestników, że zgodnie z wnioskiem wyrażonym na I Konferencji Porozumiewawczej, delegaci zborów Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego (trzy ugrupowania) zebrani na Konferencji w Bielsku-Białej 8 lutego 1953 roku powzięli uchwałę o rozwiązaniu dotychczasowych trzech związków wyznaniowych, aby w przyszłości po połączeniu się wraz z dwoma zainteresowanymi w sprawie jedności związkami Zjednoczony Kościół Ewangeliczny stanowił jednolity organizm. Po zamknięciu dyskusji na temat nazwy Kościoła, uczestnicy Konferencji drogą głosowania wypowiedzieli się (27 przeciw 2) za przyjęciem nazwy : „Zjednoczony Kościół Ewangeliczny”. Sprawa dotycząca pozostawienia lub rozwiązania związków wyznaniowych w Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym wywołała burzliwą dyskusję. Ostatecznie nie podjęto w tej sprawie żadnej uchwały, pozostawiono ją do

¹²⁹ Tamże, s.119.

¹³⁰ Tamże, s.135.

¹³¹ E. Czajko, Rys historyczny Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Polsce, Kalendarz Jubileuszowy, Warszawa 1963, s.42.

załatwienia konferencjom poszczególnych związków. Powołano ponadto Komisję Statutową. Ustalono, że Tymczasowa Rada Kościoła składać się będzie z 30 członków, po 6 delegatów z każdego związku¹³².

Kilka miesięcy później, dnia 4 czerwca 1953 roku w Warszawie przy al. Jerozolimskich 99/37 odbył się Zjazd Delegatów Zborów Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, na który przybyli delegaci zborów pięciu ugrupowań ewngelicznych (Ewangelicznych Chrześcijan, Związku Stanowczych Chrześcijan, Wolnych Chrześcijan, Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych, Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej) w liczbie 115. Przewodniczącym Synodu wybrano Stanisława Krakiewicza. Porządek dzienny przewidywał m.in. odczytanie protokołu z przebiegu II Konferencji Porozumiewawczej, sprawozdanie z działalności Tymczasowego Prezydium Rady, wybór władz Kościoła, zatwierdzenie zmiany Statutu oraz sprawy finansowe Kościoła. Potwierdzono zasadę, że Rada Kościoła będzie się składać z 30 członków, po 6 z każdego byłego związku¹³³.

Zjazd Delegatów Zborów Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, który faktycznie był I Synodem Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego zakończył obrady nabożeństwem w Kościele Ewangelicko-Reformowanym w Warszawie. Zjazd ten cieszył się poparciem Urzędu do Spraw Wyznań, który tym samym osiągnął cel, ponieważ „luźne związki religijne scentralizowano w jedną organizację”. Warto przy tej okazji dodać, że Zjednoczony Kościół Ewangeliczny nie skupiał wszystkich ewangelicznych ugrupowań. Istniało wiele wspólnot, które funkcjonowały poza tym związkiem i nie chciały „wejść” do ZKE. Na przykład znaczna część osób z Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej także nie przystąpiła do ZKE. Przez szereg lat funkcjonowali oni nieformalnie, „nielegalnie”. Poza tym zdaniem Urzędu Zjednoczony Kościół Ewangeliczny „ma również zadanie wciągnięcia do swej organizacji Kościoła Chrześcijan Baptystów, którego kierownictwo ciąży nadal ku ośrodkom baptystycznym za granicą.”¹³⁴

Faktycznie I Synod Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, który odbył się 4 czerwca 1953 roku zakończył zjednoczenie pięciu ugrupowań ewangelicznych „które w tej formie przetrwały do 1989 roku.”

Prezydium Rady Kościoła w piśmie skierowanym do Urzędu do Spraw Wyznań informowało o odbytym Zjeździe oraz o połączeniu się „...pięciu zrzeszeń religijnych w jeden Zjednoczony Kościół Ewangeliczny”. Dopiero w sierpniu (po uzgodnieniu z Ministerstwem Bezpieczeństwa Publicznego) Urząd do Spraw Wyznań zawiadomił, że „...przyjmuje do wiadomości zjednoczenie pięciu zrzeszeń religijnych...w jeden związek religijny pod nazwą „Zjednoczony Kościół Ewangeliczny w PRL” oraz przyjmuje do zatwierdzającej wiadomości powołanie do życia 30 osobowej Rady Kościoła do złożenia projektu Statutu w „okresie 3 miesięcznym od otrzymania niniejszego pisma”¹³⁵.

¹³² Tamże, s.42-44.

¹³³ Tamże, s.44.

¹³⁴ R. H. Tomaszewski, Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego wchodzące..., s.142.

¹³⁵ Tamże, s.143.

ROZDZIAŁ III
HISTORIA KOŚCIOŁA ZIELONOŚWIĄTKOWEGO W LATACH
1953-1988

1. UGRUPOWANIA EWANGELICZNO – BAPTYSTYCZNE

Historię trzech wyznań ewangeliczno-baptystycznych potraktowałam zupełnie marginalnie, gdyż praca ta dotyczy historii Kościoła Zielonoświątkowego. Przedstawienie tych wyznań o tyle jest istotne, iż przez kilkadziesiąt lat, wspólnie z Zielonoświątkowcami tworzyli jeden organizm religijny.

Kościółem, który od 1953 roku wchodził w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego był **Kościół Chrystusowy**.

Historia zborów Kościoła Chrystusowego związana była z działalnością Tomasza i Aleksandra Campbella, oraz Bartona W.Stona. Na początku XIX wieku powstawały pierwsze nieliczne zbory w Stanach Zjednoczonych. Prekursorzy ugrupowania uznawali wyłącznie autorytet Pisma Świętego. Zbory były niezależne od wszelkiej władzy świeckiej, synodalnej, czy biskupiej. Przywiązywano wielkie znaczenie do pamiątki Wieczery Pańskiej, którą obchodzono co niedzielę. W 1812 roku Tomasz Campbell przyjął chrzest wiary wraz z rodziną i od tego czasu chrztu udzielano wyłącznie dorosłym.

Działalność Kościoła Chrystusowego w Polsce łączy się z pracą Konstantego Jaroszewicza, którego trudne warunki materialne zmusiły do emigracji do Stanów Zjednoczonych w 1910 roku. W 1912 roku w Nowym Yorku „przeżył duchowe odrodzenie i przyjął chrzest wiary”. W tym samym roku rozpoczął studia w Kolegium Biblijnym Kościoła Chrystusowego w Tennessee. Po zakończeniu nauki został ordynowany na kaznodzieję. W latach 1916-1921 pracował w Stanach Zjednoczonych jako misjonarz wśród ludności pochodzenia słowiańskiego. W 1921 roku wrócił do Polski i zaczął zwiastować ewangelię w rodzinnej wsi. W ciągu dwóch lat dołączyli się jako najbliżsi współpracownicy: Jan Bukowicz, Jerzy Sacewicz¹³⁶.

Działalność misyjna prowadzona w latach dwudziestych przez Konstantego Jaroszewicza i jego współpracowników spowodowała wyłonienie się i zorganizowanie nowej społeczności typu ewangelicznego. W latach 1921-1923 w wielu województwach na wschodnich terenach naszego kraju powstawały nowe zbory. Pomiedzy nową grupą, a już istniejącymi (baptystami i ewangelicznymi chrześcijanami) nie występowały zasadnicze różnice dogmatyczne czy obrzędowe. Przez szereg lat współpraca układała się więc pomyślnie. Pod koniec 1927 roku nastąpiło jednak zerwanie kontaktów między Misją Chrześcijan Ewangelicznych (dotychczas Konstanty Jaroszewicz używał tej nazwy, na określenie „misji” którą reprezentował) a ewangelicznymi chrześcijanami. Powodem była, jak pisze Henryk Tomaszewski, odmowa przyjęcia członkostwa w Związku Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan i Baptystów. Przedstawiciele Misji mając na względzie bliższą współpracę zborów, które utworzyli, zorganizowali w 1928 roku Konferencję w Kobryniu. Jej uczestnicy utworzyli „Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych Wyznania Ewangelicznego w Polsce”, wybrali Konstantego Jaroszewicza – prezesem, Jana Bukowicza – wiceprezesem a Jerzego Sacewicza – sekretarzem Zjednoczenia¹³⁷.

W następnym roku odbył się w Kobryniu (12 - 14. X. 1929 roku) pierwszy zjazd przedstawicieli zborów Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych. Delegaci wybrali Komitet Wykonawczy oraz Komitet Kół Młodzieżowych Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych oraz uchwalili, że redagowany od 1926 roku miesięcznik „Chrystijański Sojusz” będzie odąd oficjalnym organem Zjednoczonych Kościołów Chrystusowych. Ponadto postanowiono, że raz

¹³⁶ A. Lewczukowa, Kościół Chrystusowy w Polsce, Kalendarz Chrześcijanina, Warszawa 1977, s.122.

¹³⁷ R. H. Tomaszewski, Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego wchodzące w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w latach 1945-1953, Warszawa 1991, s.19.

w roku będą się odbywać ogólnopolskie zjazdy. Począwszy od 1929 roku zjazdy odbywały się corocznie. Podejmowano na nich uchwały, dokonywano przeglądu działalności i nakreślano plany perspektywiczne.

W 1939 roku obradował X Ogólnopolski Zjazd Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych, na którym uchwalono m.in. zmianę nazwy Kościoła na „Kościół Chrystusowy”. Członkowie zborów prowadzili oprócz misji, aktywną działalność oświatową, charytatywną, i społeczną. W ramach działalności wydawniczej prócz wspomnianego miesięcznika „Chrystijańskij Sojusz” drukowano także miesięcznik „Słowo Pojednania”, kwartalnik „Młody robotnik” oraz książki i broszury o charakterze religijnym¹³⁸.

Od 1923 roku Konstanty Jaroszewicz starał się o legalizację tej nowo utworzonej społeczności, którą uzyskał początkowo tylko w województwach wołyńskim i poleskim, lecz już w latach trzydziestych również w innych województwach wschodnich.

Wybuch II wojny światowej utrudnił pracę kościoła, ale jej nie przerwał. W czasie okupacji część zborów Kościoła Chrystusowego znalazła się w Generalnej Guberni i przystąpiła w 1940 roku do Związku Niemieckich Ewangelicko-Wolnokościelnych Zborów (Baptystów), inne dostały się pod okupację radziecką, gdzie działalność kościelna była utrudniona, a duchowni, jak również członkowie tych społeczności byli wysłani do obozów pracy. W latach 1945-1946 Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych wchodziło w skład Polskiego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów.

Od 1953 roku praca zborów Kościoła Chrystusowego trwała w ramach Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego¹³⁹.

Drugim ugrupowaniem, które wraz z zielonoświątkowcami jak i przedstawionym wyżej Kościołem Chrystusowym utworzyło Zjednoczony Kościół Ewangeliczny byli Wolni Chrześcijanie. **Kościół Wolnych Chrześcijan** przystąpił do ZKE już w 1947 roku.

Powstanie ruchu wolnych chrześcijan jest związane z grupą młodych ludzi, którzy od 1825 roku spotykali się w domach prywatnych w Dublinie, na wspólnych modlitwach, czytaniu i rozważaniu Słowa Bożego oraz łamaniu chleba. Wyznawali oni m.in. następujące zasady:

1. Istnieje tylko jeden Kościół Boży (jedno ciało), ale dostatecznie wielkie, aby objąć wszystkich świętych.
2. Spisane Słowo Boże jest kompletne i wystarczające we wszystkich kwestiach wiary, postępowania i życia.
3. Wiara w rychłe przyjście Pana Jezusa.
4. Każdy człowiek i zbor są odpowiedzialni bezpośredni przed Bogiem za swe życie i działanie¹⁴⁰.

Od roku 1932 zaczęli się oni zbierać w Plymouth (Anglia) i wyznawców tych nazywano wówczas „braćmi plymunckimi”. Do grona pierwszych braci należeli m.in. – J.N. Darby, J.G. Bellatt, J. Parnell jak również G. Müller – założyciel Domu Sierot w Bristolu. W ciągu następnych kilku lat powstały nowe zbory w innych częściach Anglii: w Bristolu, w Exeter i w Liverpoolu. Jeden z przywódców – J. N. Darby stwierdził, że jego poglądy różnią się w niektórych punktach od przekonań innych braci, odłączył się wraz ze swoimi zwolennikami i utworzył nową grupę, zwaną odtąd „exclusive brethren” (bracia ekskluzywni, zamknięci), w przeciwieństwie do pozostałych, których charakteryzował otwarty stosunek do innych wierzących (open brethren)¹⁴¹.

Na kontynencie europejskim, zwłaszcza na terenie Rosji, działalność rozwinął Lord Rostock. W 1866 roku najęto w miejscowości Weston – Super – Mare w Anglii specjalne pomieszczenie dla celów ewangelizacyjnych i zaproszono Lorda Rostocka do tej pracy. Ośmiomiesięczna działalność tego człowieka wywarła w tym mieście i okolicy znaczne poruszenie. „Na skutek nalegań pewnego wierzącego oficera zdecydował się pójść na zebranie jego znajomy Dr Baedeker. Zainteresował się tym, co słyszał i ponawiał swe wizyty, zawsze

¹³⁸ A. Lewczukowa, dz. cyt., s.123.

¹³⁹ Tamże, s.126.

¹⁴⁰ J. Mrózek, Rys historyczny ruchu Braci Wolnych, Kalendarz Chrześcijanina, Warszawa 1977, s.82.

¹⁴¹ A. Tokarczyk, Protestantyzm, Warszawa 1980, s. 246.

jednak starał się zawczasu opuścić salę, aby nie zetknąć się z Lordem Rostockiem. Jednego wieczora jednak udało się Lordowi Rostockowi podejść do Baedeckera, gdyż ten z powodu wielkiego tłumu, jaki tłoczył się u drzwi, nie mógł w porę „umknąć”. Lord Rostock położył rękę na ramieniu Baedeckera i wyrzekł słowa : „Mój Panie, Bóg ma przeze mnie specjalne posłannictwo dla Pana” i zaprosił go do przedpokoj. Wkrótce obaj znaleźli się na kolanach i Baedecker nawrócił się do Boga.”¹⁴²

Dr Frederick Baedecker urodził się w Niemczech w 1823 roku, jednak większą część swojego życia spędził w Rosji. Przeważnie pracował wśród więźniów: głosił im Ewangelię i rozpowszechniał Pismo Święte. Otrzymał prawo dostępu do wszystkich więzień Rosji i Syberii. Pracował także wśród sztundystów i Armeńczyków. W czasie swych podróży dotarł nawet do Japonii, Chin i Singapuru. Umarł w 1906 roku. Z działalnością prowadzoną przez Lorda Rostocka miał okazję zetknąć się także Wasilij Aleksandrowicz Paszkow należący do najbogatszych i najznakomitszych rodów Rosji. Późniejsza działalność prowadzona przez Paszkowa „sięgała aż na dwór carski”.

Działalność zbliżoną do ruchu braci prowadził od 1909 roku na Śląsku Józef Mrózek, a od 1912 roku w Warszawie – Waclaw Żebrowski. Ponadto na Kresach Wschodnich (Wołyń i Polesie) pracowali angielscy misjonarze.

Józef Mrózek w latach 1907-1909 uczęszczał do międzynarodowej szkoły biblijnej w Berlinie, gdzie zapoznał się z zasadami ruchu braci. Po powrocie do kraju rozpoczął propagowanie tych zasad na Śląsku. Już w 1909 roku odbywały się regularne nabożeństwa w Trzanowicach pod Cieszynem. W stosunkowo krótkim czasie powstał tam pierwszy zbor, a w następnych latach powstały kolejne w: Boguminie, Cierlicku, Gołkowicach, Karwinie. Ponieważ te zbory w większości przypadły nowopowstałej Republice Czechosłowackiej, Józef Mrózek podjął decyzję osiedlenia się w Polsce, w 1922 osiedlił się w Nowych Chajdukach¹⁴³.

W Polsce centralnej Waclaw Żebrowski w 1912 roku zalegalizował społeczność, która przyjęła nazwę: „Zwolennicy Nauki Pierwotnych Chrześcijan”. W następnym roku władze rosyjskie zaakceptowały go jako przewodniczącego zrzeszenia, a Stefana Bortkiewicza – w funkcji zastępcy. W dwa lata później do tej grupy przystąpił Antoni Przeorski. Członkowie nowej społeczności działali w Warszawie i najbliższych okolicach.

Jeszcze przed I wojną światową Józef Mrózek nawiązał kontakt z Waclawem Żebrowskim i Stefanem Bortkiewiczem. Odtąd członkowie ich zborów spotykali się na wspólnych konferencjach organizowanych najczęściej na Śląsku.

Członkowie zborów wolnych chrześcijan z dużym zaangażowaniem prowadzili działalność misyjną. Prowadzili również działalność wydawniczą, kolportażową, oświatową oraz – w miarę swoich możliwości – także charytatywną. I tak od 1925 do 1928 roku zbory wydawały dwumiesięcznik „Łaska i Pokój”, którego redaktorem i wydawcą był Karol Wowra¹⁴⁴.

W czasie II wojny światowej część zborów była zmuszona zaprzestać swej działalności a część współpracowała z tymi kierunkami, które w Rzeszy Niemieckiej połączyły się w jeden związek pod nazwą: „Bund Evangelisch Freikirchlicher Gemeinden” („Związek Wolnokościelnych Zborów Ewangelicznych”). Bezpośrednio po II wojnie światowej wolni chrześcijanie wraz z innymi ugrupowaniami religijnymi podjęli próbę współpracy w ramach Polskiego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów (1945-1947). Ponieważ próba ta nie dała pozytywnych rezultatów, na konferencji w Pszczynie w dniu 3 maja 1947 roku stworzono „Zjednoczenie Wolnych Chrześcijan”, które weszło do powołanego niebawem (tj. 24 maja) – „Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego”¹⁴⁵.

Natomiast trzecim ugrupowaniem (niezielonościątkowym) tworzącym ZKE był **Kościół Ewangelicznych Chrześcijan** który, w 1947 roku przystąpił do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego.

¹⁴² J. Mrózek, dz. cyt., s.87.

¹⁴³ W osiemdziesiątą piątą rocznicę urodzin, Chrześcijanin 1967, nr 9, s.10.

¹⁴⁴ R. H. Tomaszewski, dz. cyt., s.24.

¹⁴⁵ J. Mrózek, dz. cyt., s.93.

Ruch ewangelicznych chrześcijan przywędrował na ziemie polskie z Rosji na początku naszego stulecia. Początki ruchu ewangelicznego w Rosji sięgają drugiej połowy XIX wieku. Główne jego ogniska pojawiły się prawie równocześnie w trzech różnych punktach: na Ukrainie, na Kaukazie i w Petersburgu.

W latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia pastor Johann Bonekämper prowadził dla kolonistów niemieckich, osiadłych w kolonii Rohrback (na południu Rosji), godziny biblijne (Bibelstunden). Na spotkania te zapraszano miejscową ludność i w stosunkowo krótkim czasie ruch objął także chłopów rosyjskich. Przeciwnicy tych praktyk, głównie duchowni prawosławni, nazwali uczestników godzin biblijnych „sztundystami”.

W tym samym czasie działalność misyjną na Kaukazie prowadzili baptyści niemieccy; którzy przyłączyli się do sztundystów (ruch ten został nazwany „sztundobaptyzmem”).

„Sztundyzm” objął tereny południowej Rosji (Ukrainę) natomiast na północy (w Petersburgu) w latach siedemdziesiątych XIX wieku pojawił się inny ruch, którego zwolennikom nadano nazwę „paszkowców” – od nazwiska jednego z pionierów – Wasilija Aleksandrowicza Paszkowa. Ruch tzw. „paszkowców” był związany z działalnością misjonarzy angielskich, mianowicie lorda Grenwilla Rodstocka i dr Fredericka Baedeckera¹⁴⁶.

W 1894 roku władze rosyjskie zakazały „sztundystom” wykonywania wszelkich praktyk religijnych. Rozpoczęły się prześladowania, które aż do chwili ukazania się w 1905 roku ukazu tolerancyjnego przybierały na sile. W 1888 roku do Petersburga przyjechał Jan S. Prochanow, w zborze „paszkowców” nastąpiło ożywienie. Po kilkuletnich staraniach władze rosyjskie zalegalizowały w 1908 roku zbor pod nazwą „Petersburski Zbór Ewangelicznych Chrześcijan”. J. S. Prochanow był również głównym inicjatorem zwołania w 1909 roku do Petersburga I Zjazdu Ewangelicznych Chrześcijan w Rosji. Utworzono wówczas Wszechrosyjski Związek Ewangelicznych Chrześcijan, na czele którego stanął sam jego twórca¹⁴⁷.

Ruch religijny ewangelicznych chrześcijan w Polsce został przeniesiony na Wołyń z Rosji w 1908 roku. W 1909 roku został założony zbor w Kowlu, który w 1910 roku połączył się z petersburskim zborom ewangelicznych chrześcijan (którego przełożonym był Jan Prochanow) i przyjął nazwę: „Rosyjski Zbór Ewangelicznych Chrześcijan w Kowlu”. Jednymi z pierwszych członków zboru w Kowlu byli: Franciszek Więckiewicz, Ludwik Szenderowski (senior), Makary i Aleksy Niczyporukowie. W skutek ewakuacji wojennej (1915) wielu z nich znalazło się w głębi Rosji, prowadząc czynną pracę w „Wszechrosyjskim Zborze Ewangelicznych Chrześcijan”.

Po zakończeniu wojny polsko-bolszewickiej zaczęły powstawać nowe zbory i placówki na Wołyniu. W 1921 roku rozpoczęły się rozmowy z baptystami, zmierzające do połączenia obydwu społeczności w jeden wspólny związek religijny. Właśnie wtedy wrócili do Polski Franciszek Więckiewicz i Ludwik Szenderowski (sen.). Na pierwszym wspólnym zjeździe w 1923 roku uchwalono, że baptyści i ewangeliczni chrześcijanie utworzą odąd jedną organizację pod nazwą: „Zjednoczenie Ewangelicznych Chrześcijan i Baptystów w Polsce”.

W 1925 roku stosunki między baptystami a ewangelicznymi chrześcijanami uległy znacznemu pogorszeniu. W dniach 17-19 września 1925 roku w Brześciu nad Bugiem, obradował ostatni wspólny zjazd baptystów i ewangelicznych chrześcijan. Zmieniono dotychczasową nazwę organizacji na: „Związek Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan i Baptystów w Polsce”, w istocie jednak, w skład jej wchodził już tylko ewangeliczni chrześcijanie, gdyż baptyści działali w odrębnej organizacji pod nazwą: „Związek Zborów Słowiańskich Baptystów w Polsce”.

W 1927 roku Związek Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan w Polsce uzyskał legalizację Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Jednocześnie Ministerstwo Spraw Wojskowych przyznało Związkowi stanowisko Prezbitera Wojskowego, dla sprawowania opieki duszpasterskiej nad „braćmi” odbywającymi służbę wojskową¹⁴⁸.

¹⁴⁶ R. H. Tomaszewski, dz. cyt., s.26.

¹⁴⁷ L. Szenderowski, Ewangeliczni Chrześcijanie, Warszawa 1982, s.106.

¹⁴⁸ Ruch Ewangelicznych Chrześcijan, Kalendarz Chrześcijanina, Warszawa 1977, s.63.

W następnych latach następował rozwój pracy religijnej Związku Ewangelicznych Chrześcijan. Społeczność ewangelicznych chrześcijan, z powodu trudności finansowych oraz braku odpowiedzialnej kadry pedagogicznej, przez szereg lat nie była w stanie powołać szkoły biblijnej. Przez pierwsze lata wspólnej pracy z baptystami, ewangeliczni chrześcijanie wysyłali swoich pracowników na kursy organizowane przez społeczność baptystyczną.

Po roku 1925 ewangeliczni chrześcijanie organizowali we własnym zakresie krótkoterminowe kursy biblijne, misyjne. W 1936 roku z inicjatywy Franciszka Więckiewicza otworzono w Kowlu dom sierot.

Pomimo trudności finansowych w okresie międzywojennym Ewangeliczni Chrześcijanie zorganizowali dość liczny związek religijny, przede wszystkim na Wołyniu i Polesiu, którego rozwój zahamował wybuch II wojny światowej. Na terenach okupowanych od 1939 roku przez wojska radzieckie prowadzenie działalności religijnej zostało w zasadzie zabronione. Bardziej aktywni przedstawiciele tej społeczności byli wywożeni do obozów pracy i łagrów w głąb Związku Radzieckiego¹⁴⁹.

W 1946 roku zwrócono się z pismem do Departamentu Wyznań Ministerstwa Administracji Publicznej o legalizację działalności Związku, w oparciu o legalizację przedwojenną. Ministerstwo uznało przedwojenną legalizację za ważną, stwierdzając, że Związek Ewangelicznych Chrześcijan ma prawo działalności w zakresie uprawnień statutowych Związku, zgodnie z legalizacją przez Ministerstwo WR i OP z roku 1927. W 1947 roku ugrupowanie to przystąpiło do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego¹⁵⁰.

2. KOŚCIÓŁ ZIELONOŚWIĄTKOWY W LATACH 1953-1988

Okres działalności Kościoła w latach 1953-1956 był poświęcony w głównej mierze sprawom organizacyjnym. Utworzony w 1953 roku Kościół pomimo poparcia ze strony Urzędu do Spraw Wyznań, borykał się z wieloma problemami. Do najważniejszych należy niewątpliwie zaliczyć skonfiskowanie w 1950 roku wielu obiektów sakralnych, z których już wiele nigdy nie powróciło do Kościoła. W następnych latach Urząd starał się zrekompensować poniesione przez Zjednoczony Kościół Ewangeliczny straty, przyznając Kościołowi obiekty (często) w złym stanie technicznym. W omawianym okresie Zarząd Kościoła, pochłonięty sprawami organizacyjnymi, w niewielkim tylko stopniu zajmował się pracą ewangelizacyjną, charytatywną i wydawniczą. Głównym zadaniem członków Prezydium Rady Kościoła, jak również członków Rady powinno być nakreślenie kierunku i programów poszczególnych dziedzin pracy Kościoła, w praktyce jednak ogromna większość czasu posiedzeń poświęcona była kwestiom personalnym, sprawom organizacyjnym i społecznym, omawianym na zlecenie Urzędu. Mimo uzyskania zgody władz wyznaniowych na pracę wydawniczą, jedyną wydrukowaną pozycją był „Biuletyn Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego”, Zarząd Kościoła nie podjął żadnych działań, zmierzających do ponownego otwarcia domu dziecka w Lidzbarku Warmińskim oraz domu starców w Tułowicach.

Zaznaczyć także należy, że Prezydium Rady Kościoła w latach 1953-1956 było w znacznym stopniu uzależnione od Urzędu do Spraw Wyznań, co niewątpliwie niekorzystnie wpłynęło na rozwój Kościoła. Sytuacja polityczna w Polsce uległa zmianie po wydarzeniach poznańskich w 1956 roku, ale pewne nawyki Urzędu do kierowania Kościołem pozostały. Potrzeba było wielu lat, aby Urząd przestał ingerować w wewnętrzne sprawy Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego.

Statut, który został w 1953 roku złożony w Urzędzie do Spraw Wyznań, przyznawał autonomię zborom, a nie, jak uzgodniono na II Konferencji Porozumiewawczej – autonomię związkom. Rozłam, który miał miejsce w 1956 roku w Kościele – jak pisze Henryk Tomaszewski - mógł mieć związek z tym, iż uchwały podjęte na II Konferencji

¹⁴⁹ R. H. Tomaszewski, dz. cyt., s.31.

¹⁵⁰ Ruch...

Porozumiewawczej nigdy nie były w całości realizowane (pomimo złożonych obietnic) przez członków Prezydium Rady Kościoła¹⁵¹.

Stanisław Krakiewicz i jego współpracownicy uważali, że szybkie złożenie statutu i dostosowanie się do wszystkich zmian proponowanych przez Urząd, pomoże w szybkiej jego legalizacji. Jednak Urząd do Spraw Wyznań nie był tym zainteresowany. Kościół, może nawet nie zdając sobie z tego sprawy wypełniał misję powierzoną przez tą instytucję. Z zachowanych dokumentów wynika, jak pisze Henryk Tomaszewski, że pracownicy Urzędu starali się wesprzeć autorytet Prezydium Rady Kościoła, przyznając obiekty sakralne, aby oni dalej prowadzili „...za zgodą Urzędu akcję przyłączania do swojej organizacji drobnych grup ewangelicznych chrześcijan, dotychczas nie zorganizowanych i nie zarejestrowanych, odpowiadających nabożeństwa zbiorowe po prywatnych mieszkaniach”.

Na posiedzeniach Rady Kościoła członkowie prezydium tegoż organu omawiali sprawy związane z rozwojem pracy Kościoła. Czyniono przygotowania do rozpoczęcia narady duchownych pracowników. Po uzyskaniu zgody z Urzędu do Spraw Wyznań przez kilka lat w różnych miejscowościach odbywały się na terenie całego kraju tygodniowe szkolenia. Organizowane kursy przeznaczone były przede wszystkim dla osób pracujących w zborach, kursy miały na celu „pogłębienie znajomości Pisma Świętego, zapoznania się z całością pracy w Kościele, jak również sprawę właściwego pojmowania obowiązków obywatelskich i stosunku do władz Polski Ludowej.”

Dopiero w grudniu 1954 roku członkowie Prezydium zwrócili się z prośbą do Naczelnej Prokuratury Wojskowej o zwrot literatury religijnej, oraz przedmiotów stanowiących własność Kościelną lub własność członków tej Społeczności zabranych w czasie aresztowania w 1950 roku przez pracowników Urzędu Bezpieczeństwa. Pismo pozostawało jednak bez odpowiedzi, nie zyskało również poparcia ze strony Urzędu do Spraw Wyznań¹⁵².

Pod koniec 1954 roku Prezydium Rady Kościoła czyniło również starania w celu nawiązania bliższej współpracy z Polskim Kościołem Chrześcijan Baptystów. Nadesłali oni odpowiedź (odnośnie kwestii ewentualnej współpracy) dopiero w kwietniu 1955 roku, wyrażając chęć współpracy z zastrzeżeniem jednak, że najpierw należy wyjaśnić „przeszłość”. Współpraca pomiędzy Kościołami nie została jednak nawiązana, a kontakty ograniczyły się jedynie do oficjalnych uroczystości. Henryk Tomaszewski po przeanalizowaniu dokumentów wnioskuje, iż inicjatorem zjednoczeniowych działań był Urząd do Spraw Wyznań, a nie Zjednoczony Kościół Ewangeliczny¹⁵³.

W 1956 roku Zjednoczony Kościół Ewangeliczny przeżywał kryzys związany z planowanymi wyborami do Rady Kościoła. Uchwalono nową ordynację wyborczą przygotowaną przez Józefa Mrózka, która zakładała wybory w poszczególnych okręgach. 31 maja i 1 czerwca odbyło się (ostatnie planowane przed II Synodem Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego) posiedzenie Rady Kościoła, na którym podjęto decyzje, które miały wpływ na późniejszy rozłam w Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym. Posiedzeniu przewodniczył Stanisław Krakiewicz, który zreferował sprawę wyborów w poszczególnych okręgach. Spośród trzydziestu wybranych do Rady kandydatów, jedenastu wywodziło się z byłego Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej (zielonoświątkowców), ośmiu z byłego Kościoła Wolnych Chrześcijan, pięciu z byłego Kościoła Chrystusowego, czterech z byłego Związku Stanowczych Chrześcijan, oraz dwóch z byłego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan. Ewangeliczni Chrześcijanie (Ludwik Szenderowski) postawili jednak wniosek, by nadal w skład Rady wchodziło po sześciu radnych z każdego byłego ugrupowania na okres dalszych trzech lat. Odbyła się długa i burzliwa dyskusja. Po głosowaniu wybory przeprowadzone w poszczególnych okręgach zostały unieważnione¹⁵⁴.

W wyniku tych wydarzeń – z inicjatywy W. Dawidowa i F. Januszewicza 24 czerwca zwołano do Wrocławia naradę u Starszych Braci Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej. F. Januszewicz powiedział m.in.: „w ciągu trzech lat próbnej współpracy w Zjednoczonym

¹⁵¹ R. H. Tomaszewski, dz. cyt., s.145.

¹⁵² Tamże, s.147.

¹⁵³ Tamże, s.148.

¹⁵⁴ Tamże, s.157.

Kościoła Ewangelicznym przeżyliśmy wiele niesłuszných oszczerstw, a na ostatnim posiedzeniu Rada Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego unieważniła terenową ordynację wyborczą i przyjęła kompromisowy wniosek Ludwika Szenderowskiego”. Uczestnicy Konferencji po głosowaniu opowiedzieli się za wystąpieniem ze Zjednoczenia i prowadzenia dalszej działalności jako samodzielny Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej w PRL. Uchwalono także deklarację, w której zaakcentowano iż „PRL swym prawem gwarantuje obywatelom wolność sumienia i wyznania”. Sądono, iż ułatwi im to legalizację tworzonego wyznania. Nie zdawano sobie jednak sprawy, iż to właśnie Urząd do Spraw Wyznań był jednym z inicjatorów połączenia społeczności ewangeliczno-baptystycznych w Polsce. Wystąpienie jednego z ugrupowań ze Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego było działaniem przeciwko dotychczasowej polityce Urzędu¹⁵⁵.

S. Krakiewicz i P. Bajeński – członkowie Prezydium Rady Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego zwołali na 15 lipca 1956 roku posiedzenie Rady Kościoła. Poinformowano obecnych, iż część Chrześcijan Wiary Ewangelicznej wszczęła kroki zmierzające do odłączenia się od Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego i zorganizowania własnego Kościoła. Obecni członkowie Prezydium Rady ZKE na posiedzeniu zajęli negatywne stanowisko w tej sprawie. Kilka osób zostało usuniętych ze stanowisk zajmowanych w Kościele, a następnie z Kościoła, co stanowiło jedynie formalne potwierdzenie ich decyzji¹⁵⁶.

Już 3 lipca 1956 roku F. Januszewicz w imieniu Kościoła złożył prośbę do Urzędu o legalizację Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej – niestety otrzymano odmowną odpowiedź. Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej pomimo licznych petycji nie został zarejestrowany przez Urząd do Spraw Wyznań, a większość zborów oraz duchownych powróciła w maju 1959 roku do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego¹⁵⁷.

Mieczysław Kwiecień tak oto opisuje w czasopiśmie „Chrześcijanin” te wydarzenia:

„W poszczególnych okręgach, na zebraniach wyborczych, część pracowników z dawnego Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej wykorzystywała propozycję nowej ordynacji wyborczej do uchylecia wyniku próbnych wyborów i do zmiany ordynacji wyborczej. Społeczność nasza została zachowana w jedności, odpadli po prostu ci, którzy odpaść mieli”¹⁵⁸.

W dniach 19-30 września 1956 roku odbył się w Warszawie II Synod Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. Tematem, nad którym najdłużej dyskutowali delegaci była sprawa zborów, które wystąpiły z Kościoła. Podsumowując dyskusję Przewodniczący Synodu – S. Waszkiewicz powiedział: „iż w chwili obecnego posiedzenia jest możliwość zgłoszenia powrotu do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego tak jednostek, które wystąpiły, jak również i zborów”. Po tym oświadczeniu wielu przedstawicieli zborów, które wystąpiły ze Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, zgłosiło chęć powrotu do Kościoła. Po wyborze Rady Kościoła, uczestnicy Synody zobowiązali Radę do opracowania wewnętrznego regulaminu życia Kościelnego, wniesienia poprawek do Statutu Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, jak również stworzenia odpowiedniego klimatu „celem umożliwienia powrotu do Zjednoczenia tym, którzy opuścili Kościół”¹⁵⁹.

Do 1959 roku władze państwowe tolerowały ZKE, przyjmując do wiadomości fakt jego istnienia w oparciu o ogólne postanowienia konstytucji państwowej. Sytuacja uległa zmianie dopiero po zatwierdzeniu Statutu.

Zatwierdzenie Statutu i wpisanie Kościoła do rejestru stowarzyszeń związków religijnych nastąpiło decyzją Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 31 lipca 1959 roku. Oto treść tej decyzji: „Na podstawie artykułu 6 i artykułu 21 prawa o stowarzyszeniach z dnia 27 października 1932 roku (Dz. U. Nr 94, poz. 808 z późniejszymi zmianami) i art. 4 ust. 2 ustawy

¹⁵⁵ Tamże, s.159.

¹⁵⁶ Dziesięciolecie, Chrześcijanin 1957, nr 1, s.4.

¹⁵⁷ R. H. Tomaszewski, dz. cyt., s.167.

¹⁵⁸ M. Kwiecień, Dwudziestopięćlecie Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Polsce, Chrześcijanin 1972, nr 11, s.12.

¹⁵⁹ R. H. Tomaszewski, dz. cyt.,s.169.

z dnia 19 kwietnia 1950 roku o zmianie organizacji naczelných władz państwowych w zakresie gospodarki komunalnej i administracji publicznej (Dz. U. Nr 19, poz. 156) Urząd do Spraw Wyznań postanawia wpisać do Rejestru Stowarzyszeń i Związków Religijnych związek religijny pod nazwą: „ZKE w PRL” Naczelnik wydziału (Wołowicz)”¹⁶⁰.

Najwyższą władzą Kościoła był Synod. Do jego kompetencji należało: przyjęcie sprawozdania Rady Kościoła i udzielenie jej absolutorium, wybór nowej Rady Kościoła, uchwalenie składek na rzecz Kościoła. Często także dyskutowano jak i decydowano w innych ważnych sprawach przedstawionych przez Radę Kościoła, zatwierdzano zmiany Statutu, uchwalano Prawo Wewnętrzne i Zasady Wiary.

Synody zbierały się co trzy lata. W obradach Synodu brali udział delegaci zborów, członkowie Rady Kościoła i jak i przedstawiciele władzy państwowej. Na przykład w I Synodzie uczestniczyło 115 osób¹⁶¹, a w obradach XI Synodu wzięło udział 200 delegatów wraz z członkami ustępującej Rady Kościoła¹⁶².

Synody odbywały się zawsze w Warszawie, obrady miały miejsce często w Domu Kościelnym przy ul. Zagórnej 10¹⁶³.

ZKE utrzymywał kontakt z władzami państwowymi. Delegaci Synodów wysyłali depeze do Państwa. Obecni przedstawiciele władz państwowych również zabierali głos podczas obrad. W trakcie III Synodu, który odbył się 15-16 sierpnia 1959 roku przy Al. Świerczewskiego – obecnie jest to Al. Solidarności – Naczelnik Kiryłowicz (przedstawiciel Urzędu do Spraw Wyznań) w przemówieniu omówił stosunek Państwa do religii. Podkreślił, iż w odróżnieniu do sytuacji przedwojennej w Polsce władze Polski Ludowej wszystkie wyznania traktują bez względu na ich liczebność, jako całkowicie równe wobec prawa. Jedynym wymogiem władz jest lojalność wobec Państwa Ludowego, które ze swej strony nie wkracza zupełnie do wewnętrznego życia duchowego wyznań i zapewnia im opiekę¹⁶⁴. W czasopiśmie Chrześcijanin z 1969 roku znajduje się również fragment przemówienia S. Kiryłowicza, który z uwagi na jego interesującą treść pozwolę sobie przytoczyć: „Obrady Synodu, stanowiące podsumowanie trzyletniej działalności ZKE w PRL, toczą się w okresie znamienym, w okresie podsumowania olbrzymiej pracy naszego narodu nad odbudową kraju i odbudową zrębów naszego ustroju, kiedy klasa robotnicza i cały naród wytyczają dalsze drogi rozwoju dla naszej Ojczyzny, kiedy przygotowujemy się wszyscy do obchodów dwudziestopięciolecia Polski Ludowej. Każda bowiem rocznica stanowi podsumowanie włożonych w pracę wysiłków i uzyskanych z niej osiągnięć, zawsze łączy w sobie wspomnienia o wielkich zdarzeniach, które miały miejsce w przeszłości, w historii ludzkości. Stanowiąc źródło późniejszych sukcesów odegrały one olbrzymią rolę w układaniu się stosunków nie tylko społecznych lecz i wyznaniowych, szczególnie w naszym kraju. Takim na przykład wielkim wydarzeniem było ogłoszenie przed przeszło pięćdziesięciu laty Leninowskiego Dekretu o rozdziale Kościoła od Państwa. To przecież była pierwsza jaskółka wolności duchowej dla wielu narodów. To było zdarzenie, o którego realizacji marzyły małe wyznania w wielu krajach tam, gdzie tej wolności nie było. Należy podkreślić, że podstawowe tezy rozdziału Kościoła od Państwa i stosunku władzy państwowej do wyznań znalazły swój wyraz i odbicie w całej pełni dopiero po naszym wyzwoleniu w Manifestie Lipcowym PKWN 1944 roku, a następnie w Konstytucji Lipcowej 1952 roku oraz w ustawodawstwie na tej ostatniej opartej. Na zasadzie tych aktów układają się stosunki społeczne i wyznaniowe w państwie socjalistycznym. Właśnie w oparciu o te zasady ZKE uzyskał prawne uznanie, ma prawo i możliwość swobodnego rozwoju i działalności, czego wyrazem są obrady tego Synodu, możliwość zaspokajania potrzeb religijnych swoich

¹⁶⁰ E. Czajko, Zjednoczony Kościół Ewangeliczny w okresie minionego ćwierćwiecza Polski Ludowej, Chrześcijanin 1970, nr 6, s.24.

¹⁶¹ E. Czajko, Rys historyczny Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, Kalendarz Jubileuszowy 1963, s.44.

¹⁶² E. Czajko, O obradach XI Synodu Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, Chrześcijanin 1985, nr 2, s.10.

¹⁶³ E. Czajko, Historia Synodów, Kalendarz Chrześcijanina, Warszawa 1977, s.138.

¹⁶⁴ III Synod Kościoła, Chrześcijanin 1959, nr 4-6, s.17.

wyznawców, wychowywania ich na dobrych, uczciwych i wiernych obywateli naszej socjalistycznej Ojczyzny”¹⁶⁵.

Podczas Synodów podejmowano decyzję w wielu kwestiach dotyczących życia Kościoła. Na przykład w trakcie IV Synodu w 1962 roku, który obradował w świątyni Kościoła Ewangelicko-Reformowanego przy dawnej Al. Świerczewskiego, wywiązała się dyskusja na temat obchodzenia Wieczery Pańskiej. „Po obszernej dyskusji uzgodniono, że Wieczera Pańska powinna odbywać się we wszystkich zborach nie rzadziej niż raz w miesiącu. Przy Wieczery powinni usługiwać bracia ordynowani lub upoważnieni przez zbory zależnie od przyjętego w danym zborze zwyczaju”¹⁶⁶.

Podczas V Synodu ZKE, który obradował w gościnnie udostępnionej świątyni Polskiego Kościoła Chrześcijan Baptystów w Warszawie w dniach 17-18 czerwca 1965 roku, przyjęto zarys nowej ordynacji wyborczej do Rady Kościoła. Został on przedstawiony Synodowi przez Edwarda Czajko. Nowa ordynacja wyborcza miała obowiązywać od przyszłej kadencji, tj. od 1968 roku. „Według nowego projektu cały teren działalności Kościoła zostałby podzielony na siedem okręgów. Kandydat do Rady Kościoła powinien odpowiadać między innymi następującym warunkom: powinien być duchownym w znaczeniu biblijnym, powinien pełnić funkcję przełożonego zboru, prezbitera, pomocnika prezbitera, kaznodziei objazdowego, powinien być ewangelicznym chrześcijaninem bez żadnych tendencji sekciarskich, powinien mieć ukończone trzydzieści lat, a także wykazywać się dziesięcioletnim stażem pracy w Kościele”. Przyjęcie projektu nowej ordynacji wyborczej do Rady Kościoła przez V Synod oznaczało odstępianie od przestrzeganych do tej pory reguł, według których trzydziestoosobową Radę Kościoła wybierano na zasadzie, że każde dawne ugrupowanie ewangeliczne reprezentowane było przez sześciu przedstawicieli i dwóch zastępców¹⁶⁷.

W trakcie obrad Synodów omawiane były różnorodne przedsięwzięcia ogólnokościelne, takie jak kursy dla nauczycieli szkół niedzielnych, obozy dla młodzieży, konferencje, zjazdy okręgowe, ewangelizacje, czy tygodnie modlitewne.

Przedstawiciele ZKE znajdowali się we władzach Polskiej Rady Ekumenicznej w Warszawie. Na IX Synodzie, który odbył się w dniach 18-19 sierpnia w Warszawie omówiona została sprawa udziału w tejże organizacji. Podkreślono wydatną pomoc PRE, dzięki której Kościół mógł odbudować i wyremontować wiele kaplic, wysyłać absolwentów Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej na studia uzupełniające i na uczenie zagraniczne¹⁶⁸.

Podczas XI Synodu, który odbył się 7 i 8 grudnia 1984 roku w Warszawie Edward Czajko sporą część swego przemówienia poświęcił relacjom z innymi Kościołami w kraju i zagranicą. Stwierdził, że „współzycie z innymi Kościołami było w zasadzie poprawne”¹⁶⁹.

Analiza Synodów wskazuje, iż w okresie istnienia ZKE następował wzrost liczby jego członków jak i zborów. W zakresie budownictwa sakralno-kościelnego prace były prowadzone dość intensywnie. Podejmowano także szeroko zakrojoną działalność wydawniczą. ZKE był również Kościołem misyjnym. Rozpowszechniono wiele egzemplarzy różnych przekładów Pisma Świętego, nadawano audycje radiowe.

Działalność prowadzona przez ZKE była bardzo szeroka. W ramach walki z patologią społeczną Kościół przejął obiekt w Broczynie (dawne woj. Słupskie) z przeznaczeniem na ośrodek odwykowy dla narkomanów i alkoholików. W Ostródzie Kościół prowadził dom opieki „Betania” dla osób starszych¹⁷⁰.

W dniu 22 maja 1987 roku w Warszawie przy ulicy Zagórnej 10 odbył się XII Synod Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. W obradach Synodu wzięło udział 267 delegatów reprezentujących 118 zborów (na 130 istniejących). Uczestnicy Synodu uchwalili tekst uroczystego posłania skierowanego do władz państwowych, a skierowanego na ręce m.in. Władysława Loranca, kierownika Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie. W posłaniu tym

¹⁶⁵ W stronę jedności, Chrześcijanin 1969, nr 1, s.5.

¹⁶⁶ E. Czajko, Historia..., s.133.

¹⁶⁷ E. Czajko, M. Kwiecień, V Synod Kościoła, Chrześcijanin 1965, nr 10, s.12-14.

¹⁶⁸ Z. Repesz, Synod Kościoła, Chrześcijanin 1962, nr 9-10, s.19.

¹⁶⁹ O obradach XI Synodu Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, Chrześcijanin 1985, nr 2, s.13.

¹⁷⁰ XII Synod Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, Chrześcijanin 1988, nr 7-8, s.18.

została wyrażona wdzięczność władzom państwowym za zapewnienie wolności wyznaniowej oraz wyrazy podziękowania za życzliwość wobec potrzeb Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Polsce. W imieniu Rady Kościoła sprawozdanie przedłożył Edward Czajko. Stwierdził, że miniona kadencja Rady Kościoła została skrócona o ponad pół roku z uwagi na wcześniejsze zwołanie XII Synodu. Zmiany statutowe wprowadzone przez XI Synod zostały ostatecznie uchwalone przez Radę Kościoła w lutym 1985 roku. Nowy Statut został zatwierdzony przez władze wyznaniowe w dniu 12 lipca 1985 roku. Na XII Synodzie podjęto uchwałę o reorganizacji Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego przekształcając poszczególne konfesje składowe Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w samodzielne Kościoły. Była to decyzja niezwykle istotna, która wpłynęła na zmianę dotychczasowego kształtu funkcjonowania Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego i wyłonienia się z tego Związku Kościoła Zielonoświątkowego. Edward Czajko w imieniu Rady Kościoła przedstawił sprawę reorganizacji Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, która zmierzała w kierunku usamodzielnienia się jego składowych konfesji. Po dyskusji nad reorganizacją Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, przystąpiono do głosowania. Za wnioskiem głosowało 214 delegatów, przeciw 52. W „Chrześcijaninie” z 1988 roku znajduje się tekst Uchwały XII Synodu o reorganizacji Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, w którym czytamy: „XII Synod Kościoła obradujący w Warszawie, w dniu 22 maja 1987 roku postanowił – na podstawie 34 pkt. 3 Statutu Kościoła – dokonać reorganizacji Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w PRL poprzez usamodzielnienie się jego składowych konfesji, a po ich legalizacji wystąpić do Urzędu do Spraw Wyznań o skreślenie Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego z rejestru stowarzyszeń i związków wyznaniowych. Postanowiono również dokonać podziału zborów i nieruchomości sakralno-kościelnych według wykazów zatwierdzonych uprzednio przez Radę Kościoła i podpisanych przez wszystkich członków Prezydium Rady Kościoła. Wynik głosowania na ogólną liczbę 267 delegatów za wnioskiem o reorganizację oddano 214 głosów, co stanowi ponad 2/3 wymaganej kwalifikowanej większości głosów”¹⁷¹. Edward Czajko zaproponował także, by nie wybierano specjalnej Komisji Likwidacyjnej, lecz by przedłużono działalność Prezydium i Rady Kościoła aż do momentu ukonstytuowania się nowych Kościołów i zatwierdzenia ich przez władze państwowe. Nowo powstałe Kościoły będą wynikiem reorganizacji, będą „dziedziczyły dorobek Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego”. W tej sprawie również podjęto uchwałę: „XII Synod Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego obradujący w Warszawie w dniu 22 maja 1987 roku postanowił przedłużyć okres funkcjonowania dotychczasowej Rady Kościoła i jej Prezydium do chwili legalizacji nowo powstałych w wyniku reorganizacji, Kościołów i złożenia wniosku do Urzędu do Spraw Wyznań o skreślenie Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego z rejestru stowarzyszeń i związków wyznaniowych. Wynik głosowania na ogólną liczbę 267 delegatów za wnioskiem o przedłużenie okresu funkcjonowania władz Kościoła oddano 247 głosów”¹⁷². Myślę, że decyzje podjęte na XII Synodzie podyktowane były w dużej mierze narastającym tendencjom do usamodzielnienia pracy poszczególnych ugrupowań, które wchodziły w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. Tak więc XII Synod, był już ostatnim Synodem Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, na którym postanowiono rozwiązać powołaną po II wojnie światowej pod naciskiem władz - na wzór radzieckich – religijną federację.

W czasie blisko czterdziestoletniego istnienia (od 1947-53 do 1987) zaszły w łonie zborów wchodzących w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, jak pisze Zbigniew Pasek, znaczne zmiany o charakterze religijnym i organizacyjnym. Fala ewangelizacji związana z ożywieniem neopentekostalnym nie ominęła Polski. Wielu kaznodziejów z Zachodu odwiedzając nasz kraj prowadziło w zborach Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego pracę ewangelizacyjną. Efektem tej trwającej kilkanaście lat pracy ewangelizacyjnej były przemiany, które umownie nazwać należy „amerykanizacją” pobożności zielonoświątkowej w Polsce. Polegało to na ujednoczeniu pentekostalnej religijności w Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym według wzorców zachodnich. Wiele zborów reprezentowanych głównie przez

¹⁷¹ Tamże, s.20.

¹⁷² Tamże.

młodsze pokolenia, przyjmowało przynoszone z zachodu nowe obyczaje i wzory pobożnościowe szerzone podczas tych ewangelizacji. Na przykład w zborach Stanowczych Chrześcijan masowo wracano do idei chrztu Duchem Świętym i zaczęto praktykować głośną wspólną modlitwę. Podobnie w zborach Chrześcijan Wiary Ewangelicznej wzrastała żywiłość modlitw, a nowe formacje religijne – jak pisze Zbigniew Pasek wprost ze świata amerykańskich zielonoświątkowców masowo upowszechniała się w Polsce. Przyjmowały ją wszystkie powstałe w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych nowe zbory Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, które wyraźnie nawiązywały już do nowego w Polsce klasycznego, nurtu zielonoświątkowej pobożności¹⁷³.

3. POLSCY ZIELONOŚWIĄTKOWCY

Powracając do wydarzeń, które miały miejsce po ostatnim XII Synodzie Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, warto zauważyć, że wiele zborów przyłączyło się do nowego Kościoła Zielonoświątkowego, porzucając swe dotychczasowe tradycje religijne. Mam tutaj na myśli dwa główne ugrupowania: Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej i Stanowczych Chrześcijan, którzy to głównie utworzyli Kościół Zielonoświątkowy. Wiele jednak Kościołów o charakterze zielonoświątkowym nie weszło do powstałego Kościoła Zielonoświątkowego.

Część zborów Chrześcijan Wiary Ewangelicznej nie przeszło do powstałego Kościoła Zielonoświątkowego. Przy starej nazwie pozostały zbory głównie województwa lubelskiego, najmniej podatne na „amerykanizację” ruchu zielonoświątkowego w Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym – jak pisze w swojej pracy doktorskiej Zbigniew Pasek. Na mocy decyzji Urzędu do Spraw Wyznań z 1 lutego 1988 roku uzyskały one rejestrację i prawne uznanie jako **Chrześcijanie Wiary Ewangelicznej**¹⁷⁴. Chrześcijanie Wiary Ewangelicznej po 1988 roku nie mieli własnej prasy. Planowano wydawanie (od 1991 roku) pisma pt.: „Nadzieja ewangeliczna”. Przewodniczącym Kościoła w latach 1988-1990 był Władysław Rutkowski ze zboru lubelskiego¹⁷⁵.

Historia zborów Stanowczych w Wiśle-Malince, który w 1983 roku opuścił Zjednoczony Kościół Ewangeliczny, potoczyła się odmiennie. W wyniku ewangelizacji (po 1964 roku) m.in. Eliasa Aslaksena z ugrupowania zielonoświątkowego o nazwie Bracia Norwescy zbór w Wiśle-Malince przyjął w latach sześćdziesiątych doktrynę o doskonałości chrześcijańskiej norweskiego kaznodziei Oswalda Smitha (1871-1943). W efekcie powstał w Polsce jedyny zbór tej denominacji, która zarejestrowała się w 1990 roku jako **Zbór Stanowczych Chrześcijan w Wiśle-Malince**. Bracia norwescy nawiązywali także kontakty w innych zborach – np. na Zaolziu wśród Stanowczych Chrześcijan, potem w Bieszczadach, lecz ich nauka nie została tam przyjęta. Cechą charakterystyczną doktryny jest przekonanie, że chrześcijanin może nie podlegać grzechowi. Pełne uświęcenia życie powoduje, że nie odczuwa już pokusy grzechu. Ich główne hasło: „Gebote halten – Grosse Freude” – „czyli zachowywać przykazania – wielka radość”.¹⁷⁶ Elias Aslaksen w przetłumaczonej na język polski broszurce pt.: „Odpocznienie Boże” pisał: „Wielką – a z powodu niewiary tak mało znaną – tajemnicą jest mianowicie to, że można umrzeć żyjąc jeszcze w tym ciele, że istnieje możliwość, abyśmy umarli dla grzechu – a tym samym dla wszystkich, tak licznych niepokojów serca i umysłu – jeszcze wtedy, gdy ciało

¹⁷³ Z. Pasek, *Ruch zielonoświątkowy*, Kraków 1992, s.175.

¹⁷⁴ Z. Pasek, *Związek Stanowczych Chrześcijan, Studium historii idei religijnych*, Kraków 1993, s.142.

¹⁷⁵ Z. Pasek, *Ruch...*, s.158.

¹⁷⁶ A. Wiselka, *Historia duchowego przebudzenia na Śląsku Cieszyńskim, Wola Piotrowa 1984-1986*, m.s.p., s.275.

nasze istnieje i działa w niewoli przemijania”¹⁷⁷. Wraz z nawróceniem, po którym następuje chrzest wiary, zobowiązują się porzucić wszystko co cielesne, złe i grzeszne. Chrzest jest znakiem współ-ukrzyżowania owej sfery grzeszności w człowieku z Chrystusem na krzyżu. Znakiem prawdziwego nawrócenia i postępów na drodze do uświęcenia jest wolność od grzesznych pokus. Jak sami twierdzą pokusy te są jedynie okazją do świadectwa i nowych zwycięstw nad złem.

Jak wszyscy zielonoświątkowcy Bracia Norwescy uznają chrzest Duchem. Wierzą w dary charyzmatyczne, Wieczere Pańską, rozumianą jako pamiątkę, nieomylność Pisma Świętego, a życie gminy wczesnochrześcijańskiej traktują jako absolutny wzór wspólnoty. Ich cechą charakterystyczną jest niechęć do jakichkolwiek organizacji i do bardziej rozwiniętej instytucjonalizacji swoich wspólnot. Każda gmina jest samodzielna i niezależna, na jej czele stoją „starsi” (jest to zresztą jedyny urząd przez nich uznawany). Surowe wymogi etyczne i obyczajowe przypominają nieco religijność Stanowczych Chrześcijan (z których zresztą sami się wywodzą). Nie uznają zbędnych „światowych” zabaw, tańców, telewizji i modnych strojów. Purytański duch wyrzeczenia i wrogość względem zepsutego świata – jak pisze Zbigniew Pasek – charakteryzują ich życie codzienne i ogólne nastawienie wobec współczesności. Niechęć wobec „amerykanizacji” sąsiednich zborów w Ustroniu i Cieszynie jest tylko przejawem takiej postawy¹⁷⁸.

Do Kościoła Zielonoświątkowego nie weszło także ugrupowanie, zarejestrowane w 1988 roku jako **Ewangeliczna Wspólnota Zielonoświątkowa**. Geneza tej grupy powiązana jest ze Stanowczymi Chrześcijanami ze Śląska Cieszyńskiego¹⁷⁹. Część Stanowczych Chrześcijan (z Zaolzia) po II wojnie światowej ponownie znalazła się po stronie Czechosłowackiej. Na Zaolziu w omawianym okresie istniały cztery główne Zbory Stanowczych Chrześcijan: Gródek, Niebory, Sucha Górna, Dolny Żuków.

Jak wiadomo w krajach bloku komunistycznego po II wojnie światowej władze dążyły do skomasowania w jedną całość różnych związków religijnych. Miało to miejsce także w Polsce, jak i Czechosłowacji. Związki religijne również wykazywały inicjatywę w tym kierunku. W dniach 15-17 maja 1948 roku odbyła się konferencja w Wiśle-Malinca, na której delegaci zborów wchodzących w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Polsce wystosowali apel „do Braci Stanowczych i Wolnych Chrześcijan na Zaolziu z wezwaniem i prośbą o przystąpienie na tamtejszym terenie do tego samego dzieła zjednoczenia, jakieśmy rozpoczęli u nas w Polsce”¹⁸⁰. Ponadto w 1951 roku w Czechosłowacji weszła w życie nowa ustawa kościelna, która przymuszała funkcjonujące dotąd związki i stowarzyszenia religijne do wstępowania do któregoś z istniejących, zarejestrowanych Kościołów. A więc Stanowczy Chrześcijanie zmuszeni zostali do przystąpienia do któregoś z takich Kościołów. Ostatecznie po 4 latach wahań (1948-1952) – jak i informuje A. Wiselka zdecydowano się przystąpić do Jednoty Czeskobraterskiej¹⁸¹. W 1952 roku odbyło się decydujące spotkanie, na którym ustnie uzgodniono warunki współpracy (obie strony zobowiązywały się „nie mieszać” do swych spraw doktrynalnych). Początkowo współpraca układała się pomyślnie, z biegiem czasu narastają jednak konflikty (związane były one głównie z ograniczeniem Stanowczych w ramach Jednoty np. w kwestii przemówień na zgromadzeniach, ograniczeniu ilości delegatów na konferencjach, kontrowersyjna stała się również sprawa chrztu i darów Ducha Świętego)¹⁸². Po długich uzgodnieniach zbory w Nieborach i Żukowie postanowiły w 1963 roku wystąpić z Jednoty. Jak wspomina A. Wiselka wystąpiono do władz z wnioskiem o samodzielność, przedłożono statut i wyznanie wiary. Jednak 19 marca 1963 roku, gdy miała się odbyć pierwsza konferencja aresztowano 8 osób: Jan Folwarczny z Żukowa, Jan Brózda junior z Żukowa, Józef Konderla

¹⁷⁷ E. Aslaksen, *Odpocznienie Boże*, Warszawa 1983, s.6.

¹⁷⁸ Z. Pasek, *Ruch...*, s.183.

¹⁷⁹ Historia Stanowczych Chrześcijan na Śląsku Cieszyńskim została przeze mnie opisana w II rozdziale I podrozdziału.

¹⁸⁰ *Odezwa do Braci na Zaolziu, Chrześcijanin* 1948, nr 1, s.23.

¹⁸¹ Nie uznawali oni zielonoświątkowej praktyki darów charyzmatycznych i odmiennie (to znaczy niezzielonoświątkowo) interpretowali doktrynę o chrzcie Duchem Świętym.

¹⁸² Relacja z rozmowy z Andrzejem Byrtem z dnia 3 lutego 1999 roku (w posiadaniu autora).

junior z Oldrzychowic, Jan Pyszko z Nieborów, Adam Zagóra z Żukowa, Paweł Unucka z Trzyńca, Karol Gajdacz, Jan Cinciała. Pretekst do aresztowania brzmiał: „Niepodporządkowanie się kościelnemu nadzorowi”. Uwięzieni przywódcy Stanowczych zostali po rocznym procesie skazani. Od tego czasu sale w Żukowie i Nieborach były zamknięte, a wierzący schodzili się po domach”¹⁸³.

W tym czasie podczas nabożeństw Stanowczych na Zaolziu zaczęło pojawiać się religijne prorocтво, które nawoływało do migracji do Polski, do „opuszczenia domów i przeniesienia się w odległe, puste miejsce”. Przyniosło ono wiele zakłopotania, gdyż nie było zgodności wśród zborów jak je interpretować. Część postanowiła je wcielić w życie. Pierwsze podania do polskiego Konsulatu w Ostrawie z prośbą o zgodę na przeniesienie do Polski datuje się na 1965 rok. Wówczas jeszcze władze odmówiły. Dużą pomoc w przyjeździe wiernych z Zaolzia do Polski okazali dawni Stanowczy, którzy po II wojnie światowej znaleźli się po stronie polskiej i weszli do utworzonego w 1947 roku Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. Byli to wierni ze zborów np. w Ustroniu (Wiselkowie), z Hażlacha k. Cieszyna (Krzokowie) czy z Cieszyna (Kupkowie). Do nich to należało znalezienie miejsca do osiedlenia, załatwienia formalnych spraw z państwem. Po penetracji kilku miejscowości oferowanych przez Bank Rolny w Sanoku wybrali trzy wioski: Wołę Piotrową (koło Sanoka), Wisłoczek i Puławy (koło Rymanowa)¹⁸⁴. Władze Czechosłowacji nie chciały wypuścić większej fali emigrantów i dopiero objęcie funkcji pierwszego sekretarza partii w osobie Aleksandra Dubczeka w styczniu 1968 roku umożliwiło wyjazd większych grup. W sumie w latach 1966-1970 przyjechało w Bieszczady około 60 rodzin. W Czechosłowacji sprzedawano domy, część niepotrzebnego dobytku i z niezbędnym sprzętem, partiami przenoszono się w Bieszczady. Żyjący jeszcze dzisiaj „pierwsi osadnicy” wspominają te wydarzenia jako ogromne zmiany. Większość z nich pracowała do tej pory w fabrykach, hutach; posiadali własne domy, ich sytuacja materialna była dobra. Przyjazd w Bieszczady związany był ze zmianą pracy, od tej pory zaczęli zajmować się rolnictwem, którego uczono się głównie z książek. Właściwie życie zaczynało „jakby od początku”, budując domy (wszyscy osadnicy pomagali sobie wzajemnie) urządzając je, zagospodarowując nieużytki. Wytężona praca w niedługim czasie przyniosła rezultaty i zamieszkałe nieużytki zaczęły wyróżniać się w okolicy dostatkiem¹⁸⁵.

Stanowczy, którzy pozostali w Kościele Braterskim (tak od 1968 roku nazywała się Jednota Czeskobraterska), czyli głównie wierni ze zborów Gródek i Sucha mają współcześnie w dziewięcioosobowej Radzie tego Kościoła jednego przedstawiciela tzw. „Zborów Polskich”. Ci, którzy pozostali w Nieborach i Żukowie, działali w latach 1968-1973 w ramach zezwolenia, jakie władze udzieliły tzw. „komitetowi przygotowawczemu”, które jednak z czasem anulowano. Ostatecznie grupy, które nadal kontestowały związek z Kościołem Braterskim, związały się pod koniec lat osiemdziesiątych z jedynym zarejestrowanym w 1978 roku Zielonoświątkowym Kościołem w Czechosłowacji – Apostolska Wiara¹⁸⁶.

Na temat „ludności osiadłej w Bieszczadach” A. Wiselka pisze: „Ponieważ Wydział Spraw Wewnętrznych w Sanoku groził nam karami za nielegalne zgromadzenie się, wystąpiono 3 stycznia 1968 roku do Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie z wnioskiem o rejestrację pod nazwą Zrzeszenie Stanowczych Chrześcijan. Urząd do Spraw Wyznań pismem z dnia 26 lutego 1968 roku odmówił rejestracji twierdząc, że Stanowczy Chrześcijanie należą do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego”. Dalej informuje A. Wiselka, że władze powiatowe nabrały zaufania i „nie grożono nam więcej karami”¹⁸⁷. Nie przystąpili oni również do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego (choć byli nakłaniani przez władze jak i Zjednoczenie). Na decyzję to wpłynęło kilka czynników. Nie odpowiadała im dokonująca się tam „amerykanizacja” religijnych obyczajów. Chcieli kontynuować i chronić wyniesioną z domów starą religijność Stanowczych Chrześcijan. Ponadto pamiętali ciągle negatywne wydarzenia jakie miały miejsce po połączeniu się z Jednotą Czeskobraterską. Posiadali także „wewnętrzne przekonanie”, że nie

¹⁸³ A. Wiselka, dz. cyt., s.169.

¹⁸⁴ H. Jabłoński, Wspólnota zielonoświątkowa, *Expres reporterów* 1984, t.10, s.48-89.

¹⁸⁵ Relacja z rozmowy z Andrzejem Byrtem z dnia 3 lutego 1999 roku (w posiadaniu autora).

¹⁸⁶ Z. Pasek, *Ruch...*, s.144.

¹⁸⁷ A. Wiselka, dz. cyt., s.189.

należy przystępować do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. W 1980 roku wznowiono prośbę o rejestrację w Urzędzie do Spraw Wyznań. Wynik tego był taki, że „Dnia 11 stycznia 1981 roku posiadając telefoniczne zapewnienie, że Kościół został uznany przez Władze Państwowe dokonano wyborów przełożonych zborów i rad zborowych w Woli Piotrowej, Puławach i Wisłoczku” Zarejestrowani zostali jako „Protestancka Wspólnota Regionu Bieszczadzkiego – Kościół Zielonościwkowy”¹⁸⁸. Uzyskanie rejestracji było wielkim i ważnym wydarzeniem, dzięki któremu zaistniały możliwości na szerszą działalność. Rozpoczęto m.in. budowę „Domu Modlitwy” w Woli Piotrowej.

Od 1988 roku wraz z nowym Statuem zmienili nazwę na „Ewangeliczna Wspólnota Zielonościwkowa”. Zmiana nazwy związana była w pewnej mierze z wyłonieniem się ze Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego – Kościoła o nazwie: Kościół Zielonościwkowy. Obecnie Ewangeliczna Wspólnota Zielonościwkowa posiada także zbor w Sanoku, w Gorlicach (woj. małopolskie) i w Glinnem (woj. dolnośląskie).

W latach sześćdziesiątych również wśród Stanowczych wystąpił pewien kryzys religijny. Związany był on z przenikaniem doktryny Williama Branhama (1909-1965), amerykańskiego proroka, kaznodziei i uzdrowiciela. Jak informuje A. Wiselka jego zwolennik Ewald Frank z Krefeld już w 1968 roku prowadził agitację na Zaolziu. Jego „usługa” już wtedy spowodowała rozbieżności i migrujący w Bieszczady Stanowczy już wówczas podzieleni byli sporem o przyjęcie religijnej doktryny Branhama.¹⁸⁹ Obecnie nadal istnieją zwolennicy tej nauki, którzy w Woli Piotrowej w połowie lat siedemdziesiątych ostatecznie odłączyli się od pozostałych. W latach sześćdziesiątych również do trzech Bieszczadzkich wiosek przyjeżdżali zwolennicy Braci Norweskich. Nauki głoszone przez nich nie zostały tutaj przyjęte.

W 1984 roku Protestancka Wspólnota Rejonu Bieszczadzkiego wskrzesiła wydawanie „Głosu Prawdy” w nowej szacie graficznej, nawiązując programem do przedwojennego miesięcznika. Nastawienie ewangelizacyjne przejawia się w organizowanych corocznie zjazdach w Puławach (weekend w 3 dekadzie lipca) i w Woli Piotrowej (2 tydzień września). Gospodarze zapewniają przyjeżdżającym utrzymanie i nocleg, oczekując w zamian jedynie uczestnictwa w konferencjach.

Religijna doktryna Ewangelicznej Wspólnoty Zielonościwkowej głosi wiarę w „pełne zbawienie i wyzwolenie człowieka z grzechu i śmierci i przywrócenie społeczności z Bogiem przez odkupieńcze dzieło Chrystusa”, w Ducha Świętego, Jego obecność na ziemi i działanie w ludziach, w „jedyny powszechny Kościół jako organizm duchowy obejmujący wszystkich zbawionych, którego głową jest Jezus Chrystus”, w realne przejawy mocy Bożej w Kościele w postaci nowego narodzenia, wyzwolenie z grzechów, chrzest w Duchu Świętym, przeobrażenia i uświęcenia życia, w uzdrowienie ciała, darów duchowych i wyposażenia do usług duchowych”. Potwierdzają wiarę w „powtórne przyjście Jezusa, zachwycenie Kościoła, tysiącletnie panowanie Jezusa Chrystusa, zmartwychwstanie wszystkich ludzi, sąd ostateczny, wieczne życie zbawionych i wieczne potępienie niezabawionych”.

Najwyższym organem władzy jest zwoływana raz do roku Konferencja Wspólnoty. Ona wybiera Radę Wspólnoty, Prezbitera Naczelnego i Komisję Rewizyjną. Członkiem Wspólnoty może zostać tylko osoba składająca odpowiednią deklarację wiary religijnej (wyznanie wiary) i potwierdzające to życiową praktyką. Statut przewiduje także wykluczenie ze Wspólnoty¹⁹⁰.

Ze Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego wyłonił się jeszcze jeden kościół o charakterze zielonościwkowym. Po kilkuletnim oczekiwaniu na rejestrację 27 lutego 1988 roku zarejestrowany został jako **Kościół Boży w Chrystusie**, którego założyciele pracowali już od pewnego czasu poza Zjednoczonym Kościołem ewangelicznym. Zbor warszawski powstał np. już w latach sześćdziesiątych. Ludzie, którzy utworzyli Kościół Boży w Chrystusie pracowali jakiś czas w ramach Kościoła Chrystusowego.

¹⁸⁸ Tamże, s.192.

¹⁸⁹ Tamże, s.170.

¹⁹⁰ Z. Pasek. Ruch..., s.173.

Jak wszyscy zielonoświątkowcy także wierni Kościoła Bożego w Chrystusie za jedyną podstawę swej doktryny uważają Pismo Święte. Głoszą, że każdy chrześcijanin powinien być „przyobleczony mocą z wysokości” (Łuk.24,49), co oznacza tu chrzest Duchem Świętym.

W roku 1991 Prezbiterem Naczelnym Kościoła był Bolesław Dawidow. Zbory tego Kościoła znajdują się w Warszawie, Wrocławiu, Koszalinie, Szczecinie (i jego okolicach), Gołdapi, Olecku, Hajnówce ¹⁹¹.

Istnieje jeszcze jedno ugrupowanie religijne, które w 1986 roku zarejestrowane zostało jako **Chrześcijańska Wspólnota Zielonoświątkowa (Pięćdziesiątnicy)** z siedzibą w Zabrze. Wywodzą się on głównie z tych Zborów Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, które w roku 1953 nie weszły do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, przez szereg lat pozostając bez rejestracji, działali „nieoficjalnie” i dopiero w wyniku zmian dokonujących się w latach osiemdziesiątych znaczna ich część zarejestrowała się. Pięćdziesiątnicy wywodzą się, jak pisze Zbigniew Pasek, z radykalnego skrzydła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej. Szerzyciela ruchu zielonoświątkowego na Ukrainie – Iwana S. Waronajewa wymieniają jako jednego z twórców swego ruchu. Określenie „pięćdziesiątnicy” jest zarezerwowane dla tych zielonoświątkowców, którzy praktykują obmywanie nóg jako obrzęd współwystępujący z Wieczerzą Pańską. Zbigniew Pasek podaje w swojej pracy również informacje z badań przeprowadzonych przez S. Grelewskiego, który korzystał w okresie międzywojennym z informacji administracji, policji państwowej i danych Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wspomina o drobnej grupie funkcjonującej na Kresach o nazwie „nogoumywalcy”. Grelewski genezę tego ruchu widział następująco: „przeszczepienie się akcji misyjnej sztundo-baptystów do Rosji południowej wśród pewnych związków sektanckich środkowej Rosji przyjął się zwyczaj mycia nóg”. Chodziło o wierne naśladowanie wszystkich czynności Jezusa, które ten dokonał podczas ostatniej wieczerzy. Skoro bowiem chrześcijanie łamią chleb i piją wino, rozumują „pięćdziesiątnicy”, to powinni również umywać nogi uczestniczącym w społeczności współbraciom, aby dokładnie naśladować swego Nauczyciela ¹⁹². Ponieważ informacja obmywania nóg znajduje się tylko w Ewangelii św. Jana i nie ma tam dokładnego opisu tej czynności, to wśród samych „pięćdziesiątników” zaistniał problem. Było nim wyznaczenie miejsca i sposobu obmywania. Czy należy tego dokonywać przed, czy też po Wieczerzy, oraz którą z nóg obmywać. Doprowadziło to do trwałego rozbitcia ruchu, do dziś pozbawionego organizacyjnej jedności w Polsce.

Po wojnie wielu „pięćdziesiątników” przyłączyło się do fali przesiedleńczej na ziemie zachodnie i północne. W nowych miejscach osiedlenia kontynuowali swoje życie religijne. Po 1945 roku tylko znikoma część weszła do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. Zdecydowana większość zborów i ośrodków, także tych powstających na Ziemiach Odzyskanych długo była niechętna rejestracji. Dopiero w 1986 roku (6 lipca) część zborów, która wcześniej działała półformalnie zarejestrowała się jako osobna denominacja pod nazwą Chrześcijańska Wspólnota Zielonoświątkowa z siedzibą w Zabrze. Pierwszy Synod Chrześcijańskiej Wspólnoty Zielonoświątkowej odbył się 6 września 1986 roku z udziałem 46 przedstawicieli wszystkich zainteresowanych utworzeniem Kościoła Zborów. Wybrano Radę Naczelną i jej Przewodniczącego, którym został Kazimierz Poręba z Zabrze ¹⁹³. Wspólnota posiada zbory w następujących miejscowościach w Polsce: Bielsko-Biała, Gdańsk, Kostrzyn, Zabrze, Legnica, Lublin, Leszno, Łódź, Gorlice, Uście Gorlickie, Kętrzyn, Świebodzin, Żelazno (woj. Wałbrzyskie), Lubsko (woj. Zielonogórskie) oraz placówki w: Trzebini (woj. Katowickie) i w Polkowicach (woj. Lubelskie). Są to dane z pracy Zbigniewa Paska z roku 1992.

Mimo tego nadal istnieją zbory, które nie weszły do zarejestrowanej wspólnoty i nadal prowadzą działalność nieformalną zbierając się na nabożeństwach w domach prywatnych. Wiele takich zborów „pięćdziesiątników” istnieje w Polsce północno-wschodniej. Największe skupisko „niezarejestrowanych” to miejscowość Reduty. W pracy Ireny Borowik znajduje się obszerny opis funkcjonowania członków tejże społeczności. Autorka zamieściła w swojej pracy

¹⁹¹ Tamże, s.180.

¹⁹² Tamże, s.164.

¹⁹³ Droga, Prawda Życie, 1989, nr 1, s. 12.

szereg zapisów z rozmów z przywódcą zielonoświątkowców w Redutach – Piotrem Baturą. Irena Borowik tak ich charakteryzuje: „Zielonoświątkowcy z Redut, którymi zajęłam się bliżej, należą do zielonoświątkowców niezrzeszonych w żadnym związku wyznaniowym. Idee zielonoświątkowców dotarły do wsi po pierwszej wojnie światowej, wraz z powracającą z Rosji falą uciekinierów. Najstarszy z zielonoświątkowców (...) opowiadał o tamtych czasach i misjonarzach, którzy następnie nawiedzili Reduty i okoliczne wsie, a którzy przybywali z Rosji”¹⁹⁴. Sam Piotr i Lidia Baturowie wspominając historię ich ruchu religijnego i gminy mówią o licznych prześladowaniach i aresztowaniach, które miały miejsce już po wojnie. W późniejszym okresie według ich relacji miało miejsce połączenie z innymi protestanckimi denominacjami, z którego po trzech latach wystąpiła m.in. część członków zielonoświątkowców z Redut. W rezultacie nastąpił rozdział zielonoświątkowców z Redut na dwie gminy – należące do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego i pozostająca poza obrębem Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego gminą, do której oni właśnie należeli. Należy także dodać, że rozmówcy I. Borowik podkreślali zadowolenie z aktualnych możliwości swobody praktyk i przestrzegania zasad doktryny religijnej. Można powiedzieć, że zielonoświątkowców z Redut cechuje rygoryzm w przestrzeganiu przyjętych zasad religijnych, dotyczących przede wszystkim sposobu życia (zakaz rozrywek, zakaz używania alkoholu, zakaz pracy w dni świąteczne), a także gorliwość religijna wyrażająca się w częstotliwości podejmowanych praktyk religijnych, znajomość Pisma Świętego. Mieszkańców wsi Reduty charakteryzuje prostota, skromność, wyrażająca się zarówno w ich warunkach mieszkaniowych, jak i codziennym życiu. Zgodnie z ich poglądami pracując należy pamiętać o Bogu, bowiem wszystkie potrzeby, takie jak wyżywienie, odzież itp. są jego darami. Nakazy te w określony sposób – jak zauważa I. Borowik wpływają na ekonomię gospodarstwa, której najistotniejszą cechą jest samowystarczalność. Wyraża się ona w tym, że zielonoświątkowcy preferują własne narzędzia pracy dostosowane do koni jako do siły pociągowej, własną siłę roboczą, własne produkty żywnościowe. To z kolei pozwala uniezależniać się od instytucji obsługujących rolników, a także od innych mieszkańców wsi w zakresie wymiany sprzętu, usług¹⁹⁵.

Zbigniew Pasek wymienia także inne miejscowości, w których znajdują się niezarejestrowane zielonoświątkowe Zbory w południowo-wschodniej Polsce: Maleniki, Bielsk Podlaski, Pogorzały, Trewież. W sumie jest to kilkaset osób¹⁹⁶.

Zasadnicza podstawa doktrynalna Chrześcijańskiej Wspólnoty Zielonoświątkowej – „pięćdziesiątników” jest zgodna z głównym nurtem pentekostalnym. Pismo Święte „nieomylną normą wiary”. Wierzą oni w Tróję Świętą, w „śmierć na krzyżu za grzechu całego świata” Chrystusa, jego zmartwychwstanie w ciele i wniebowstąpienie. Wierzą w sąd ostateczny, po którym czeka ludzi „wieczne życie lub wieczne potępienie”. Wieczere pańską praktykują pod dwoma postaciami, a chrzest przyjmują w wieku dorosłym. Ponadto jak już wspomniałam – istotnym wyróżnikiem tej społeczności spośród innych zielonoświątkowych denominacji jest praktyka obmywania nóg podczas Wieczery Pańskiej. Istotny jest także nakaz noszenia przez kobiety nakryć głowy podczas modlitwy w zborze. W interpretacji „pięćdziesiątników” chrzest Duchem Świętym musi być momentem wyraźnie odczuwalnym przez jednostkę. Uważają, że dar języków nie jest koniecznym zewnętrznym przejawem chrztu, ale że najczęściej właśnie ten dar poświadcza jego otrzymanie¹⁹⁷.

Powracając do wydarzeń związanych z uchwałą XII Synodu Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego z 1987 roku (o reorganizacji Kościoła poprzez usamodzielnienie się jego składowych konfesji, wyznań) należy podkreślić, że uchwała została zaakceptowana przez władze państwowe. Na bazie dawnego Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego wyodrębniły się następujące wspólnoty kościelne:

- Kościół Ewangelicznych Chrześcijan
- Kościół Zborów Chrystusowych

¹⁹⁴ I. Borowik, Charyzma a codzienność, Kraków 1990, s.9.

¹⁹⁵ Tamże, s.149.

¹⁹⁶ Z. Pasek, Ruch..., s.168.

¹⁹⁷ Tamże, s.167.

- Kościół Wolnych Chrześcijan
- Kościół Zielonoświątkowy

Dnia 1 lutego 1988 roku kościoły te zostały zalegalizowane ¹⁹⁸. A zatem nowy Kościół Zielonoświątkowy został wpisany do Rejestru Stowarzyszeń i Związków religijnych decyzją Ministra Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 1 lutego 1988 roku. 19 marca 1988 roku odbył się pierwszy Synod Kościoła, który powołał zarząd, na którego czele stanął jako Prezbiter Naczelny – Przewodniczący Naczelnej Rady Kościoła - Michał Hydzik ¹⁹⁹.

Powstały w 1988 roku Kościół Zielonoświątkowy miał (ambicję) objąć organizacyjnie wszystkie zielonoświątkowe zbory Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego.

Poza Kościołem pozostały jednak (jak wyżej wymieniałam i opisałam):

- Zbory lubelskie – Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej,
- Zbór Stanowczych Chrześcijan w Wiśle-Malince,
- Ewangeliczna Wspólnota Zielonoświątkowa,
- Kościół Boży w Chrystusie,
- Chrześcijańska Wspólnota Zielonoświątkowa Pięćdziesiątnicy.

Stosunek Kościoła z Państwem reguluje Ustawa z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego (Dz. U. Nr 41 poz. 254).

¹⁹⁸ XII Synod..., s. 20-25.

¹⁹⁹ E. Czajko, Kościół Zielonoświątkowy, Studia i Dokumenty Ekumeniczne 1992, nr 2, s.20.

ZAKOŃCZENIE

W okresie ponad osiemdziesięciu lat swego istnienia ruch zielonoświątkowy doświadczył zadziwiającej ekspansji. Zapoczątkowany w niewielkiej szkole biblijnej w Topeka, Kansas oraz w skromnym zborze murzyńskim w Los Angeles rozprzestrzenił się po całym świecie.

Co jest powodem tak szybkiego wzrostu? Sami zielonoświątkowcy – jak pisze Edward Czajko, przypisują to oczywiście Duchowi Świętemu, który umożliwił kaznodziejom zielonoświątkowym głoszenie Ewangelii ze „znakami towarzyszącymi”, polegającymi zgodnie z Ewangelią Marka (16,17-18), na uzdrawianiu nadprzyrodzonym chorych, mówieniu innymi językami, wypędzaniu demonów i dokonywaniu innych cudów. Socjologowie zaś, choć nie czują się kompetentni, by obalić czy potwierdzić powyższe twierdzenie i przekonanie zielonoświątkowców, wskazują na fakt, że ruch zielonoświątkowy tam się szczególnie rozwija, gdzie potrafił nawiązać kontakty z warstwą wydziedziczonych i pozbawionych przywilejów²⁰⁰.

Od początku lat pięćdziesiątych ożywienie charyzmatyczne przestało być ograniczone wyłącznie do wspólnot klasycznego pentekostalizmu. Staje się ono coraz bardziej udziałem wszystkich chrześcijan bez względu na przynależność konfesyjną. Można zatem mówić o tzw. neopentekostalizmie, który reprezentują księgi charyzmatyczne w Kościołach tradycyjnych, oraz o Katolickim Ruchu Odnowy Charyzmatycznej.

Prawie przez okres pół wieku ruch zielonoświątkowy był uważany w kręgach teologiczno-kościelnych za fenomen czasowy i przemijający, którym nie warto się zajmować. Ocena pentekostalizmu ze strony teologów była różnorodna. Jedni, przede wszystkim niemieccy teologowie ruchu społecznościowego (Gemeinschaftsbewegung) traktowali go jako zjawisko inspirowane przez demonów, inni zaś, a była ich większość, uważali go za ekscytujący, czasami patologiczny entuzjazm, niezbędny dla pewnej kategorii ludzi. Jedynie nieliczni teolodzy, a wśród nich Natan Soederblom, akceptowali pentekostalizm jako chrześcijański ruch przebudzenia charyzmatycznego. Można więc powiedzieć, że w okresie pierwszego półwiecza, teologia w sposób poważny ruchem zielonoświątkowym się nie zajmowała²⁰¹.

Sytuacja zaczęła powoli ulegać zmianie dopiero w latach pięćdziesiątych. W 1958 roku Henry P. Van Dusen, prezydent Union Theological Seminary w Stanach Zjednoczonych w artykule pt.: „The Third Force” (trzecia potęga) zamieszczonym w piśmie Life zwrócił uwagę, jak podaje Edward Czajko, Kościołów historycznych na wprost „fenomenalny rozwój i aktywność” Kościołów Zielonoświątkowych na całym świecie. Zagadnienie poruszone przez niego spotkało się z żywym zainteresowaniem. Skutkiem tego zainteresowania i kontaktów z ruchem zielonoświątkowym, były przeżycia charyzmatyczne w szeregach duchownych i świeckich np. wyznawców protestantyzmu. Ruchem zielonoświątkowym, jego badaniem zajęli się socjologowie, teolodzy²⁰².

Ruch zielonoświątkowy rozwija się w Polsce i znajduje coraz więcej wyznawców. W chwili obecnej podstawową jednostką organizacyjną w Kościele Zielonoświątkowym jest zbor, który stanowi lokalna wspólnota wiernych. Na czele zboru stoi pastor i rada starszych. Duchowni Kościoła mogą pełnić następujące funkcje: pastora, ewangelisty, kaznodziei, nauczyciela Słowa Bożego, kierownika agendy kościelnej, prezbitera okręgowego, prezbitera naczelnego. Kościół Zielonoświątkowy w Polsce jest podzielony na okręgi kościelne (obecnie jest ich dwanaście), na czele których stoją prezbiterzy okręgowi. Najwyższą władzą Kościoła jest Synod, który zbiera się co cztery lata. Synod wybiera prezbitera naczelnego Kościoła oraz na jego wniosek powołuje pozostałych członków Prezydium Rady Naczelnej, którzy wraz z nimi i prezbiterami okręgowymi, wybranymi uprzednio w terenie, stanowią tę właśnie Naczelną

²⁰⁰ E. Czajko, Kościół Zielonoświątkowy, Studia i Dokumenty Ekumeniczne, 1992, nr 2, s.12.

²⁰¹ tamże.

²⁰² E. Czajko, Ruch zielonoświątkowy, Kalendarz Chrześcijanina, Warszawa 1977, s.102.

Radę Kościoła. Przewodniczącym Naczelnej Rady Kościoła i jej Prezydium jest z urzędu Prezbiter Naczelny Kościoła²⁰³.

Kadry duchownych i innych pracowników kościelnych Kościoła przygotowuje: w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie na pięcioletnich studiach magisterskich (katechetów na czteroletnich), w trzyletnim kościelnym Warszawskim Seminarium Teologicznym w Ustroniu oraz na uczelniach zagranicznych. Praktykowane jest również tzw. terminowanie w zborach u boku doświadczonych pastorów. Szkoleniem członków zborów zajmują się natomiast okręgowe seminaria biblijne oraz Chrześcijański Uniwersytet Powszechny „Vision” z siedzibą w Katowicach.

Kościół Zielonoświątkowy w Polsce prowadzi ożywioną działalność religijno–kościelną i misyjno–ewangelizacyjną. Pielęgnuje różne formy zgromadzania się wyznawców. Odbywają się nabożeństwa niedzielne główne, zebrania modlitewne, godziny biblijne, spotkania młodzieży, zebrania niewiast, nauczanie religijne dzieci, nabożeństwa komunijne i chrzestne, ewangelizacyjne. W programie nabożeństwa zielonoświątkowego znajduje się kazanie, śpiew pieśni, modlitwa, a także przejaw darów duchowych – według reguł nowotestamentowych – takich jak prorocтво, modlitwa innymi językami, wykładanie języków, uzdrawianie chorych przez modlitwę wiary itp. Praktykowany jest post i płacenie dziesięciny. Rola żywej muzyki w nabożeństwie zielonoświątkowym jest ogromna²⁰⁴.

Działalnością wydawniczą dla potrzeb Kościoła zajmuje się Instytut Wydawniczy „Agape”, Instytut „ICI” i częściowo Instytut im. T. B. Barrata. Organem prasowym Kościoła jest miesięcznik „Chrześcijanin” przejęty – na podstawie odpowiednich porozumień – po Zjednoczonym Kościele Ewangelicznym. Pismo zostało założone w 1929 roku. Ponadto ukazują się czasopisma dla kobiet („Samarytanka” i „Punkt Zwrotny”), dla młodzieży („Tymoteusz”), dla dzieci („Mały Chrześcijanin”) oraz biuletyn dla duchownych.

Aktywnie działają również kościelne misje, służby i duszpasterstwa. Misja „Nowa Nadzieja” zajmuje się pozyskiwaniem dla Kościoła i społeczeństwa osób uzależnionych od alkoholu, natomiast Misja „Teen Challenge” działa wśród narkomanów. W ramach tych misji są prowadzone ośrodki odwykowe w Broczynie i Cieszynie (dla narkomanów) oraz w Janowicach Wielkich (dla alkoholików). Bardzo dynamicznie działa misja więzienna, która jest obecna w ponad 80 zakładach odosobnienia. Misja namiotowa zajmuje się prowadzeniem ewangelizacji pod namiotem w miejscowościach, do których nie dotarło jeszcze przesłanie zielonoświątkowe czy ewangelikalne. Na skutek także tej działalności powstają nowe zbory i placówki kościelne. Wspecjalizowane służby pionu duszpasterstwa to: służba muzyczna, której zadaniem jest umuzykalnianie zborów oraz przygotowywanie nowych śpiewników i kaset z nagraniami pieśni; służba niewiast, która wydaje własne, wyspecjalizowane czasopisma oraz organizuje konferencje szkoleniowe dla kobiet; służba katechetyczna służąca pomocą katechetom zborowym; duszpasterstwo rodziny, duszpasterstwo młodzieży, które oddziałuje na ponad cztery tysiące młodych współwyznawców; duszpasterstwo akademickie, duszpasterstwo seniorów oraz osób stanu wolnego, „Royal Rangers” – zielonoświątkowe harcerstwo. W ramach swoich czynności poszczególne misje, służby i duszpasterstwa organizują również różnego rodzaju kursy, konferencje, obozy. To również – obok regularnej pracy zborów – przyczynia się do rozwoju Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce. Działa również Centrum Telewizyjne „Charyzma” oraz studia radiowe, które przygotowują religijne programy radiowo–telewizyjne²⁰⁵.

Kościół utrzymuje i rozwija stosunki z bratnimi Kościołami na całym świecie przez wspólnotę modlitwy, wiary, obrzędów kościelnych, wzajemne kontakty, wymianę informacji, wydawnictw i pomoc wzajemną. Bierze aktywny udział w pracach Europejskiej Wspólnoty Zielonoświątkowej, w pracach Światowej Konferencji Zielonoświątkowej i należy do Światowej Wspólnoty Zielonoświątkowych Zborów Bożych.

Siedziba Kościoła znajduje się w Warszawie, przy ul. Siennej 68/70, w nowo wybudowanym obiekcie sakralno–kościelnym, którego budowę rozpoczęto w 1985 roku, a

²⁰³ E. Czajko, Zielonoświątkowcy, Warszawa, 1995, s.11.

²⁰⁴ E. Czajko, Kościół Zielonoświątkowy w Polsce, Warszawa 1991, s.32.

²⁰⁵ tamże, s.33.

zakończono na początku 1990 roku, przy czym pierwsze nabożeństwo Zboru Stołecznego w nowej świątyni odbyło się 24 września 1989 roku²⁰⁶.

²⁰⁶ E. Czajko, Zielonoświątkowcy, ...

ANEKS

Prawo Wewnętrzne Kościoła Zielonoświątkowego w RP

Uchwalone na Synodzie Nadzwyczajnym w dniu 9 maja 1998r.

DZIAŁ I. ZASADY OGÓLNE

§1

Kościół Zielonoświątkowy w Rzeczypospolitej Polskiej, zwany dalej Kościołem, jest wspólnotą autonomicznych zborów składających się z wiernych, którzy wyznają wiarę:

- że Pismo Święte - Biblia -jest Słowem Bożym, nieomylnym i natchnionym przez Ducha Świętego i stanowi jedyną normę wiary i życia,
- w Boga w Trójcy Świętej jedyne, w osobach Ojca i Syna, i Ducha Świętego,
- w synostwo Boże Jezusa Chrystusa, poczętego z Ducha Świętego, narodzonego z Marii Dziewicy; w Jego śmierć na krzyżu za grzech świata i Jego zmartwychwstanie w ciele; w Jego wniebowstąpienie i powtórne przyjście w chwale,
- w pojednanie z Bogiem przez opamiętanie i wiarę w ewangelię, w chrzest i Wieczerzę Pańską,
- w chrzest Duchem Świętym, przeżywanie pełni Ducha i Jego darów,
- w jeden Kościół, święty, powszechny i apostołski,
- w uzdrowienie chorych jako znak łaski i mocy Bożej,
- w zmartwychwstanie i życie wieczne.

§2

1. Terenem działalności Kościoła jest obszar Państwa Polskiego. Kościół działa także poza granicami Państwa w oparciu o stosowne uzgodnienia i przepisy międzynarodowe.
2. Wiernymi Kościoła są członkowie zborów oraz osoby systematycznie uczestniczące w nabożeństwach w tym dzieci i młodzieży.

§3

Siedzibą Kościoła jest miasto stołeczne Warszawa.

DZIAŁ II. CEL I FORMY DZIAŁALNOŚCI KOŚCIOŁA

§4

Celem Kościoła jest głoszenie Słowa Bożego i czynienie ludzi uczniami Chrystusa (por. Mt 28, 19-20).

§5

Cel Kościoła realizowany jest poprzez:

- 1) określanie doktryn kościelnych i zasad wiary,
- 2) organizowanie życia religijnego i publiczne sprawowanie kultu,
- 3) zarządzanie sprawami kościelnymi według własnego prawa i swobodne wykonywanie władzy duchownej,
- 4) udzielanie posług religijnych oraz organizowanie i prowadzenie zgromadzeń religijnych,
- 5) kształcenie i powoływanie duchownych,
- 6) nauczanie religii, w tym także za pomocą prasy, książek, druków oraz filmów i środków audiowizualnych,
- 7) realizowanie inwestycji sakralnych i kościelnych,
- 8) nabywanie, posiadanie i zbywanie majątku ruchomego i nieruchomości oraz zarządzanie nim,
- 9) zbieranie ofiar, składek, przyjmowanie darowizn, spadków i innych świadczeń od osób fizycznych i prawnych,
- 10) wytwarzanie, nabywanie przedmiotów i artykułów potrzebnych do celów kultu i praktyk religijnych oraz korzystanie z nich,
- 11) korzystanie ze środków masowego przekazu,
- 12) prowadzenie działalności światowo - wychowawczej,
- 13) tworzenie i prowadzenie diakonatów,
- 14) tworzenie organizacji na rzecz formacji religijnej, kultu publicznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym i ich skutkom,
- 15) prowadzenie działalności charytatywno - opiekuńczej,
- 16) posiadanie i zakładanie oraz poszerzanie cmentarzy,
- 17) inicjowanie powstawania i przystępowanie do krajowych organizacji między kościelnych,
- 18) uczestniczenie w międzynarodowych organizacjach wyznaniowych oraz utrzymywanie kontaktów zagranicznych w sprawach związanych z realizacją swoich zadań,
- 19) prowadzenie działalności gospodarczej,
- 20) zakładanie i prowadzenie:
 - a) zborów,
 - b) seminariów teologicznych, instytutów i szkół misyjnych,
 - c) duszpasterstw,
 - d) misji,
 - e) ośrodków kościelnych,
 - f) wydawnictw,
 - g) kościelnych studiów radiowych i telewizyjnych.

DZIAŁ III. ZBÓR

§6

1. Zborem jest lokalna społeczność osób, które przyjęły zasady wiary Kościoła. Zbór jest powoływany przez Naczelną Radę Kościoła, dalej zwaną NRK, na wniosek pastora macierzystego zboru, lokalnej społeczności, prezbitera okręgowego lub z jej własnej inicjatywy.
2. Członkami zboru są osoby, które uznały zasady wiary Kościoła, przyjęły chrzest wiary oraz zadeklarowały członkostwo. Członkowie zboru mają prawa wyborcze.

§7

Do zadań zboru należy:

- 1) nauczanie i szerzenie znajomości Pisma Świętego,
- 2) pielęgnowanie życia chrześcijańskiego wśród wiernych,
- 3) odbywanie nabożeństw,
- 4) chrześcijańskie wychowanie dzieci i młodzieży,
- 5) działalność ewangelizacyjna i misyjna,
- 6) działalność charytatywna, opiekuńcza i, społeczna,
- 7) pogłębianie współpracy z innymi zborami,
- 8) wspieranie rozwoju całego Kościoła.

§8

Do realizacji swoich zadań zborów organizuje życie religijne, a mianowicie: urządza publiczne nabożeństwa, chrzty, śluby, pogrzeby, misje, odczyty, wykłady, konferencje, zjazdy, obozy, pielgrzymki, procesje, wycieczki, zebrania, nabożeństwa i spotkania dla dzieci i młodzieży, kursy korespondencyjne, wystawy, spotkania muzyczne, poetyckie, teatralne, projekcje filmów, prowadzi działalność gospodarczą, wydawniczą, kolportaż Pisma Świętego i literatury religijnej; administruje i zarządza swoim majątkiem.

§9

1. Zbór może powoływać zborowe jednostki organizacyjne w postaci: seminariów i szkół biblijnych, misji, punktów misyjnych, diakonatów, fundacji i jednostek gospodarczych.
2. Zbór powołuje pastora, II pastora, starszych zboru i komisję kontrolującą. Sprawy proceduralne związane z powołaniem pastora i II pastora prowadzi prezbiter okręgowy, a starszych zboru i komisji kontrolującej - pastor.

RADA STARSZYCH

§10

1. Rada Starszych na czele z pastorem stanowi kierownictwo zboru.
2. Zbór powołuje ze swego grona Radę Starszych z pastorem jako przewodniczącym z urzędu. O wyborze starszych pastor powiadamia prezbitera okręgowego.
3. Starszym zboru może zostać osoba, która posiada powołanie do tej służby, odpowiada kwalifikacjom Pisma Świętego oraz ma minimum 3-letni staż wiary.
4. Starsi zboru powoływani są przez zbór na wniosek pastora lub w szczególnych przypadkach określonych przez NRK przez prezbitera okręgowego. Powołanie następuje zwykłą większością głosów.

5. Starszy zboru może być odwołany na wniosek pastora przez Radę Starszych w obecności prezbitera okręgowego. Starszy zboru przestaje pełnić swą funkcję także w przypadku rezygnacji lub ukończenia 70 lat.
6. Pastor zwołuje posiedzenia Rady w miarę potrzeb, jednakże przynajmniej raz na kwartał. Posiedzenie Rady Starszych może zwołać także w szczególnych przypadkach, określonych przez NRK - prezbitera okręgowy i wówczas on przewodniczy obradom.
7. Zakres działania i kompetencji Rady Starszych obejmuje:
 - a) przyjmowanie osób do zboru, a także ich skreślanie z listy członków; podejmowanie decyzji w sprawach dyscyplinarnych osób należących do zboru. Dla utrzymania dyscypliny zborowej Rada Starszych uprawniona jest do:
 - udzielania indywidualnego upomnienia osobie należącej do zboru,
 - zawieszenia w prawach członkowskich,
 - wyłączenia ze zboru,
 - b) zgłaszanie propozycji odnośnie do obsadzania wakującego stanowiska pastora,
 - c) tworzenie i znoszenie zborowych jednostek organizacyjnych oraz powoływanie i odwoływanie pracowników i osób odpowiedzialnych za tą jednostkę,
 - d) dysponowanie majątkiem zboru; decyzje dotyczące nabywania, zbywania i zmiany przeznaczenia nieruchomości oraz obiektów należących do zboru muszą uzyskać aprobatę NRK,
 - e) występowanie z wnioskami o umieszczenie w planie zagospodarowania gminy planowanych do budowy obiektów, przygotowywanie propozycji dotyczących budowy i konserwacji obiektów sakralno-kościelnych,
 - f) powoływanie Skarbnika Zboru.
8. Postanowienia Rady Starszych w sprawach dyscyplinarnych duchownych i diakonis muszą uzyskać uprzednio zgodę NRK.
9. Członkowie zboru w sprawach dyscyplinarnych mogą odwoływać się od decyzji Rady Starszych i pastora do prezbitera okręgowego za pośrednictwem Rady Starszych.
10. Zbory, w których nie można powołać Rady Starszych, są pod opieką prezbitera okręgowego.

PASTOR ZBORU

§ 11

1. Pastorem zboru może zostać mężczyzna, który posiada powołanie i przygotowanie do tej służby, odpowiada kwalifikacjom Pisma Świętego oraz ma minimum pięcioletni staż wiary.
2. Pastora powołuje zbór spośród duchownych Kościoła. Kandydat na pastora musi wcześniej uzyskać aprobatę Rady Starszych i NRK.
3. Jeżeli duchowny obejmuje stanowisko pastora po raz pierwszy, winien przejąć co najmniej roczny okres próbny. Na okres ten NRK wyznacza pastora, który sprawuje opiekę nad zbozem i jest jego organem prawnym. Po zakończeniu okresu próbnego NRK na wniosek prezbitera okręgowego pozytywnie zaopiniowany przez Radę Starszych wprowadza go w urząd pastora.
4. Zakres działania i kompetencji pastora zboru obejmuje :
 - a) przewodniczenie i sprawowanie pieczy nad działalnością zboru,

- b) organizowanie i prowadzenie nabożeństw i innych form kultu publicznego,
 - c) reprezentowanie zboru,
 - d) przewodniczenie posiedzeniom Rady Starszych Zboru,
 - e) składanie zborowi przynajmniej rocznych informacji o działalności,
 - f) składanie oświadczeń woli w sprawach majątkowych w imieniu zboru. Nabywanie oraz zbywanie obiektów i nieruchomości oraz zmiana ich przeznaczenia wymaga pisemnej akceptacji NRK.
5. Pastora może odwołać zbor na wniosek Rady Starszych zatwierdzony przez NRK. NRK może odwołać pastora z własnej inicjatywy, w przypadku głoszenia nauki niezgodnej z zasadami wiary Kościoła, naruszania norm moralności chrześcijańskiej i niewypełnienia swoich obowiązków. W razie odwołania pastora jego funkcje czasowo wykonuje II pastor względnie osoba wyznaczona przez NRK.
6. Zbory, w których nie można powołać pastora są pod opieką prezbitera okręgowego

II PASTOR

§12

1. W zborach o liczebności przekraczającej stu członków może zostać powołany II pastor. II pastor winien odpowiadać tym samym kwalifikacjom co pastor.
2. II pastora powołuje zbor na wniosek pastora pozytywnie zaopiniowany przez Radę Starszych i NRK.
3. II pastor podlega pastorowi, który określa zakres jego działania i kompetencji.
4. II pastora odwołuje zbor, na wniosek Pastora Zboru uzgodniony z Radą Starszych i zatwierdzony przez NRK. NRK może odwołać II pastora z własnej inicjatywy, w przypadku głoszenia przez niego nauki niezgodnej z zasadami wiary Kościoła, naruszenia norm moralności chrześcijańskiej i niewypełnienia swoich obowiązków.

DZIAŁ IV. OKRĘG

§13

1. Okręg tworzą zbory znajdujące się na danym obszarze.
2. Liczbę i granice okręgów ustala Synod.
3. Zwierzchnikiem okręgu jest prezbyter okręgowy.

PREZBITER OKRĘGOWY

§14

1. Prezbiter okręgowy jest wybierany na okres kadencji spośród prezbiterów przez konferencję duchownych okręgu zwoływaną przez Prezbitera Naczelnego.
2. Zakres działalności i kompetencji prezbitera okręgowego obejmuje:
 - a) wizytowanie zborów,
 - b) przewodniczenie posiedzeniom rad starszych zborów w przypadkach szczególnych,
 - c) koordynowanie współpracy między zborami i kościelnymi jednostkami organizacyjnymi działającymi na terenie okręgu oraz czuwanie nad właściwą współpracą z innymi okręgami,
 - d) nadzorowanie i koordynowanie działalności agend okręgowych i między zborowych jednostek organizacyjnych,
 - e) przygotowanie planów i sprawozdań z działalności okręgów,
 - f) opiniowanie i składanie wniosków personalnych,
 - g) wnioskowanie do NRK o utworzenie lub zniesienie zborów i innych jednostek organizacyjnych działających na terenie okręgu,
 - h) dokonywanie oceny działalności pastorów i rad starszych,
 - i) zarządzanie i decydowanie w sprawach majątkowych okręgu; decyzje o zbywaniu i nabywaniu oraz zmianie przeznaczenia nieruchomości i obiektów wymagają pisemnej akceptacji NRK,
 - j) opiniowanie wniosków o budowie, rozbudowie lub remoncie kapitalnym obiektów kościelnych,
 - k) wyrażanie zgody na działalność, na swym obszarze kościelnym, jednostek spoza okręgu,
 - l) rozpatrywanie odwołań wiernych.
3. Na wniosek prezbitera okręgowego, okręgowa konferencja duchownych, powołuje zastępcę prezbitera okręgowego na okres kadencji. Zakres jego działalności i kompetencji ustala NRK.
4. W przypadku dłuższej niemożności pełnienia funkcji przez prezbitera okręgowego jego kompetencje przysługują zastępcy prezbitera okręgowego.
5. Okręgowa konferencja duchownych lub NRK może odwołać prezbitera okręgowego lub zastępcę prezbitera okręgowego w przypadku głoszenia nauki niezgodnej z zasadami wiary Kościoła, naruszania norm moralności chrześcijańskiej i niewypełnienia swoich obowiązków.

DZIAŁV. WŁADZE ZWIERZCHNIE KOŚCIOŁA

SYNOD

§15

1. Najwyższą władzę Kościoła jest Synod, który zbiera się co 4 lata. NRK może w razie potrzeby zwołać Synod nadzwyczajny.
2. W skład Synodu wchodzi członkowie NRK, prezbiterzy, pastory i II pastory oraz delegaci wybierani przez zbory liczące powyżej dwustu członków - po jednym od każdej

rozpoczynającej się kolejnej setki członków, a także kierownicy ogólnokościelnych jednostek organizacyjnych posiadających osobowość prawną.

3. Do ważności uchwał Synodu niezbędne jest, aby co najmniej 2/3 liczby zborów była w nim reprezentowana. Uchwały Synodu uważa się za podjęte, jeżeli głosowała za nimi większość uprawnionych do głosowania.
4. Zakres działania i kompetencji Synodu obejmuje:
 - a) przyjęcie sprawozdania NRK i udzielenia jej absolutorium,
 - b) powoływanie i odwoływanie Prezbitera Naczelnego Kościoła i członków Prezydium NRK,
 - c) wybór Komisji Kontrolującej Kościoła,
 - d) wytyczanie kierunków działalności Kościoła,
 - e) uchwalanie i nowelizacja Prawa Wewnętrznego,
 - f) ustalanie liczby i granic okręgów,
 - g) rozpatrywanie odwołań od decyzji NRK,
 - h) podejmowanie postanowień w innych sprawach.

NACZELNA RADA KOŚCIOŁA

§16

1. Władzą zwierzchnią Kościoła w okresie międzysynodalnym jest Naczelna Rada Kościoła.
2. NRK tworzą:
 - a) Prezydium NRK w składzie:
 - Prezbiter Naczelnny jako przewodniczący NRK,
 - zastępcy Prezbitera Naczelnego,
 - członkowie Prezydium.
 - b) prezbiterzy okręgowi.
3. Zakres działania i kompetencji NRK obejmuje:
 - a) określanie doktryn kościelnych i zasad wiary na wniosek Komisji Doktrynalnej
 - b) Kościoła,
 - c) nadzorowanie funkcjonowania Kościoła w oparciu o zasady wiary, prawo wewnętrzne i ustawę,
 - d) tworzenie, znoszenie, przekształcanie oraz ustalanie zakresu działania ogólnokościelnych jednostek organizacyjnych i czuwanie nad ich działalnością,
 - e) powoływanie i odwoływanie oraz ustalanie zakresu kompetencji organów prawnych ogólnokościelnych jednostek organizacyjnych,
 - f) strzeżenie powagi oraz praw i interesów Kościoła,
 - g) koordynowanie pracy okręgów, zborów i kościelnych jednostek organizacyjnych,
 - h) tworzenie i czuwanie nad działalnością zborów oraz ich znoszenie,
 - i) powoływanie i odwoływanie duchownych i diakonis,
 - j) powoływanie i odwoływanie ze stanowisk kościelnych,
 - k) przyjmowanie sprawozdań i rozpatrywanie wniosków prezbiterów okręgowych,
 - l) ustalanie zakresu działalności i kompetencji Prezydium NRK,
 - m) w wypadkach losowych powoływanie członków Prezydium NRK w okresie międzysynodalnym,
 - n) ustalanie kierunków rozwoju Kościoła,
 - o) zarządzanie i decydowanie w sprawach majątku stanowiącego własność Kościoła jako całości,
 - p) opiniowanie zborowych wniosków w sprawie nabywania i zbywania nieruchomości,

- q) rozpatrywanie odwołań zborów,
 - r) zwoływanie Synodu,
 - s) podejmowanie decyzji w sprawach dyscyplinarnych duchownych i diakonis pełniących funkcje kierownicze w jednostkach ogólnokościelnych,
 - t) sprawowanie nadzoru nad organizacjami zielonoświątkowymi i fundacjami.
 - u) wnioskowanie o odwołanie Prezbitera Naczelnego w okresie międzysynodalnym. W tym przypadku Zastępca Prezbitera Naczelnego wykonując uchwałę NRK zwołuje Synod Nadzwyczajny w celu rozpatrzenia tej sprawy, najpóźniej w ciągu 6 miesięcy.
4. Posiedzenia NRK zwoływane są w miarę potrzeb, jednak przynajmniej raz na kwartał.
 5. Uchwały NRK podejmowane są zwykłą większością głosów. W przypadku równej ilości głosów decyduje głos przewodniczącego.

PREZBITER NACZELNY

§17

1. Prezbitery Naczelny jest zwierzchnikiem Kościoła.
2. Prezbitery Naczelny powoływany jest Przez Synod spośród prezbiterów na okres kadencji. W przypadku zmiany na stanowisku Prezbitera Naczelnego w trybie normalnym, NRK jest zobowiązana zapewnić możliwości dalszej służby i utrzymanie ustępującemu Prezbiteryowi Naczelnemu.
3. Prawo zgłaszania kandydatów na Prezbitera Naczelnego mają:
 - ustępująca NRK,
 - okręgowe konferencje duchownych

Zgłoszenie kandydatów może być dokonane nie później niż 3 miesiące przed Synodem. Kandydaci na stanowisko Prezbitera Naczelnego winni w terminie do 2 miesięcy przed Synodem potwierdzić przyjęcie kandydatury.

4. Zakres działania i kompetencji Prezbitera Naczelnego obejmuje:
 - a) realizacja postanowień Synodu i NRK,
 - b) bieżące kierowanie i koordynowanie działalności Kościoła,
 - c) reprezentowanie Kościoła w kraju i za granicą,
 - d) przewodniczenie NRK,
 - e) wnioskowanie o odwołanie członka Prezydium NRK lub prezbitera okręgowego w okresie międzysynodalnym. Celem odwołania członka Prezydium NRK winien być zwołany Synod Nadzwyczajny, a prezbitera okręgowego - okręgowa konferencja duchownych.
 - f) składanie oświadczeń woli w sprawach majątkowych w imieniu NRK.
5. W przypadku stałej niemożności pełnienia funkcji przez Prezbitera Naczelnego, jego kompetencje przysługują Zastępcy Prezbitera Naczelnego, do czasu zwołania Synodu Nadzwyczajnego, co powinno nastąpić w terminie do sześciu miesięcy.

PREZYDIUM NRK

§ 18

1. Na wniosek Prezbitera Naczelnego Synod powołuje na okres kadencji Zastępców Prezbitera Naczelnego oraz Członków Prezydium NRK spośród prezbiterów.
2. Zakres działalności i kompetencji Prezydium ustala NRK na wniosek Prezbitera Naczelnego.

OGÓLNOKOSCIELNE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE

§19

1. NRK tworzy i znosi jednostki organizacyjne Kościoła posiadające osobowość prawną.
2. Zakres działania ogólnokościelnych jednostek organizacyjnych posiadających osobowość prawną, obejmuje:
 - a) Seminaria, szkoły teologiczne i instytuty:
 - organizowanie rekrutacji kandydatów,
 - nauczanie i wychowanie studentów,
 - organizowanie praktyk,
 - udzielanie absolutorium i nadawanie tytułów zgodnie z obowiązującymi przepisami,
 - prowadzenie działalności naukowo - badawczej .
 - b) Duszpasterstwa:
 - sprawowanie opieki duszpasterskiej nad dziećmi, młodzieżą, osobami starszymi, więźniami, wojskowymi i chorymi,
 - krzewienie idei pomocy bliźnim i postaw społecznych temu sprzyjających,
 - katechizacja dzieci i młodzieży,
 - organizowanie szkolenia zborowych służb muzycznych oraz animowanie życia muzycznego w zborach i okręgach kościelnych,
 - c) Misje:
 - organizowanie i prowadzenie działalności misyjno-ewangelizacyjnej,
 - organizowanie i prowadzenie działalności charytatywno-opiekuńczej,
 - przygotowywanie i emitowanie programów religijnych w środkach masowego przekazu,
 - organizowanie i prowadzenie opieki nad osobami uzależnionymi,
 - organizowanie i prowadzenie rekolekcji,
 - organizowanie wypoczynku.
 - d) Wydawnictwa:
 - organizowanie działalności naukowo-badawczej w zakresie zagadnień religijnych,
 - wydawanie prasy, książek i innych druków,
 - prowadzenie zakładów poligraficznych,
 - organizowanie kolportażu wydawnictw,
 - prowadzenie wytwórni środków audiowizualnych.
 - e) Kościelne studia radiowe i telewizyjne
 - organizowanie i prowadzenie programów radiowych i telewizyjnych,
 - przygotowywanie programów radiowych i telewizyjnych,
 - współpraca z publicznymi i prywatnymi ośrodkami radiowymi oraz telewizyjnymi.
 - f) Ośrodki kościelne
 - organizowanie i prowadzenie opieki nad osobami uzależnionymi,
 - organizowanie i prowadzenie rekolekcji oraz ewangelizacji,
 - organizowanie wypoczynku.

§ 20

1. Zakres działania i kompetencji organów prawnych ogólnokościelnych jednostek organizacyjnych wymienionych w § 19 pkt 2 obejmuje:
 - a) opracowywanie programów działalności i przedstawianie ich do akceptacji NRK,
 - b) bieżące kierowanie jednostką organizacyjną,
 - c) zatrudnianie i zwalnianie pracowników,
 - d) reprezentowanie jednostki organizacyjnej,
 - e) składanie oświadczeń woli w sprawach majątkowych. Nabywanie, zbywanie i zmiana przeznaczenia nieruchomości wymaga pisemnej zgody NRK.

§ 21

NRK tworzy i znosi ogólnokościelne jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, określa ich strukturę organizacyjną, zakres działalności i kompetencji oraz kierownictwo.

DZIAŁ. VI. ORGANIZACJE ZIELONOŚWIĄTKOWE I FUNDACJE

§ 22

1. Wierni mają prawo zakładać organizacje zielonoświątkowe, a kościelne osoby prawne fundacje.
2. Wniosek o utworzenie organizacji lub fundacji składany jest do NRK. Wniosek musi zawierać:
 - imiona i nazwiska oraz adresy założycieli ,
 - cele,
 - sposoby finansowania,
 - teren działania i adres siedziby.
3. NRK w terminie trzech miesięcy wydaje decyzję we wnioskowanej sprawie. W przypadku decyzji pozytywnej wyznacza jednocześnie opiekuna kościelnego.
4. Po uzyskaniu kościelnej aprobaty założyciele organizacji zielonoświątkowej lub fundacji mogą przystąpić do działań prawnych związanych z ich założeniem.
5. Kopia decyzji władz państwowych o założeniu organizacji zielonoświątkowej lub fundacji winna być przekazana NRK w ciągu jednego tygodnia.
6. Działalność organizacji zielonoświątkowej lub fundacji prowadzona jest pod nadzorem NRK. Może ona opiniować działalność, cofnąć aprobatę, a w przypadku fundacji wyznaczyć kościelną osobę prawną sprawującą zarząd przymusowy.
7. W przypadku likwidacji organizacji zielonoświątkowej lub fundacji jej majątek przechodzi na własność Kościoła jako całości z uwzględnieniem obowiązujących przepisów kodeksu cywilnego.

DZIAŁ VII. DUCHOWNI I DIAKONISE

§ 23

1. Duchownymi Kościoła są: diakoni i prezbiterzy. Diakona ordynuje prezbiter okręgowy w asyście innego prezbitera. Prezbitera ordynuje Prezbiter Naczelny lub Zastępca Prezbitera Naczelnego w asyście prezbitera okręgowego.
2. Duchowni Kościoła powoływani są przez NRK na wniosek Rady Starszych zaopiniowany przez Prezbitera Okręgowego lub z jej własnej inicjatywy.
3. Zadaniem duchownych jest troska o rozwój Kościoła - realizowanie celu i kierunków działalności wytyczonych przez Pismo Święte oraz władze Kościoła.
4. Diakon musi odpowiadać kwalifikacjom Pisma Świętego i mieć powołanie do służby. Kandydat na diakona przechodzi przez co najmniej 1- roczny okres próbny, po którym na wniosek pastora lub prezbitera okręgowego, po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady Starszych i zdaniu egzaminu kościelnego może być ordynowany na diakona.
5. Diakon może być ordynowany na prezbitera po ukończeniu 30 lat i co najmniej siedmioletnim okresie próbnym, na wniosek złożony do NRK przez pastora i prezbitera okręgowego. NRK przeprowadza rozmowę kwalifikacyjną i podejmuje decyzję o ordynacji.
6. Zakres uprawnień diakona obejmuje wykonywanie wszelkich czynności kościelnych w zborze.
7. Prezbiter jest duchownym uprawnionym do wykonywania w Kościele wszelkich czynności i funkcji kościelnych.
8. Cenzus wieku duchownych na stanowiskach kościelnych wynosi 70 lat.
9. Urlopy duchownych na stanowiskach kościelnych uzgadniane są z ich przełożonymi.

§ 24

Diakonisami są kobiety powołane do służby charytatywnej i katechetycznej oraz misyjnej w Kościele.

Diakonise mają prawo do ubezpieczenia społecznego.

DZIAŁ VIII. ŚLUBY KOŚCIELNE

§ 25

1. NRK wyznacza pastorów upoważnionych do przyjmowania oświadczeń o zawarciu związku małżeńskiego.

2. Zamiar zawarcia małżeństwa w Kościele nowożeńcy zgłaszają na piśmie co najmniej 2 miesiące przed terminem zawarcia związku małżeńskiego dostarczając jednocześnie zaświadczenie Urzędu Stanu Cywilnego o braku przeszkód do zawarcia związku.
3. Ogłoszenie o ślubie należy podać w zborze macierzystym co najmniej jeden miesiąc przed terminem zawarcia małżeństwa
4. Po oświadczeniu przed pastorem i zebranymi świadkami /zbozem/ o gotowości złożenia ślubowania nowożeńcy składają uroczyste następujące ślubowanie: „Stojąc przed obliczem Boga i świadkami tu zebranymi oświadczam, że biorę Ciebie..... /imię narzeczonej/ za małżonkę i ślubuję miłować cię i szanować, dzielić z tobą radość i smutek, szczęście i nieszczęście, być wiernym i nie opuszczać cię aż do śmierci. A Boga Wszechmogącego proszę o pomoc i błogosławieństwo!” „Stojąc przed obliczem Boga i świadkami tu zebranymi oświadczam, że biorę /tu imię narzeczonego/ za małżonka i ślubuję miłować cię i szanować, dzielić z tobą radość i smutek, szczęście i nieszczęście, być wierną i uległą, i nie opuszczać cię aż do śmierci. A Boga Wszechmogącego proszę o pomoc i błogosławieństwo!”
5. Fakt zawarcia małżeństwa upoważniony pastor zgłasza do Urzędu Stanu Cywilnego w terminie do 5 dni.
6. Zawarcie małżeństwa może odbywać się również na zasadach sprzed 17 maja 1989 r., to znaczy może być najpierw zawarte w Urzędzie Stanu Cywilnego, a następnie pobłogosławione w zborze przez duchownego upoważnionego do wszystkich czynności kościelnych.

DZIAŁ. IX. SPRAWY MAJĄTKOWO-FINANSOWE

§ 26

1. Środki na realizację działalności Kościoła pochodzą z:
 - a) ofiar pieniężnych, w naturze oraz składek,
 - b) spadków, zapisów, darowizn krajowych i zagranicznych,
 - c) dochodów z imprez i zbiórek publicznych,
 - d) subwencji, dotacji, ofiar pochodzących od krajowych i zagranicznych instytucji oraz jednostek organizacyjnych Kościoła,
 - e) odpłatności za usługi świadczone przez jednostki organizacyjne Kościoła,
 - f) dochodów z własnej działalności gospodarczej jednostek organizacyjnych Kościoła.
2. Zasady ewidencjonowania środków finansowych i majątkowych ustala NRK.
3. Kościelna Komisja Kontrolująca jest uprawniona do kontrolowania działalności finansowo-gospodarczej ogólnokościelnych i okręgowych jednostek organizacyjnych. W wyjątkowych przypadkach Komisja może skontrolować działalność finansowo-gospodarczą zboru.
4. Działalność finansowa zborów jest kontrolowana przez zborowe komisje kontrolujące.
 - a) Zbór na wniosek pastora powołuje komisje kontrolującą w 3- osobowym składzie.
 - b) Członkiem komisji może zostać powołany członek zboru, spoza Rady Starszych, posiadający merytoryczne przygotowanie do tej funkcji.

- c) Komisja kontrolująca sprawdza zgodność prowadzenia ksiąg finansowych z przepisami obowiązującymi kościelne jednostki organizacyjne.
 - d) Protokoły pokontrolne komisja przedstawia na bieżąco pastorowi oraz corocznie zborowi.
 - e) W szczególnych przypadkach nie wywiązywania się ze swoich obowiązków członkowie komisji mogą zostać odwołani przez zbor.
5. Sprawę utrzymania duchownych Kościoła regulują uchwały NRK.

DZIAŁ X. PRZEPISY KOŃCOWE

§ 27

1. Zmiany niniejszego Prawa Wewnętrznego mogą być dokonywane przez Synod. W okresie międzysynodalnym, zmiany mogą być wprowadzone także przez NRK większością 2/3 głosów i wymagają zatwierdzenia przez najbliższy Synod.
2. Do interpretacji niniejszego Prawa Wewnętrznego upoważniona jest NRK.
3. W sprawach nieuregulowanych Prawem Wewnętrznym względnie w przypadkach szczególnych, tryb postępowania ustala NRK.

USTAWA

z dnia 20 lutego 1997 r.

o stosunku Państwa do Kościoła Zielonościątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Ustawa określa stosunek Państwa do Kościoła Zielonościątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej, zwanego dalej „Kościołem”, oraz jego sytuację prawną i majątkową.

2. W sprawach odnoszących się do Kościoła, nie uregulowanych w ustawie, stosuje się powszechnie obowiązujące przepisy prawa.

3. Wszelkie zmiany niniejszej ustawy wymagają przedniej opinii Prezydium Naczelnej Rady Kościoła.

Art. 2. Kościół rządzi się w swoich sprawach własnym Prawem Wewnętrznym, uchwalanym przez Synod Kościoła, swobodnie wykonuje władzę duchowną i jurysdykcyjną i samodzielnie zarządza swoimi sprawami.

Art. 3. 1. Kościół jest niezależny od jakiegokolwiek zagranicznej władzy duchownej lub świeckiej.

2. Kościół, jako część składowa światowego nurtu zielonościątkowego, jest członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Zielonościątkowego i Światowego Stowarzyszenia Zielonościątkowych Zborów Bożych oraz uczestniczy w Światowej Konferencji Zielonościątkowej.

3. Wypełniając swoje funkcje Kościół współdziała z innymi kościołami i organizacjami religijnymi w kraju i za granicą, może należeć do krajowych organizacji międzykościelnych, a także międzynarodowych organizacji wyznaniowych i międzywyznaniowych.

4. Państwo zapewnia Kościołowi, jego osobom prawnym i wyznawcom swobodę utrzymywania stosunków i komunikowania się z podmiotami, o których mowa w ust. 2 i 3, a także z innymi wspólnotami i instytucjami, organizacjami i osobami w kraju i za granicą.

Rozdział 2

Osoby prawne Kościoła i ich organy

Art. 4. 1. Strukturę i organizację Kościoła określa Prawo Wewnętrzne.

2. Osobowość prawną posiadają:

- 1) Kościół jako całość,
- 2) okręgi,
- 3) zbory,
- 4) seminaria i szkoły teologiczne,
- 5) duszpasterstwa,
- 6) misje,
- 7) wydawnictwa,
- 8) kościelne studia radiowe i telewizyjne,
- 9) ośrodki kościelne.

3. Organami osób prawnych wymienionych w ust. 2 są:

- 1) dla Kościoła jako całości:
 - a) Synod Kościoła,
 - b) Naczelna Rada Kościoła,
 - c) Prezydium Naczelnej Rady Kościoła,
 - d) Prezbiter Naczelny,
- 2) dla okręgu - prezbiter okręgowy,
- 3) dla zboru - pastor,
- 4) dla seminarium i szkoły teologicznej - rektor,
- 5) dla osób prawnych wymienionych w ust. 2 pkt 5-9 - dyrektor.

4. W sprawach majątkowych Kościołów jako całość reprezentuje Prezydium Naczelnej Rady Kościoła. Do składania oświadczeń woli są uprawnieni: Prezbiter Naczelny, jego zastępca lub członek Prezydium.

5. Zmiana nazwy grup osób prawnych, o których mowa w ust. 2 pkt. 2-9, może być dokonana przepisami wewnętrznymi Kościoła. Zmiany te, na wniosek Naczelnej Rady Kościoła, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Art. 5. Inne jednostki organizacyjne Kościoła mogą, na wniosek Naczelnej Rady Kościoła, uzyskać osobowość prawną w drodze rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Art. 6. 1. Kościelne jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt. 2-9, nabywają osobowość prawną z chwilą powiadomienia właściwego organu przez władzę kościelną.

2. Właściwym organem jest:

- 1) dla osób prawnych wymienionych w art. 4 ust. 2 pkt. 2 i 4-9 - Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji,

2) dla zborów - wojewoda.

3. Powiadomienie powinno zawierać nazwę kościelnej osoby prawnej, jej organów, siedzibę, a w odniesieniu do okręgów i zborów - także ich zasięg terytorialny.

4. Właściwa władza kościelna powiadamia niezwłocznie organ wymieniony w ust. 2 o:

- 1) zmianach dotyczących nazwy i siedziby kościelnej osoby prawnej oraz o zmianie jej granic,
- 2) połączeniu, podziale i zniesieniu kościelnych osób prawnych.

5. Odpis powiadomienia, o którym mowa w ust. 3 i 4, z umieszczonym na nim potwierdzeniem jego przyjęcia, jest dowodem uzyskania osobowości prawnej.

6. O powołaniu i odwołaniu osoby sprawującej funkcje organu osoby prawnej władza kościelna powiadamia właściwy organ administracji rządowej. Powiadomienie obejmuje imię i nazwisko, obywatelstwo . oraz miejsce zamieszkania danej osoby.

Art. 7. Jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej działają w ramach tych kościelnych osób prawnych, które je powołały, lub wskazanych powołały Naczelnej Rady Kościoła.

Art. 8. Kościelna osoba prawna nie odpowiada za zobowiązania innej kościelnej osoby prawnej.

Art. 9. Wydawnictwa kościelne, zakłady wytwórcze, usługowe i handlowe, zakłady charytatywno-opiekuńcze, szkoły, placówki oświatowo-wychowawcze oraz opiekuńczo-wychowawcze nie posiadające osobowości prawnej działają w ramach kościelnych osób prawnych, które je powołały, lub wskazanych uchwałą Naczelnej Rady Kościoła.

Art. 10. Przed utworzeniem jednostki organizacyjnej Kościoła poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej Naczelna Rada Kościoła zasięga opinii Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Niezgłoszenie zastrzeżeń w terminie 60 dni od daty powiadomienia uważa się za wyrażenie zgody.

Rozdział 3

Działalność Kościoła

Art. 11. 1. Kościół swobodnie organizuje i sprawuje kult publiczny.

2. Organizowanie imprez o charakterze religijnym na drogach publicznych wymaga uzgodnienia, w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego, z właściwymi organami administracji rządowej bądź organami samorządu terytorialnego.

3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się do konduktów pogrzebowych odbywających się stosownie do miejscowego zwyczaju.

4. Religijne uroczystości pogrzebowe i nabożeństwa za zmarłych mogą być sprawowane na cmentarzach komunalnych przy zachowaniu obowiązujących przepisów porządkowych.

Art. 12. 1. Wierni Kościoła mają prawo do zwolnień od pracy i nauki na czas obejmujący następujące święta religijne nie będące dniami ustawowo wolnymi od pracy:

- 1) Wielki Piątek,
- 2) Wniebowstąpienie Pańskie,
- 3) drugi dzień Pięćdziesiątnicy.

2. Zwolnienie od pracy lub nauki w odniesieniu do świąt religijnych, o których mowa w ust. 1, następuje na zasadach określonych w powszechnie obowiązujących przepisach prawa.

Art. 13. 1. Kościół prowadzi konfesyjne nauczanie religii w szkołach publicznych na zasadach i w trybie przewidzianych w odrębnych przepisach.

2. Oceny z religii wystawiane w punktach katechetycznych są umieszczane na świadectwach wydawanych przez szkoły publiczne.

Art. 14. 1. Kościelne osoby prawne mają prawo zakładać i prowadzić szkoły oraz inne placówki oświatowo-wychowawcze i opiekuńczo-wychowawcze na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Mają one charakter wyznaniowy i podlegają władzy kościelnej.

2. Do nauczycieli, wychowawców i pracowników zatrudnionych w szkołach i innych placówkach oświatowo-wychowawczych i opiekuńczo-wychowawczych, a także seminariach duchownych i instytutach misyjnych prowadzonych przez Kościół stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące uprawnień nauczycieli, wychowawców i pracowników zatrudnionych w szkołach i placówkach publicznych.

3. Uczącym się w szkołach wymienionych w ust. 1 i 2 przysługują świadczenia publicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz ulgi w opłatach za przejazdy środkami publicznego transportu zbiorowego na równi z uczniami szkół publicznych.

Art. 15. 1. Kościół ma prawo do zakładania i prowadzenia seminariów teologicznych i instytutów misyjnych, w których kształci według własnego programu kandydatów na duchownych oraz osoby świeckie przygotowujące się do realizacji misji Kościoła.

2. Warszawskie Seminarium Teologiczne jest wyższą szkołą teologiczną uprawnioną do nadawania absolwentom tytułu zawodowego licencjata teologii. Tytuł ten jest równoważny z tytułem zawodowym licencjata nadawanym przez państwowe szkoły wyższe.

Art. 16. 1. Kościół ma prawo do zakładania i prowadzenia szkół wyższych. Status prawny tych szkół, a także tryb i zakres uznawania przez Państwo stopni i tytułów nadawanych przez te szkoły regulują umowy między Ministrem Edukacji Narodowej a Naczelną Radą Kościoła.

2. Studentom szkół, o których mowa w ust. 1 oraz w art. 15 ust. 2, przysługują świadczenia publicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz ulgi w opłatach za przejazdy środkami publicznego transportu zbiorowego na równi ze studentami państwowych szkół wyższych.

3. Osobom pozostającym w stosunku pracy w szkołach, o których mowa w ust. 1 oraz w art. 15 ust. 2, przysługują na równi z odpowiednimi pracownikami państwowych szkół wyższych świadczenia:

- 1) publicznych zakładów opieki zdrowotnej,

- 2) ubezpieczenia społecznego oraz
- 3) zaopatrzenia emerytalnego pracowników i ich rodzin.

Nauczycielom przysługują ponadto ulgi w opłatach za przejazdy środkami publicznego transportu zbiorowego na równi z nauczycielami akademickimi.

4. Poręcza się Kościołowi prawo do kształcenia kadr duchownych w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie w zakresie teologii zielonoświątkowej.

Art. 17. 1. Studenci teologii otrzymują na czas studiów odroczenie odbywania zasadniczej służby wojskowej, w razie zaś ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny mogą być przeznaczeni, stosownie do potrzeb sił zbrojnych, do służby sanitarnej lub służby w obronie cywilnej.

2. Nie powołuje się absolwentów studiów, o których mowa w ust. 1, do odbywania przeszkolenia wojskowego w okresie przygotowań do ordynacji w ciąg dwóch lat od zakończenia studiów.

3. Ordynowani duchowni są przenoszeni do rezerwy i nie odbywają ćwiczeń wojskowych w czasie pokoju. W razie ogłoszenia mobilizacji oraz w czasie wojny mogą być oni powołani jedynie do pełnienia funkcji kapelanów wojskowych.

4. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny właściwe organy wojskowe, w porozumieniu z Naczelną Radą Kościoła, zapewnią pozostawienie do duszpasterskiej obsługi ludności niezbędnej liczby duchownych spośród tych, którzy podlegają mobilizacji.

Art. 18. 1. Żołnierzom pełniącym czynną służbę wojskową zapewnia się możliwość uczestniczenia poza terenem jednostek wojskowych - w nabożeństwach i czynnościach religijnych w niedziele i w dni świąteczne Kościoła, jeżeli w miejscowości stacjonowania jednostki wojskowej lub w jej pobliżu znajduje się zбір i jeżeli nie koliduje to z ważnymi obowiązkami służbowymi.

2. Opiekę duszpasterską na terenie jednostek wojskowych dla żołnierzy, o których mowa w ust. 1, zapewniają duchowni Kościoła w terminach uzgodnionych z dowódcami jednostek.

3. Duchownych, o których mowa w ust. 2, wyznacza Naczelna Rada Kościoła w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej.

Art. 19. 1. Wiernym przebywającym w szpitalach, prewentoriach i sanatoriach, w zakładach wychowawczo-opiekuńczych, poprawczych i karnych oraz osobom tymczasowo aresztowanym zapewnia się prawo do wykonywania praktyk religijnych oraz korzystania z posług religijnych.

2. Przepis ust. 1 stosuje się również do dzieci i młodzieży korzystających z zorganizowanych form wypoczynku.

3. W celu realizacji uprawnień, o których mowa w ust. 1 i 2, kierownicy właściwych zakładów zapewniają duchownym swobodny dostęp do tych osób.

4. Nabożeństwa dla osób, o których mowa w ust.1, odbywają się w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach udostępnianych na ten cel przez kierowników właściwych instytucji prowadzonych przez administrację rządową lub samorządową.

5. Minister Edukacji Narodowej oraz Minister Zdrowia i Opieki Społecznej w porozumieniu z Naczelną Radą Kościoła określają, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady organizowania nauczania kościelnego, nabożeństw i wykonywania innych praktyk religijnych właściwych dla wyznania zielonoświątkowego dzieciom i młodzieży przebywającym w zakładach opiekuńczych i wychowawczych, w sanatoriach, prewentoriach i szpitalach oraz korzystającym z zorganizowanego odpoczynku.

Art. 20. 1. Organizacjami zielonoświątkowymi w rozumieniu ustawy są organizacje założone za aprobatą władzy kościelnej, która zatwierdza im opiekuna kościelnego. Działają one w łączności z władzami Kościoła.

2. Organizacje zielonoświątkowe mogą mieć na celu w szczególności zgodną z nauką Kościoła działalność społeczno-kulturalną, oświatowo-wychowawczą i charytatywno-opiekuńczą.

3. Do organizacji zielonoświątkowych stosuje się przepisy prawa o stowarzyszeniach, z tym że:

- 1) władzy kościelnej przysługuje prawo cofnięcia aprobaty, o której mowa w ust. 1,
- 2) wystąpienie do sądu z wnioskiem o rozwiązanie stowarzyszenia wymaga opinii władzy kościelnej,
- 3) w przypadku likwidacji organizacji zielonoświątkowej do jej majątku stosuje się odpowiednio przepisy Prawa Wewnętrznego Kościoła.

Art. 21. Kościelne osoby prawne mają prawo prowadzenia właściwej dla każdej z nich działalności charytatywno-opiekuńczej.

Art. 22. 1. Kościelne osoby prawne mogą realizować inwestycje sakralne i kościelne.

2. Zbory mają prawo posiadania cmentarzy grzebalnych, poszerzania ich, zakładania i zarządzania nimi.

3. Na wniosek kościelnej osoby prawnej miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmują także inwestycje sakralne i kościelne oraz zielonoświątkowe cmentarze wyznaniowe.

Art. 23. Grunty stanowiące własność Skarbu Państwa lub własność gminy, przeznaczone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego na potrzeby Kościoła, na wniosek kościelnych osób prawnych mogą być im oddawane w wieczyste użytkowanie lub sprzedawane.

Art. 24. Nie pobiera się opłat za użytkowanie wieczyste gruntów oddanych na potrzeby zakładów charytatywno-opiekuńczych i punktów katechetycznych.

Art. 25. 1. Kościół ma prawo emitowania w publicznych środkach masowego przekazu nabożeństw oraz swoich programów religijno-moralnych, społecznych i kulturalnych.

2. Sposób realizacji uprawnień, o których mowa w ust. 1, określa porozumienie między Naczelną Radą Kościoła a właściwą jednostką publicznej radiofonii i telewizji.

3. Kościół może zakładać własne stacje radiowe i telewizyjne. Rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych wymaga uzyskania koncesji na zasadach określonych w powszechnie obowiązujących przepisach prawa.

Art. 26. Osoby prawne Kościoła mają prawo zakładania i prowadzenia własnych archiwów, muzeów i zbiorów bibliotecznych.

Art. 27. Instytucje państwowe, samorządowe i kościelne współdziałają w ochronie, konserwacji, udostępnianiu i upowszechnianiu zabytków architektury kościelnej i sztuki sakralnej oraz ich dokumentacji, muzeów, archiwów i bibliotek będących własnością kościelną, a także dzieł kultury i sztuki o motywach religijnych, stanowiących ważną część dziedzictwa kultury.

Rozdział 4

Sprawy majątkowe Kościoła

Art. 28. Kościołowi i jego osobom prawnym przysługuje prawo nabywania, posiadania i zbywania mienia ruchomego i nieruchomości, nabywania i zbywania innych praw oraz swobodnego zarządzania swoim majątkiem.

Art. 29. 1. Majątek i przychody kościelnych osób prawnych podlegają ogólnym przepisom podatkowym, z wyjątkami określonymi w ust. 2-5.

2. Kościelne osoby prawne są zwolnione od opodatkowania podatkiem od nieruchomości - nieruchomości lub ich części przeznaczonych na cele niemieszkalne, z wyjątkiem części przeznaczonej na wykonywanie działalności gospodarczej.

3. Zwolnienie od opodatkowania podatkiem od nieruchomości obejmuje nieruchomości lub ich części przeznaczone na cele mieszkalne duchownych, jeżeli:

1) są one wpisane do rejestru zabytków,

2) służą jako internaty przy szkołach i seminariach teologicznych, domy duchownych emerytów i wdów po nich,

3) znajdują się w budynkach administracyjnych okręgów i Naczelnej Rady Kościoła.

4. Nabywanie i zbywanie rzeczy i praw majątkowych przez kościelne osoby prawne w drodze czynności prawnych oraz spadkobrania, zapisu i zasiedzenia jest zwolnione od opłaty skarbowej, jeżeli ich przedmiotem są:

1) rzeczy i prawa nie przeznaczone do działalności gospodarczej,

2) sprowadzane z zagranicy maszyny, urządzenia i materiały poligraficzne oraz papier.

5. Darowizny na kościelną działalność charytatywno-opiekuńczą pochodzące od osób fizycznych są wyłączone z podstawy opodatkowania darczyńców podatkiem dochodowym, jeżeli kościelna osoba prawna przedstawi darczyńcy pokwitowanie odbioru oraz w okresie dwóch lat od dnia przekazania darowizny - sprawozdanie o przeznaczeniu jej na tę działalność.

6. Nabywanie i zbywanie rzeczy oraz praw majątkowych, o których mowa w ust. 4, jest zwolnione od opłat sądowych, z wytyczeniem opłat kancelaryjnych.

Art. 30. Wolne od opłat celnych są przesyłane z zagranicy dla Kościoła i jego osób prawnych dary:

- 1) przeznaczone na cele kultowe, charytatywno-opiekuńcze i oświatowo-wychowawcze, z wyjątkiem wyrobów akcyzowych oraz samochodów osobowych,
- 2) maszyny, urządzenia i materiały poligraficzne oraz papier.

Art. 31. 1. Kościelne osoby prawne mają prawo do zbierania ofiar na cele religijne, kościelne działalność charytatywno-opiekuńczą, naukową, oświatowo-wychowawczą oraz na utrzymanie duchownych i ich rodzin, a także komisji działających przy tych kościelnych osobach prawnych.

2. Zbiórki wymienione w ust. 1 nie wymagają zezwolenia, jeżeli odbywają się w obrębie terenów kościelnych, kaplic oraz w miejscach i okolicznościach zwyczajowo przyjętych, w sposób tradycyjnie ustalony.

Art. 32. 1. Kościelne osoby prawne mogą, zakładać fundacje. Do fundacji tych stosuje się ogólnie obowiązujące przepisy o fundacjach ze zmianami wynikającymi z przepisów ust. 2-5.

2. Niezależnie od nadzoru państwowego, nadzór nad działalnością fundacji sprawuje kościelna osoba prawna będąca fundatorem lub wskazana w statucie fundacji.

3. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w zarządzaniu fundacją, właściwy organ zwraca się do kościelnej osoby prawnej sprawującej nadzór nad fundacją, wyznaczając termin nie krótszy niż 3 miesiące na spowodowanie usunięcia nieprawidłowości. Po bezskutecznym upływie tego terminu można zastosować środki określone w przepisach o fundacjach.

4. W razie konieczności poddania fundacji zarządowi przymusowemu, w myśl przepisów o fundacjach, zarząd ten będzie sprawowała kościelną osoba prawna wyznaczona przez Naczelną Radę Kościoła.

5. Jeżeli statut fundacji nie stanowi inaczej, w razie jej likwidacji, o przeznaczeniu jej majątku zadecyduje Naczelna Rada Kościoła.

Art. 33. W razie zniesienia kościelnej osoby prawnej, jej majątek przechodzi na własność Kościoła jako całości.

Art. 34. Niezależnie od ustawowego ubezpieczenia duchownych, kościelne osoby prawne mogą prowadzić wewnętrzną działalność ubezpieczeniową na rzecz duchownych i ich rodzin, która w rozumieniu ustawy nie jest działalnością gospodarczą.

Rozdział 5

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 35. 1. Nieruchomości lub ich części pozostające w dniu wejścia w życie ustawy we władaniu Kościoła i jego osób prawnych stają się z mocy prawa ich własnością, o ile nie narusza to praw niepaństwowych i niesamorządowych osób trzecich i jeżeli stanowiły własność Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego.

2. Stwierdzenie przejścia własności nieruchomości lub ich części, o których mowa w ust. 1, następuje w drodze decyzji wojewody.

3. Nabycie własności nieruchomości lub ich części na podstawie ust. 1 oraz wpis prawa własności w księdze wieczystej są wolne od podatków i opłat, z wyjątkiem opłat kancelaryjnych.

Art. 36. 1. Na wniosek kościelnych osób prawnych wojewoda lub inny organ wykonujący w imieniu Skarbu Państwa prawa wynikające z własności nieruchomości albo organy gmin w zakresie swoich właściwości - mogą nieodpłatnie przekazać Kościołowi lub jego osobom prawnym własność nieruchomości lub ich części:

1) jeżeli są one niezbędne do sprawowania kultu religijnego lub działalności kościelnych osób prawnych w zakresie charytatywno-opiekuńczym lub oświatowo-wychowawczym,

2) w celu utworzenia lub powiększenia gospodarstwa rolnego zborów działających na Ziemiach Zachodnich i Północnych o powierzchni do 15 ha użytków rolnych łącznie dla jednego zboru.

2. Przepis art. 35 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

3. Wnioski, o których mowa w ust. 1, mogą być składane w terminie 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 37. 1. Kościelne osoby prawne istniejące w dniu wejścia w życie ustawy pozostają osobami prawnymi w rozumieniu niniejszej ustawy.

2. Wykaz kościelnych osób prawnych istniejących w dniu wejścia w życie ustawy określa załącznik do ustawy.

Art. 38. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *A. Kwaśniewski*

Załącznik do ustawy z dnia
20 lutego 1997 r.(poz. 254)

WYKAZ OSÓB PRAWNYCH KOŚCIOŁA ZIELONOŚWIĄTKOWEGO W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

I. Okręgi i zbory

1) Okręg Centralny
Zbór „Betel” Aleksandrów Kujawski
Zbór Konin
Zbór Łódź
Zbór „Immanuel” Łódź
Zbór Pabianice
Zbór Piotrków Trybunalski
Zbór „Dobra Nowina” Pruszków

Zbór „Zbór Romów” Warszawa
Zbór Warszawa-Wola
Zbór "Nowe Życie" Warszawa
Zbór Stołeczny Warszawa
Zbór "Jezus Nadchodzi" Warszawa
Zbór "Maranatha" Włocławek

2) Okręg Południowy

Zbór Będzin
Zbór "Filadelfia" Bielsko-Biała
Zbór Busko-Zdrój
Zbór "Elim" Cieszyn
Zbór "Hosanna" Częstochowa ;
Zbór "Betel" Dębica
Zbór "Arka" Gliwice
Zbór "Syloe" Gorlice
Zbór Hażlach
Zbór "Oaza Miłości" Jastrzębie-Zdrój
Zbór "Betel" Jaworzno
Zbór "Betania" Katowice
Zbór "Betlejem" Kraków
Zbór "Zbór Boży" Kraków
Zbór Krakow-Nowa Huta
Zbór "Słowo Życia" Krzeszowice
Zbór Nowy Sącz
Zbór "Elim" Nowy Targ
Zbór "Arka" Olkusz
Zbór "Salem" Oświęcim
Zbór "Betezda" Racibórz
Zbór "Betel" Rybnik
Zbór "Jeruzalem" Skarżysko-Kamienna
Zbór "Syloe" Skawina
Zbór "Betel" Starachowice
Zbór Tarnowskie Góry
Zbór Tarnów
Zbór "Betel" Ustroń
Zbór "Syloe" Wista-Czarne
Zbór Wisła-Głębcze
Zbór "Elim" Żory
Zbór Żywiec

3) Okręg Zachodni

Zbór "Dobra Nowina" Bolesławiec
Zbór "Społeczność Zielonoświątkowa" Brzeg
Zbór Bystrzyca Kłodzka
Zbór Bytom Odrzański
Zbór "Betezda" Dzierżoniów
Zbór "Centrum Ewangelii" Głogów
Zbór "Dobra Nowina" Głogów
Zbór "Betel" Głubczyce
Zbór Gryfów Śląski
Zbór "Betlejem" Gubin
Zbór Janowice Wielkie
Zbór Jarocin
Zbór Jawor

Zbór Jelenia Góra
Zbór Kalisz
Zbór "Jeruzalem" Kamienna Góra
Zbór Kędzierzyn-Koźle
Zbór "Betlejem" Kietrz
Zbór Kluczbork
Zbór Kozuchów
Zbór Krotoszyn
Zbór "Anastasis" Legnica
Zbór Leszno
Zbór "Filadelfia" Lubań Śląski
Zbór Lubin
Zbór "Betania" Lwówek Śląski
Zbór Łęknica
Zbór Milicz
Zbór "Kanaan" Namysłów
Zbór Nowa Sól
Zbór "Nowe Życie" Nowa Sól
Zbór Nysa
Zbór Oleśnica
Zbór "Ostoja" Opole
Zbór Ostrów Wielkopolski
Zbór Poznań
Zbór "Syloe" Prudnik
Zbór Sobótka
Zbór "Salem" Strzegom
Zbór Sulechów
Zbór Świdnica
Zbór Świebodzin
Zbór Wałbrzych
Zbór Wierzbica Dolna
Zbór "Na Miłej" Wrocław
Zbór "Chrześcijańska Społeczność" Ząbkowice Śląskie
Zbór "Nadzieja" Zdzeszowice
Zbór "Emaus" Zielona Góra
Zbór Żary

4) Okręg Pomorski

Zbór "Genezaret" Barlinek
Zbór Białogard
Zbór Broczyna
Zbór "Nowe Życie" Bytów
Zbór Chodzież
Zbór "Samaria" Człuchów
Zbór Goleniów
Zbór „Betezda" Gorzów Wielkopolski
Zbór Gryfino
Zbór "Nowe Życie" Kostrzyn
Zbór "Betel" Koszalin
Zbór Lębork
Zbór Miastko
Zbór "Betlejem" Pita
Zbór Police
Zbór "Syloe" Pyrzyce
Zbór Słupsk

Zbór Stargard Szczeciński
Zbór "Betania" Szczecin
Zbór "Betel" Szczecinek
Zbór Świdwin
Zbór Trzcianka
Zbór Ustka

5) Okręg Północny
Zbór "Słowo Życia" Biskupiec
Zbór "Betel" Bydgoszcz
Zbór "Nowe Życie" Elbląg
Zbór Frombork
Zbór Gdańsk
Zbór "Nowe Życie" Gdańsk
Zbór Gdynia
Zbór "Eklezja" Gdynia
Zbór Giżycko
Zbór "Betel" Gołdap
Zbór "Betezda" Iława
Zbór Inowrocław
Zbór "Betel" Kętrzyn
Zbór Kościerzyna
Zbór Kwidzyn
Zbór "Słowo Życia" Łomża
Zbór Malbork
Zbór "Emaus" Mikołajki
Zbór "Syloe" Morąg
Zbór Mrągowo
Zbór "Słowo Pojednania" Olsztyn
Zbór Suwałki
Zbór "Betel" Szczytno
Zbór Tczew
Zbór Toruń

6) Okręg Wschodni
Zbór Białopole
Zbór Białowieża
Zbór Białystok
Zbór "Dobra Nowina" Białystok
Zbór Bielsk Podlaski
Zbór Brylińce
Zbór Brzeżawa
Zbór Chełm
Zbór Dubicze Cerkiewne
Zbór Hajnówka
Zbór Hniszów
Zbór Jarosław
Zbór "Logos" Krosno
Zbór Lubartów
Zbór "Oaza" Lubin
Zbór Mielec
Zbór Nowosady
Zbór "Nazaret" Przemyśl
Zbór "Emaus" Rzeszów
Zbór "Agape" Siedlce

Zbór Siedliszcze
Zbór Stalowa Wola
Zbór "Zwiastun" Tarnobrzeg
Zbór Terespol
Zbór Zamość

II. Seminaria

Warszawskie Seminarium Teologiczne
Misyjne Seminarium Biblijne
Seminarium Teologiczne w Ustroniu
Chrześcijański Uniwersytet "Vision"
Instytut Korespondencyjny "Uniwersytet ICI"

III. Duszpasterstwa

Służba Katechetyczna
Duszpasterstwo Młodzieży

IV. Misje

Misja Krajowa
Misja Zagraniczna
Misja Wśród Uzależnionych od Narkotyków "Teen Challenge"
Misja "Chrześcijańska Rodzina"
Misja Wśród Uzależnionych od Alkoholu "Nowa Nadzieja"
Misja Więzienna
Chrześcijańska Misja Społeczna
Chrześcijańska Misja Kobiet
Misja Charytatywna

V. Wydawnictwa

Miesięcznik "Chrześcijanin"
Instytut Wydawniczy "Agape"
Instytut im. T. B. Barratta

VI. Kościelne studia radiowe i telewizyjne

Misja Radiowa "Słowo Ewangelii"
Centrum Telewizyjne "Charyzma"

VII. Ośrodki

Chrześcijański Ośrodek dla Osób Uzależnionych "En-Gedi" Broczyna
Chrześcijański Ośrodek dla Osób Uzależnionych "Nowa Nadzieja" Janowice Wielkie
Kościelny Ośrodek Rekolekcyjny "Patmos" Wiele
Kościelny Ośrodek Rekolekcyjny Boguszów-Gorce
Dom Rekolekcyjny "Betezda" Czchów
Dom Rekolekcyjny "Betel" Szczytno.

BIBLIOGRAFIA

OPRACOWANIA

- Aslaken E., Odpocznienie Boże, Warszawa 1983.
Borowik I, Charyzma a codzienność, Kraków 1990.
Czajko E., Kościół Zielonoświątkowy, Studia i Dokumenty Ekumeniczne 1992, nr 2.
Czajko E., Kościół Zielonoświątkowy w Polsce, Warszawa 1991.
Czajko E., Zbór „Betania” w Szczecinie na tle dziejów ruchu zielonoświątkowego w Polsce, b.m i r.w.
Czajko E., Zielonoświątkowcy, Warszawa 1995.
Dembowski B., Odnowa w Duchu Świętym. Problem pastoralny, Ateneum Kapłańskie 1995, z. 1.
Finney C.G., Duchowe przebudzenie, Gdańsk 1996.
Gajewski W., Instytut Biblijny przy Misji wschodnio-europejskiej w Gdańsku w okresie międzywojennym, w: Protestantyzm i protestanci na Pomorzu, pod red. J. Iluka, Gdańsk, Koszalin 1997.
Grelewski S., Sekty religijne w Polsce współczesnej, Sandomierz 1937.
Harper M., Tak jak na początku. Z dziejów przebudzenia zielonoświątkowego w XX wieku, b.m i r.w.
Hollenweger W. J., Po dwudziestu latach badań nad religią zielonoświątkowców, Studia i Dokumenty Ekumeniczne 1996, nr 4.
Jabłoński H., Wspólnota zielonoświątkowa, Ekspres reporterów 1984, s. 10.
Lindberg A., Väckelse frikyrklighet pingströrelse, Södertäye 1985.
Pasek Z., Ruch zielonoświątkowy, Kraków 1992.
Pasek Z., Związek Stanowczych Chrześcijan w Polsce współczesnej. Studium historii idei religijnych, Kraków 1993.
Sherrill J. E., Najszczęśliwsi na świecie, b.m i r.w.
Sherrill J. E., Oni mówią innymi językami, Warszawa 1990.
Szenderowski L., Ewangeliczni chrześcijanie, Warszawa 1982.
Tokarczyk A., Protestantyzm, Warszawa 1980.
Tomaszewski R. H., Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego 1858-1939, msp CHAT, Warszawa 1978, t.1.
Tomaszewski R. H., Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego wchodzące w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w latach 1945-1953, Warszawa 1991.
Ulonska R., Dary Ducha Świętego, Kraków 1987.

ŹRÓDŁA

Chrześcijanin 1948, nr 1; 1949, nr 5-6; 1957, nr 1; 1959, nr 4-6; 1962, nr 9-10; 1965, nr 10; 1967, nr 9; 1969, nr 1; 1970, nr 6; 1972, nr 11; 1975, nr 4; 1977, nr 8; 1983, nr 1; 1985, nr 2; 1988, nr 7-8.

Droga, Prawda, Życie, 1989, nr 1.

Głos Prawdy, 1931, nr 9-10.

Kalendarz Chrześcijanina 1963, 1977.

Krüger G., Przeżywać Bożą łaskę, Szczecin 1991.

Wiselka A., Historia duchowego przebudzenia na Śląsku Cieszyńskim, Wola Piotrowa 1984-1986, m.s.p.

Zasady Wiary Kościoła Zielonoświątkowego, Warszawa 1995.